

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • JÚL•ČERVENEC•LIPIEC • 1994 • Č. 7(434) CENA 5000 ZĽ

Zástupkyňa novobelskej mládeže pozdravuje svojho rodáka - novokňaza Jozefa Bednáriká počas primičnej sv. omše v Novej Belej. Podrobnejšie o primíciach na str. 16-17. Foto: J.Š.

V ČÍSLE:

Stretnutie s ministrom kultúry SR	2
Neštepená ratolest	2
Spiš a Orava v spomienkach amerického veľvyslancu	3
Odkryté dejiny	4
Z jedného koreňa	5
Tolerantná gmina?	6
Zvláštny festival	7
Spiš v poľskej a slovenskej vede	8
Prehľad poľskej a slovenskej historiografie k téme "poľskosti" Spiša	8
Z dejín horozubrnického urbáru	10
Král pašeráckych chodníčkov	11
Preteky na hranici	12-13
Krátko z Oravy	13
Z české literatúry	14-15
Primície v Novej Belej	16-17
Poviedka na voľnú chvíľu	18-19
Cesta s odhryznutým koncom	20
Čítatelia - redakcia * Redakce - čtenáři	21-23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31
Stáva sa - stalo se	32

NA OBÁLKE:

Mladá slovenská herečka Denisa Geislerová účinkujúca už viac ako tri roky vo varšavských divadlech. Foto: J. Hübel

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 33-09-41

ORGAN TOWARZYSTWA
SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SŁOWAKÓW W POLSCE
(ORGÁN KULTÚRNO-SOCIÁLNEJ
SPOLOČNOSTI ČECHOV A
SLOVÁKOV V POLSKU)

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/4
tel. 34-11-27

Wydawca

Zarząd Główny TSKCiS

Sponsor

Ministerstwo Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny
JÁN ŠPERNOGA

Zespól

Vlasta Juchniewiczová,
Beata Klimkiewiczová, Eugen Miśinec,
Jozef Pivovarčík

Spoleczne kolegium doradcze

Augustín Andrašík, Žofia Bogačíková, Jozef Čongva, František Harkabuz, Žofia Chalupková, Zenon Jersák, Bronislav Knapčík, Lídia Mšálová, Anton Pivovarčík

Druk

Drukarnia TSKCiS
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny TSKCiS w Krakowie w
terminach:

do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego.

Cena prenumeraty:

jeden numer - 5000 zł, kwartalnie - 15000 zł,
rocznie - 60000 zł.

Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa
o 100%

Nie zamówionych tekstów, rysunków i
fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów
nadanych tekstów.

Na stretnutí s čitateľmi sa zúčastnil aj krakovský metropolita, kardinál F. Macharski a veľvyslanec SR M. Servátku s manželkou

Kardinál J.Ch. Korec počas procesie na Božie Telo v Krakove.
Foto: V. Juchniewiczová a J. Pivovarčík

VZÁCNA NÁVŠTEVA

Na pozvanie kardinála F. Macharského pricestoval do Krakova v dňoch 1.-3. júna t.r. arcibiskup Nitry, Jeho Eminencia Ján Chryzostom kardinál Korec. Jeho návšteva bola spojená predovšetkým z oslavami Božieho Tela, ale aj s promociou svojej knihy *Od barbarskej noci*, ktorá vyšla v poľskom preklade.

Kardinál Korec je neobvyklou osobnosťou slovenskej katolíckej cirkvi. Počas 40 rokov prenasledovania a utláčania neoblomne hľásal vieru, vysväcoval kňazov a vo svojich nespočetných samizdatoch približoval, hlavne mládeži, odlišnú cestu hľadania zmyslu života.

Biskupa bol vysvätený v jeseni roku 1951, vo veku 27 rokov. Vtedy už jezuita J.Ch. Korec pracoval ako robotník. Bolo to rok po barbarskej noci, keď komunistická vláda v Československu zlikvidovala z 13. na 14. apríla 1950 všetky kláštory. Mnisi, rovnako ako študenti bohosloveckých fakúlt, prešli do ilegality. Niektorí boli nútene emigrovať, no väčšina žila v civilnom živote pod stálym policiajným dozorom. Stačila hocijaká zámenka, aby sa dostali do väzenia. Biskup Korec bol po 9 rokoch tajnej činnosti odsúdený na 12 rokov väzenia za vlastizradu. Po uvolnení politickej situácie po roku 1968 sa dostał na slobodu. Ale ani nasledujúce desaťročia mu neumožnili otvorené pracovať. Stalo sa tak až po novembri 1989, keď sa cirkev na Slovensku začala rekonštruovať.

Koncom roka 1990 pápež Ján Pavol II. menoval otca J.Ch. Korecu za biskupa Nitry a neskôr kardinála.

Kardinál Korec na stretnutí s čitateľmi v súvislosti s menovaním povedal:

- *Nepočítal som s tým, čo sa stalo, nemyslel som si že sa ešte niečo zmení. Nebol som prakticky v riadnej pastorácii, a preto nová úloha pre Tajomník ÚV L. Molitoris a šéfredaktor Života J. Šternogra v rozhovore s kardinálom J.Ch. Korcom*

mňa nie je ľahká. Nech je už akokoľvek ťažko, život v slobode stojí zato, aby sme niesli kríž..

Toto bezprostredné stretnutie kardinála s Krakovčanmi otvoril veľvyslanec Slovenskej republiky Marián Servátku, ktorý vo svojom príhovore v krátkosti predstavil história slovenského národa. Zdôraznil, že pretrval len vďaka prostému ľudu, jeho hľbokej a úprimnej viere, vďaka slovenským kňazom a učiteľom.

Vyzdvihol prínos poľského prekladu *Od barbarskej noci*, z ktorého si aj poľská verejnosť môže dozvedieť, čo sa diaľo pred a po barbarskej noci. Kniha kardinála Korca obohatila poľskú literatúru faktu a zároveň preklesnila cestu iným publikáciám tohto druhu.

Preklad diela určitým spôsobom završuje formu spolupráce slovenskej a poľskej cirkev počas posledných 40 rokov. Otec kardinál o nej čo-to spomenul a vyjadril zároveň nádej, že sa nájde niekto, kto v budúcnosti tieto vzťahy podrobne spracuje.

Kardinál Korec sa v Krakove stretol s dlhoročnými priateľmi, ktorí v Poľsku pomáhali tlačiť a rozmnogožovať publikácie pre slovenskú katolícku cirkev.

Osud J.Ch. Korca je do istej miery spoločný s osudem stoviek predstaviteľov cirkevných rádov na Slovensku. Dlhé roky namáhavo pracoval ako robotník (Tatrachema, Dimitrovka...) - všade však plnil svoje poslanie. Diskutoval so spolupracovníkmi, šíril božie slovo. Rovnako to bolo aj vo väzení. Ako nám spomína, cítil sa slobodný, aj keď bol pod klúčom. Za 40 rokov svojho tajného biskupovania vysvätil 120 rehoľných kňazov. Ani jeho matka nevedela, že je biskupom, dozvedela sa až na súde. Kardinál Korec si veľmi vrúcene spomína na slovenské ženy - matky, ktoré boli pre svojich synov klerikov veľkou oporou.

Tvorivá činnosť kardinála Korca je veľmi bohatá. V predchádzajúcich rokoch začal písť Knižnicu viery, kde vydal ilegálne až 60 kníh. Ako ich charakterizuje sám autor, sú to knihy zo života a pre život. V súčasnosti je v tlači obsiahla publikácia Cirkev v dejinách Slovenska, ktorá obohatí vedomosti hlavne slovenskej inteligencie.

Kardinál J.Ch. Korec je veľmi bezprostredným človekom. Z dlhých rokov ilegálnej činnosti, života v civile mu zostal priamy prístup k človeku a v kontaktoch s ľudmi nevzbudzuje nesmelosť. Dôkazom toho bol aj živý záujem o cirkevné problémy slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku, ktoré mu predostreli tajomník KSSČaS L. Molitoris a šéfredaktor Života J. Šternogra. Žiaľ, pre nedostatok času nám kardinál Korec nestihol odpovedať na všetky otázky, ale slúbil, že nám odpoveď pošle poštou.

Program trojdňovej návštevy Jeho Eminencie bol naozaj veľmi bohatý. Okrem besedy s čitateľmi navštívil redakciu Tygodnika Powszechného, Mariacké rádio, vydavateľstvo WAM, ktoré vydalo jeho knihu a 2. júna viedol spolu s kardinálom F. Macharským procesiu Božieho Tela. Pri treťom oltári pred Mariackým kostolom prednesol homiliu.

Ešte prvý deň svojho pobytu v Krakove kardinál Ján Chryzostom Korec povedal: - *Očakávam, že moja návšteva by mala byť poželaním pre naše vzťahy, ktoré z minulosti trvajú až dodnes. Chceli by sme s Poľskom vychádzať dobre, aby sa rozvíjala spolupráca aj s cirkvou, ktorú by kvitovala celá Európa...*

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

STRETNUTIE S MINISTROM KULTÚRY SR

Oázky rozvoja kultúrnej spolupráce medzi Poľskou a Slovenskou republikou boli predmetom rozhovorov ministra kultúry SR Luba Romana počas jeho dvojdňovej návštavy vo Varšave.

Pri tejto príležitosti sa 24. mája tr. v priestoroch slovenského vývyslanectva uskutočnilo stretnutie Luba Romana s predstaviteľmi našej Spoločnosti, ktorého sa zúčastnil aj vývyslanec SR Marián Servátko, konzul Ján Jacko a radca vývyslanectva Ladislav Volko. Našu Spoločnosť zastupovali: tajomník ÚV Ľudomír Molito-

ris, šéfredaktor Života Ján Špermoga a člen Hlavnej revíznej komisie KSSČaS Ján Griglák.

Počas stretnutia sa slovenský minister oboznámil s aktuálnou situáciou slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku a s najdôležitejšími problémami, s ktorými sa borí naša Spoločnosť. Krajania informovali ministra o hlavných smeroch činnosti KSSČaS, najdôležitejších podujatiach, pohraničnej kultúrnej výmene a iných aktivitách, ale i o prekážkach, najmä nedostatku finančných prostriedkov, ktoré túto činnosť väzne obmedzujú. Patrí k nim i nedostatok

slovenských kníh a tlače v krajanských klubovniach, ale aj v školách, kde sa vyučuje slovenčina. L. Romana zvlášť zaujala problematika slovenských bohoslužieb v spišských a oravských faromiestach, vydavateľská činnosť Spoločnosti, časopis Život, práca našej tlačiarne, ktorá však potrebuje ďalšie vybavenie, aby mohla riadne fungovať, no a požiadavka dvojitého občianstva, resp. Krajanskej karty, ktorá je pre našu menšinu veľmi dôležitá.

Minister SR Lubo Roman si so záujmom vypočul naše otázky. Poukázal na súčasnú situáciu Slovenskej republiky, najmä ekonomickej, ktorá v značnej miere obmedzuje pomoc SR našej Spoločnosti. Prisľúbil však, že v rámci existujúcich možností svojho rezortu bude hľadať prostriedky, ktoré by pomohli v riešení aspoň niektorých problémov našej Spoločnosti.

J.S.

NEŠTEPENÁ RATOLESŤ

V oravskej osade Bukovina, nazývanej Bukovina-Podsklie, nebola po 2. sv. vojne založená, ani dnes nepôsobí, mestna skupina našej Spoločnosti. Je to na zamyslenie, lebo iné, podobne malé a vzdialené oravské osady, sú tak povediac, krajansky zorganizované. Majú svoje mestne skupiny, klubovne a predstavujú Život, napr. Kyčory alebo Studžonky v Oravke. V Bukovine nevedno prečo tak nie je. V osade, ktorá má dnes vyše 40 domov, iba jedna rodina Jozefa Zboreka odoberá nás krajanský časopis Život.

Dnes po tolkých rokoch od založenia našej krajanskej organizácie je veľmi ľahko zistíť, prečo osada Bukovina ostala mimo krajanského diania. Zabudlo sa na ňu, alebo si to tamojší ľudia nepriali? Zakladatelia Spoločnosti a hlavní organizátori mestnych skupín na Orave už zväčša nie sú medzi nami, a tak nám to neobjasnia. Samotní obyvatelia Bukoviny, samozrejme tí starší, si nevesť pamäťajú a navyše si mýlia rôzne dátumy a udalosti.

Hovorí Jozef Zborek, nar. v roku 1927:

- Dávnejšie naša Bukovina bola úplne odrezaná od sveta. Do Podsklia, ku ktorému sme boli pridelení, je 4 km, a tak ako pred storočím aj dnes tam vedie iba poľná cesta cez vrch a lesy. Odnedávna máme dobrú asfaltovú cestu do Harkabuza. Predtým sme chodili po blate. Ak nás chcel teda niekoľko navštíviť, stálo ho to veľa námahy. A pravdepodobne sme ani my sami neboli veľmi zaujímateľní pre niekoho zvonka. Spomínam si, že raz, asi v roku 1946 buď 1947, sa v Bukovine objavila akási paní, pravdepodobne z Varšavy, ktorá rozprávala našim ľuďom, že sa ide zakladať krajanská organizácia. Viacej sa tu neukázala. Zabudlo sa na nás, a tak sme ostali bokom.

Pomerne ľahko sa Bukovinčania vzdali slovenskej školy, ktorá pôsobila v dedine iba za Slovenskej republiky a ktorú po prvýkrát v

histórii otvorili slovenské úrady. Predtým bukovinské deti chodili do školy v Podskli. Podobne bolo za Rakúsko-Uhorska a v medzivojnovom období. Po 2. sv. vojne si Bukovinčania akosi nevedeli udržať ani len slovenčinu vo svojej škole, a preto dnes ju mladšia generácia neovláda.

- Nemožno sa diviť, že naši ľudia nie sú zorganizovaní v Spoločnosti - hovorí najstarší obyvateľ Bukoviny František Golák, nar. v roku 1903. - Pivoradým problémom bolo, ako užívajú seba a svoju rodinu. Tu bola bieda. Aj po vojne. Napríklad, môj otec Serafin padol na rakúskej vojne a ja som ako veľmi mladý chlapec musel ľahko pracovať na gazdovke. Zarábalo sa naozaj veľmi ľahko. Vzdialenosť od akéhokoľvek centra a neprístupnosť stážovali život obyvateľov našej dediny. Negatívny podiel na tlmení verejnej a národnostnej aktivity Bukovinčanov mali aj bandy a tzv. poľská milícia, ktoré prepadávali naše domy v prvých rokoch po 2. sv. vojne. Vykrádali celé maštale a obytné domy a samozrejme zastrašovali ľudí. Prichádzali často, prevažne v noci, k tomu ešte ozbrojení. Rabovali všetko, čo im vošlo do ruky. Veľakrát sa u nás po Polščad na osadu Bukovina

vojne strieľalo a boli ranení, dokonca aj smrteľne. Vyhŕňkam nebolo konca. Spomínam si, že jednému gazdovi bandy vyrabovali celý dom, o.i. mu zobražili 6 kráv a jednu ovcu. To bol celý jeho majetok. On sám sa zachránil útokom. Takáto atmosféra vľadla u nás v prvých rokoch po prechode ruského frontu. Nečudo teda, že ľudia sa nehrnuli do akéhokoľvek organizácií. Bol tu niekto zo Spolku Slovákov, lenže dnes si už presne nepamäťam kedy a kto.

Isté objektívne príčiny spôsobili, že neúnavní zakladatelia Spoločnosti venovali menej pozornosti Bukovine, ktorej obyvatelia by boli určite aktívnymi a predovšetkým súdržnými členmi našej krajanskej organizácie. A tak sú ochudobnení o.i. slovenský jazyk, nepestuje sa u nich vzťah k Slovensku a nečítajú Život. Dnes je už asi prineskoro na to, aby sa mohla odznova organizovať mestna skupina. Tamojší ľudia totiž neprejavujú záujem o akúkolvek organizáciu. Trápia ich každodenné životné problémy a mnoho mladých rodín sa stáhuje, prevažne do Spojených štátov. Iní zas cestujú za prácou ďaleko od svojej rodnej obce. Často celé mesiace trávia mimo domova. Ale ti, ktorí ostávajú na rodnej hrunde, sa aj napriek rôznym ľahkostiam vedia ešte zapojiť do mnohých verejnoprospěšných akcií. Ich viditeľné výsledky sa pokúsime zaznamenať na budúciach stránkach nášho mesačníka.

Text a foto: EUGEN MIŠINEC

SPIŠ A ORAVA V SPOMIENKACH AMERICKÉHO VEĽVYSLANCA

Paul Rohon uviedol v Historickom časopise č.1/1994 zaujímavý príspevok nazvaný Prvý vyslanec USA v ČSR Richard Teller Crane v rokoch 1919-1921 a Slovensko. Autor článku preskúmal predovšetkým listy a denníky R.T. Cranea, ku ktorým sa dostal na podnet svojho priateľa, vyslanca brata Johna D. Cranea. Denníky a písomnosti amerického diplomata (Diaries: The Richard T. Crane Papers) sú uložené v knižnici Georgetownskej univerzity (v štáte Južná Karolína), v jej rukopisnom oddelení.

Ako celý diplomatický zbor, aj americký vyslanec - menovaný do tejto funkcie 19.IV. 1919 - sídlil v Prahe. Preto si pozornosť zaslúži to, že počas niekoľkých cest na Slovensko dokázal preveriť a kriticky prehodnotiť často skreslený obraz Slovenska, aký získal z pražských prameňov.

V deňskoch americký vyslanec venoval pozornosť aj otázke polského ohrozenia zo severu v roku 1919, v spojitosti s osudmi Spiša a Oravy. Pre našich čitateľov sme prebrali len tie časti článku P. Rohona. Z neutrálneho a objektívneho prameňa si takto čitateľ pripomene, že obyvatelia severného Spiša a hornej Oravy aj vtedy manifestovali svoju slovenskosť a žiadali o pripojenie týchto území k Československu. V poľských publikáciach sa s tým nestremieme. V nich si môžeme prečítať vždy len to isté: že v Paríži boli u Wilsona Peter Borový z Rabčic a Vojtech Halčin z Lendaku. Zatiaľ som sa nikde nedočítal, koho vlastne táto dvojica reprezentovala, kto ju splnomocnil a vôbec kto na Spiši a Orave vedel, že sa táto "spontánna" delegácia chystá odísť k americkému prezidentovi do Paríža.

JOZEF ČONGVA

Prvý vyslanec USA v ČSR Richard Teller Crane v rokoch 1919-1921 a Slovensko

V tomto období v ČSR vládla revolučná atmosféra. Krajina sa nachádzala v prechodnom období. Hranice štátu neboli stanovené a jeho vláda mala bližšie k revolučnej vláde než k volnej. V krajine sa denne odohrávali dôležité zmeny, ktoré vyžadovali sústavnú pozornosť vládných činiteľov. Najkritickejšie a najnebezpečnejšie boli tie, ktorých dejiskom sa stalo východné Slovensko. Súčasťou denného života boli obavy z invázie: či už z maďarskej na južnom Slovensku, z poľskej v Sliezsku a na severnom Slovensku alebo z obidvoch.

Panské Poľsko sa rozhodlo získať Tešínsko a začalo organizovať oficiálnu propagandu namierenú do severných a východných oblastí Slovenska, konkrétnie na Oravu a Spiš. Na tejto propagandistickej akcii sa podieľalo množstvo novín. Navyše ekonomika krajiny bola v rozklade a politická situácia súvisiac s nemetskou a maďarskou menšinou sa ešte nestabilizovala. Bolo teda len prirodzené, že Slovensko vzbudilo Craneov záujem a že sa ním začal zaoberať.

Známý český vydavateľ v Prahe - J.R. Vilímek povedal Craneovi, že českých legionárov odvelili na Slovensko, aby tu po revolúcii udržali poriadok. Išlo vraj o ľudí nevalnej povesti, s nízkym náboženským cítením. (Tým, že znesväcovali bohoslužobné miesta, urazili citlivosť Slovákov. Podobné správy mal R. Crane od Slovákov, verných občanov republiky, ktorí ho informovali, že na mnohé náboženské

Kým R. Crane bol na krátkom výlete v Mariánskych Lázňach, noviny "Prager Tagblatt" uverejnili zaujímavý príspevok. Išlo o prejav V. Šrobára o situácii na Slovensku, ktorý prednesol 15.11.1919 na stretnutí so slovenskými zástupcami vo Košiciach. V. Šrobár v ňom uviedol, že obyvatelia dvoch sporných regiónov - Spiša a Oravy, nikdy netúzili byť pripojení k panskému Poľsku, alebo sa odrhnúť od ČSR.

Na Slovensku dozrievali ďalšie problémy. Bolo to zrejmé z "Národní politiky", ktorá 30.11.1919 uverejnila správu o masovom zhromaždení na podporu novej republiky, konanom tentoraz v Kežmarku, v Spišskonovoveskom okrese. 23. novembra tu prijali rezolúciu, volajúcu po jednote ČSR a národnej teritoriálnej integrite. Odsúdili v nej zahraničných a domáčich nepriateľov tohto štátu, predovšetkým tých "Slovjakov", ktorí v minulosti získali dôveru ľudu, a teraz sa zameriavajú na vyvolávanie rozporov slúžiacich Varšave a Budapešti.

R. Crane cestou na Podkarpatskú Rus prechádzal cez oblasť Spiša. V Levoči mal rozhovor so županom Rumanom, jeho zástupcom Verchovským, delegátom Slovenskej americkej ligy E. Váczym a ďalšími. Zhodne vyjadrili názor, že obyvateľstvo tej časti Spiša, ktorá bola pripojená k Poľsku, je proti svojmu odrhnutiu od Slovenska. Ľudia sa odtiaľ stahujú na Slovensko a nechávajú v Poľsku svoje statky a osobný majetok. Niektorí z nich prišli do Levoče a vyhlásili, že patria k ČSR a tu chcú platiť dane. Sú nahnevaní a tvrdia, že časť Slovenska bola obetovaná ako ústupok za Tešínsko, o ktoré mali záujem Česi. Toto obyvateľstvo neprechováva dobré pocity voči čs. vláde. E. Vácz poznamenal, že tento postoj má aj ďalšie príčiny, ktoré sa chystá preskúmať a podať o nich správu prezidentovi T.G. Masarykovi. Ako príklad uviedol, že všetky lepšie hotely sa dostali do rúk českému menegementu a Slováci do toho nemajú čo hovoriť.

R. Crane prejavoval o Slovensko veľký interes a zaoberal sa ním už aj preto, že to bolo v záujme Spojených štátov amerických. Správy, ktoré dostával, neraz boli znenopokojujúce a odzrkadlovali nebezpečenstvá hroziacie ČSR. Kým sa maďarská armáda nepodriadila nátlaku dohodových mocností a nestiahla sa zo slovenského územia, Slovensku neustále hrozila invázia, či už z juhu, zo severu alebo z oboch strán. Slovenské hranice ešte neboli definitívne stanovené a v jeho hospodárstve panoval chaos. Z toho všetkého mal R. Crane veľké obavy a zo svojej pozície vyslana pomáhal ako mohol. Po všetkej tej podpore, ktorú Spojené štaty americké poskytli ČSR, by ich vláda bola veľmi sklamaná, keby sa dozvedela, že Slovensko zabrali Maďari či Poliaci, alebo podľahl boševikom.

R. Crane po svojej návštive v októbri 1919 na Slovensko sa ešte vrátil niekoľkokrát. Či už služobne alebo počas dovolenky celého prešiel. Skúsenosti, ktoré tu nadobudol mu umožňovali overovať si správy o Slovensku získané v Prahe.

PAUL ROHON

ODKRYTÉ DEJINY

V procese osídľovania človek vždy vyhľadával čo najvýhodnejšie miesta pre svoj život a prácu. Predovšetkým bezveterné oblasti, s vodou a ľahkým prístupom. Ako hovoria pramene, trvalé osídlenie horného Spiša a Oravy sa začalo krátko po tatárskom vpáde. Napríklad - ako hovorí legenda - spišskú obec Novú Belú dal založiť sám uhorský kráľ Belo IV. Mnohé naše obce boli založené na nemeckom práve, ale neskôr ako podklad na dosídľovanie slúžilo valašské právo. Mohlo by sa zdať, že za takmer sedem storočí bol proces osídľovania a tvorby sídelných foriem už zavŕšený. Dedinky dostali konečný vzhľad a pôdorys, ktorým sa od seba často lišia. Napríklad zástavba Spiša je zhustená, naproti tomu oravské obce sú viac roztratené, čo je istá výhoda, najmä v prípade požiaru.

Sídelné metamorfózy

Štúdiom vzniku a vývinu sídiel sa zaobráva viaceru vedných disciplín, najmä sídelná geografia, ktorá na základe máp, písomných a ústnych podaní dokáže zrekonštruovať ich vznik. Osady sa často vymýiali z malého jadra, alebo delením majetku, bud zmenou hospodárenia. Napríklad spišská obec Lapše tvorila, ako hovoria analý, jednu obec. Hovorí o tom dokument z roku 1340 opisujúci cestu z Kacvínna do Lápš. Avšak o 30 rokov sa už Lapše delia na Vyšné a Nižné.

Drevenú ľudovú architektúru na Spiši vystriedali v súčasnosti murované domy. Takmer všetky sú podobné. Dôba rodičovského majetku sa stala akýmsi trendom, aby sa mladí mohli čo najrýchlejšie osamostatniť. Má to nezanedbateľný vplyv na sídelný vzhľad súčasnej spišskej obce.

Zárodek novej obce?

V roku 1936 prebiehala komasácia nižolapšanského chotára. Priniesla nové majetkové pomery a vzťahy. Parcelácia bol podrobnený aj majetok baróna K. Jungensfelda, ktorého istá časť - ako spomínajú starší Kacvínčania - patrila v minulosti ku kacvínskemu chotáru. Preto sa aj volal Kacvínsky potok. Po komasácii však barónské pozemky v Kacvínkom potoku boli pridelené Lapšanom. Pekný reliéf, bezvetrie a čistá voda spôsobili, že už v 1939 prišli tam prví usadlisci - z Nižných Lapšov. Ako prvá sa usadila rodina Gromalovcov, neskôr Kowalczykovcov a ďalší. Novousadlisci mali veľmi ťažké podmienky, keďže sa nachádzali na pohraničí dvoch obcí Kacvín a Nižných Lapšov, s ktorými bol kontakt - pre neprístupnosť, vzdialenosť a nevhodnú cestu - veľmi obmedzený.

- V nedalekom susedstve na tzv. "Krimervize" mal nedeký urbár svoje lesy - spomína p. Kowalczyk. - Kolko sa len Nedečania pre neschodnosť terénu natrásili a nahrešili pri preprave dreva! Podobne bolo aj v štátom lese pri slovenskej hranici.

Cesta do osady

Ulica Potok v plnej krásie

Príchod civilizácie

Zdá sa, že Boh vypočul žaloby osidlencov a drevorubačov a v 70. a 80. rokoch začala k nim postupne prichádzať civilizácia. Najprv pozdĺž celého Potoka im vytvrdili cestu až k štátnym lesom pri slovenskej hranici a zrátko pripojili aj elektrinu. Petrolejky mohli konečne poputovať na pôjd. Lepšia, vytvrdená cesta uľahčila kontakt s najbližšími obcami a spôsobila, že Potok sa stal atraktívnejší nielen pre usadliskov, ale aj turistov. V súčasnosti tam býva len šesť rodín, spolu 25 osôb. Sú to Gromalovci, Kowalczykovci, Majerčákovci, Strončekovci a Balaovci.

Pekná prírodná poloha s kľukatým Kacvínskym a susedným Mravčím potokom spôsobili, že niektorí turisti, ktorým sa toto romantické prostredie veľmi zápačilo, neváhali vykúpiť od Lapšanov a Kacvínčanov malé pozemky. Stavajú na nich pekné štýlové, drevené chaty - je ich už asi desať. Počas výkendov je tam už veľmi živo.

Vráime sa však k osadníkom. Administratívne patria k Nižným Lapšom. Keď vlni zaviedli v tejto obci názvy ulíc, osadníkov pripísali k ulici Potok. Je to trochu neobvyklé, keďže bývajú od obce takmer dva kilometre a novou cestou je to skoro štyri. Ulicu Potok je dosť ťažko nájsť, keďže na križovatke chýba o tej informácia.

Životné podmienky obyvateľov Potoka sú dnes neporovnatne lepšie. Avšak k úplnej spokojnosti je ešte ďaleko. Predovšetkým im chýba nejaký obchod, o telefóne ani nehovoriac. V budúcnosti by chceli mať malíčku kaplnku a aspoň raz cez deň autobusové spojenie. Či sa im tento sen naozaj splní, ťažko povedať, ale predsa ľudia tvoria dejiny a nie opačne. Kto vie, či raz sa z ulice Potok nestane ozajstná obec, so všetkými vymoženosťami.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Rekreačná chatka pri "lapšanskej" ulici Potok

Z JEDNÉHO KOREŇA

Práca historikov pripomína hľadanie zlata v niečnych nánosoch. Najprv treba sitom preosiať obrovské množstvo štrku. Kým sa nájde hrudka rýdzeho zlata, pretečie vela vody. Mladý slovenský historik Martin Homza (mimočodom rodák zo Spiša), ktorý sa v Krakove zaoberal vývojom poľsko-slovenských vzťahov v ranom stredoveku, sa musel najprv prehrýzť nespočetným množstvom kníh, ktoré sa už od stáročí hromadia v krakovských archívoch. Výsledkom jeho práce bola štúdia: "Vzťahy Spiša a Malopoľska od príchodu Slovanov po začlenenie Spiša do uhorského štátu", ktorú predniesol dňa 4. mája t.r. na Katedre história Jagelovskej univerzity.

Čo z jeho práce vyplýva? Skúsmo si položiť niekoľko otázok, ktoré nám pomôžu zmapovať život na Spiši a v Malopoľsku v tomto období a zároveň umožnia priblížiť vzájomné vzťahy medzi týmito dvomi stredoeurópskymi regiónmi.

Kedy sa na Spiši objavujú prví Slovania?

V 6. až 7. storočí.

Kedy Slovania osídľujú Malopoľsko?

V druhej polovici 5. storočia.

Odkiaľ pochádza názov Spiš?

Podľa prof. Ondruša od slova spiška, čiže odrezok, palička, čo znamená, že Spiš bol už oddávna územím, kde sa rúbali lesy.

Ako vyzerala spoločenská štruktúra Spiša na prelome 8. a 9. storočia?

V tomto období dochádza k sfornovaniu spišského kmeňa Slovanov, ktorého hlavným centrom sa stáva hradisko v Spišských Tomášovciach. Začiatkom 9. storočia narastá prudký pokrok v rozvoji hutníctva, vznikajú väčšie huty s niekoľkými výrobnými jednotkami. V každej z nich už pracuje niekoľko desiatok

ludí.

Čo sa v tom čase deje na druhej strane Karpat?

Vytvára sa tarnowsko-sadecký kmeň Slovanov v Našácoviciach, ktorý sa neskôr dostáva do sféry vplyvu knežatstva Vislanov.

Bol Spiš súčasťou Veľkej Moravy?

Áno. Pre Moravanov sa stal strategicky dôležitým územím, ktoré hraničilo so vzmáhajúcim sa Vislanským knežatstvom.

Zahrnul Štátoluk Vislansko do svojej ríše?

Áno. Stalo sa to pravdepodobne v roku 873. Štátoluk obsadil Krakov, Višlicu i Stradom, pričom zázemím expanzie sa stal zrejme Spiš. V Našácoviciach došlo v tom čase k niekoľkým požiarom.

Ako sa šírilo kresťanstvo?

Na Spiši christianizácia napredovala oveľa rýchlejšie ako vo Vislansku. O tom, že bola v pokročilejšom štádiu svedčia hroby nespálených nebožtov, ktoré pochádzajú z konca 9. storočia. Vislansko istý čas kresťanstvu odolávalo, o čom píše aj legendista Života sv. Metoda. Vodcom misie Veľkej Moravy na Vislansku bol pravdepodobne benediktín Wiching.

Do akého arcibiskupstva patril Spiš?

Od počiatku do ostrihomského. Jeho hranice len kopirovali pôvodnú Veľkomoravskú cirkevnú jurisdikciu.

Čo sa deje po zániku Veľkej Moravy?

Umocňuje sa pozícia dynastie Piastovcov. Spiš však ostáva v 10. a 11. storočí takmer nedotknutý. Maďari organizujú len jednorázové výpady bez viditeľnejších efektov. Archeologické výskumy, žiaľ, neumožňujú určiť štátnej príslušnosti Spiša v tomto období. Z prameňov je známe len, že na území Slovenska existuje

provincia Wagwarei, ktorej súčasťou je aj Spiš.

Ako ďaleko presunuli Poliaci svoju južnú hranicu?

Až po Dunaj. Stalo sa to v r. 989 až 1000. Uvádzia to najstaršia poľská kronika Anonyma Galla. Veľkopoľská kronika zas vymedzuje južné hranice ríše Boleslava Chrabrého na Tise a Dunaji. Od roku 1018 patrí Spiš ku korune sv. Štefana. V tom čase sa tvorí aj prirodzená hranica medzi Uhorskou a ríšou Boleslava Chrabrého.

Majú Spiš a Malopoľsko spoločných svätých?

Prvý uhorský svätý - svätý Svorad prišiel z Poľska, z Czchowa na Dunajci, ktorý leží v krakovskej diecéze. Biskup sv. Vojtech zas do Poľska prišiel cez Spiš a prvým mestom, ktoré navštívil, bol práve Krakov. V spišských legendách a obrázkoch často figuruje sv. Ladislav a sv. Martin, patroni kupcov.

Ako vyzerá obchodná výmena medzi Malopoľskom a Spišom?

V 11. a 12. storočí bleskúrychle rastie, lebo hlavným mestom Poľska sa stáva Krakov. Jadro výmeny tvoria hutnícke podniky, ale aj uhorské víno a soľ, ktorá na Spiš prichádzala z Vieličky.

Ako sa formovali hranice?

Konkrétna hranica vznikla pravdepodobne pri premene spišskej hradnej župy (Spišský hrad bol vybudovaný v 2. polovici 12. storočia) na župu Šaftickú. V prvom období neexistovala potreba presnejšieho vymedzenia hranice, pretože ju tvorili rozsiahle zalesnené takmer neosídlené územia. Keď však nastúpila kolonizácia Zamaguria Berzeviciovcami a Gergejovcami, táto hranica sa ustálila na Dunajci.

Spiš a Malopoľsko sú tak prerastené vzájomnými vzťahmi, že ich nemožno od seba odtrhnúť. Či sú to už vojenské ťaženia, obchodné, či kultúrne vplyvy, tieto regióny budú neustále odkázané na pohraničné spolužitie. Vyrástli z jedného koreňa - slovanského.

BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

KRÁTKO Z ORAVY

Orava má dvoch nových kňazov. Sú nimi Ján Dziubek z Jablonky, nar. 17.08.1969, syn Jána a Heleny rod. Jablonskej a Jozef Antalczyk z Veľkej Lipnice, nar. 22.08.1969, syn Jozefa a Jolanty rod. Grobarczykovej. Slávnostné primičie boli v ich rodných obciach 15. mája t.r.

Gminná rada v Jablonke neúnavne "dozbrojuje" miestnu políciu. Po vlaňajšej dotácii 100 miln zl na kúpu poriadneho auta, dostane policajná stanica v Jablonke tento rok 30 miln zl na novú vysielačku a alkometr. Práca jablonkých strážcov práva a poriadku sa takto určite zlepší, a akékolvek pochybnosti, vodičov používajúcich alkoholické nápoje budú vylúčené.

E.M.

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje vynikajúceho brazílskeho futbalistu, pokladaného za najlepšieho hráča sveta. Bol mnohonásobným reprezentantom Brazílie, štyrikrát sa zúčastnil svetového šampionátu a trikrát (1958, 1962, 1970) so svojím mužstvom vybojoval titul majstrov sveta. Vlastným menom sa volá Edson Arantes dos Nascimento. Napíšte nám, pod akým menom vystupoval na futbalových štadiónoch. Pre najlepších vyžrebujeme knižné odmeny.

V Živote č. 5/94 sme uviedli fotografu poľského herca Jerzyho Zelnika. Knihy vyžrebovali: Marta Piąteková z Nedece, Kristína Waniczková z Durstína, Eva Ratkanová z Katovic.

TOLERANTNÁ GMINA?

Priznám sa, že do gminy Czarny Dunajec som sa vybrať s určitými obavami. Nikto tam zo Života už dlhé roky nebol a okolo gminného úradu sa vznášala akási nepreniknuteľná sivá hmota. Vládne tam vraj zjavná nevôľa spolupracovať s dvoma oravskými dedinami, v ktorých žijú naši krajania. Pekelníčania údajne uvažujú o prestúpení k Jablonke.

Ako je to možné v časoch šíriacej sa demokracie? Žeby do tejto podhaliánsko-oravskej gminy ešte nenazrela?

Privítali ma usmiatí pracovníci gminného úradu (prevažne muži), označení farebnými vizitkami s fotografiou. Až neskôr som si uvedomila, že ma považujú za novinárku zo Slovenska. Život im zrejme nebola známy. Ich kontakty so susednými obcami spoza hranice sú také silné a priateľské, že sú na každodennom poriadku. Slováci sú tu vždy milo vítaní.

Preto boli moji hostitelia trochu zaskočení, keď som na nich zhurta spustila ponosy Pekelníčanov.

- Sme Poliaci, ktorí boli vždy tolerantní, a preto nevidíme ani problém v Pekelníku, - hrdo povedal tajomník gminy Józef Bobek.

Zdá sa mi, že tá tolerancia v južnom Poľsku trochu pokuháva, aspoň v Pekelníku. Tam napr. richtár stotožňuje svoju opozíciu so slovenskou národnostou menšinou. V gminnom úrade ma však ubezpečili, že v obci nejde o národnostnú otázku. Pekelník má jedno špecifíkum - ľudia sa tu totiž radi hľadajú a kritizujú. Je to obyčajná konkurenčná hra o hlavné slovo v dedine.

Po krátkej charakteristike jednej z dvoch oravských dedín v gmine Czarny Dunajec ma ešte tajomník Bobek upozornil, že aj dnes existuje možnosť vystúpať sa na Slovensko.

Začala som namietať - vedť ľudia sú späť s rodnou Oravou. Odpoveď bola stručná:

- Ako povedal sv. pamäti Borowy, väčšia časť Oravy je na Slovensku.

Podľa pána tajomníka sa Pekelníčania pri riešení svojich problémov chytajú rôznych zbranej. Jednou z nich je aj rozdúchávanie národnostných väšní - hlavne v predvolebnom období.

Nakoniec sme sa všetci svorne zhodli - Pekelníčania by si mali vo volbách vybrať takých ľudí, ktorí by pre dedinu niečo urobili. Všetko jedno, či budú mať vo svojej duši slovenskú ikierku.

Nielen Pekelníkom gmina žije

Veru. Je tu až 15 obcí s 20 tisícami obyvateľov, ktorých reprezentuje 28 poslancov. Vládne medzi nimi neobvyklá zhoda. Je to až podozrivé, tvrdí vojt Kazimierz Dzielski. Za štyri roky jeho kadencie sa len dvaja zdržali hlasovania. V rámci štátu je to zriedkavosť. Vojt si doterajších poslancov veľmi pochvaluje, a práve táto "hladká" spolupráca ho láka do kandidovania v ďalších volbách.

Vojt K. Dzielski musel asi zaviesť veľmi spravodlivý spôsob rozdeľovania financií, ak sú poslanci takí jednotní. Ukazuje sa, že prvé dva roky svojho úradovania, prideľovali dedinám podľa stupňa zanedbanosti. Vraj najviac potrebovali dve oravské dediny. Bolo čo doháňať. V Pekelníku sa postavila nová škola, vzniká zdravotné stredisko. V Podsklí rastie požiarna zbrojnica. Žeby pocit nedocenia a krvidly Oravčanov pramenil ešte spred tohto obdobia?

- Teraz rozpočet delíme podľa počtu obyvateľov, všetci dostávajú rovnako - hovorí K. Dzielski. - Občania predsa sami vedia, čo najviac potrebujú. Mne sa môže len zdáť, že viem.

Smetisko, ako sa patrí

Do čoho gmina Czarny Dunajec teraz investuje? To, čo jej zostało po rozdelení ročného rozpočtu, sa rozhodli vložiť do moderného smetiška, a čističky odpadových vôd. Čistička vyrastie v Czarnom Dunajci ešte tento rok a budú na ňu napojené 4 okolité obce. Iné dediny budú odpad dovážať, aby neznečisťovali rieku a okolie. V budúcnosti sa plánujú malé čističky pre každú obec.

Smetisko je zatiaľ vo fáze plánovania, vykúpania parciel a prevádzkania geologických prác. Bude to obrovská investícia pri Novom Targu, kde bude zvážať smeti celé Podhalie a Orava. A čo na to ekológiovia? - pýtam sa vojta.

- So všetkým súhlasia. Bude to smetisko so všetkým, čo k nemu patrí - teda segregovanie smeti aj ich druhomé spracovanie. Pravdepodobne použijeme americkú licenciu.

Okrem toho sa v gmine zavádzajú plyny, ktoré má potrubím pridiť až do Jablonky. Na heslo - plyn, vojt len vzdychá. Mala to byť spoločná susedská investícia a namiesto toho vznikol svář. Pekelníčania sa staňujú, že im ich vlastná gmina nedá plyn a musia ho dostávať z Jablonky.

- Celú vec rozdúchal Babiogórski Fujok. Tendenčne napísal, že Jablonka sa so svojimi bratmi vďačne podeli, - stáva sa K. Dzielski. - Plyn bude vedený z Jablonky z ekonomických dôvodov. Tam bude totiž postavená rozdeľovacia

Prípomeňme si Pekelník spred 10 rokov. Foto: D. Surma

stanica. Taká je aj v Dunajci, ale odtiaľ by sme ho museli viesť až 9 kilometrov.

Je to ďalší dôvod, prečo chce Pekelník prestúpiť do Jablonky? - kladiem otázku vojovi. On má však iné informácie. Na dedinskej schôdzi ho občania prosili, aby im Jablonka dala pokoj.

- Ale keď chcú odísť, ja im s radosťou dopomôžem.

Zdá sa, že kolko ľudí, toľko názorov. Moja súkromná pouličná sonda hovorí, že sú to dve pravé polovice.

Nevyužité prírodné krásy

Vojt K. Dzielski si priznáva, že oblasť, v ktorej naozaj zaostávajú, je turistika. Podľa neho sa k tomu pričinila stagnácia po krízových rokoch, nedoinvestovanie zo štátu, ale aj stále protesty ochrancov prírody. Závidí Slovensku, ktoré má dobrú turistickú základňu.

Dopočula som sa, že gmina zakladá na rašeliniskách chránenú oblasť a ľudia sa obávajú, že nebudú môcť obhospodarovať svoje pozemky. Vojt ma ubezpečuje, že ide o chránený prírodný park, kde by mohli vlastníci využívať svoje čiastky, s tým, že by štát dohliadal na lesné hospodárenie. Park by bol sprístupnený návštevníkom a majitelia by za to dostávali odškodné.

Hranica nám len prekáža

- to sú slová vojta Kazimierza Dzielského, keď rozpráva o vynikajúcich susedských vzťahoch so Suchou Horou a Podbielom na Slovensku. Nadviazali ich už dávno, prostredníctvom športu. Využili známe medzinárodné spôsoby a zamestnali u seba futbalového trénera Karola Hrnčiara, ktorý zvyšuje úroveň Dunajca. Ale výmena je každodenná a nielen v športe. Všetci si ešte pamäťame hrozný požiar v Suchej Hore. Požiarneci z Czarného Dunajca výdatne pomohli pri jeho hasení. To ešte viac utužilo ich spoluprácu. V súčasnosti sa bez Slovákov nezaobíde ani jedna väčšia akcia v gmine.

- Spoluprácu so Slovenskom som previedol na najnižší stupeň, - hovorí vojt. - Richtár s richtárom, požiari s požiarikom, bez ceremonií a pocsty. Preto si tak dobre vychádzame.

Nebolo by dobre takéto susedské vzťahy rozvinúť aj so slovenskou národnostou menšinou v gmine? Samozrejme, iniciatíva musí vychádzať z oboch strán.

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

ZVLÁŠTNY

FESTIVAL

Človek má vraj 7 čakier, prostredníctvom ktorých čerpá kozmickú energiu pre svoje "fungovanie". Keď ochorime, musíme pôsobiť na čaku, zodpovednú za postihnutý orgán. Je na to veľa spôsobov - správne dýchanie, vyrovnávanie biopola (aury), muzikoterapia, liečenie farbami, vdychovanie liečivých vôní, pitie vhodných bylinkových odvarov atď, atď. Toto všetko sme sa mohli dozvedieť už na 2. festivale Nie z tejto Zeme, ktorý sa konal koncom mája v Krakove.

Prečo práve v tomto starom historickom meste? Neviem, či aj vy viete, že i naša Zem má 7 čakier. A jedna z nich je vraj na kráľovskom zámku v Krakove, na Waweli. Ak už čudný festival, to nech je na záhadnom mieste.

Počas troch dní novohutský dom kultúry praskal vo štvorkoch. Organizátori - mesačník Nie z tej Zemi a NDK, povzbudení vlnajúcim úspechom, zdvojnásobili program a tak si niekoľko tisíc účastníkov malo z čoho vyberať. Kúpiť sa dalo temer všetko - od vahadiel, prútikov, liečivých minerálov, talizmanov, po bohatú ezoterickú literatúru. Kto mal záujem, mohol si dať vešťuť z ruky, kariet, alebo z fotografie aury.

V roli prednášajúcich vystupovali profesori vysokých škôl, napr. A. Szyszko-Bohusz hovoril o reinkarnácii, ale aj známi bioenergoterapeuti, ako T. Cegliński z Tych. Čo nás čaká a nemine predpovedali renomovaní astrológovia L. Weres, J. Zagajewski a M. Kaszowski. Ten posledný si na festival pripravil prekvapenie - Ivetku Korčákovú z Litmanovej, ktorej sa objavuje Panna Mária. Ivetka a knaz Polykarp boli jedinými účastníkmi zo Slovenska a ich výpovede sa stretli s veľkým záujmom.

Poznaniachívú účastníci festivalu sa mohli oboznámiť s u nás menej známymi liečebnými metódami, ako terapia kryštálmami, farebnými fóliami, kvetmi a dokonca aj vlastným močom. Túto naozaj nevšednú metódu propagoval pacient, ktorému urinoterapia zachránila život. Niektorí z nás si čo-to pamätajú z dedinských múdrostí, že každú ranu moč zahojí, ale držať 15-dňový pôst o vode a vlastnom moči...? Žiaľ, topiaci sa aj slamky chytá.

Oveľa pôsobivejšiu metódu predstavila Marta Karpiuk-Gawędová - liečenie pomocou herbálnej astrológie. Je to zažívanie liečivých bylinkiek, ale nie tak, ako koho napadne. Bylinky sú určené presne podľa vypracovaného horoskopu pacienta. Ako hovorí M. Gawędová, každý z nás si na svet priniesol vo vienku svoje bylinky a len tie mu pômožu. Keďže recepty sú len tak sypali, požiadali sme pani Gawędovú o rozhovor.

Prečo je pri zbere liečivých bylín dôležitý čas, dokonca niekedy aj hodina?

- Všetko, čo je na Zemi, žije pod vplyvom vibrácie z kozmu. Pod vplyvom planét, ktorých emanácia dopadá na Zem. Predovšetkým je to Slnko - je najsilnejšie z planét a dáva nám život a

energiu. V každom ročnom období vládne iná planéta. V zime je to Saturn - studený a smutný. Zdalo by sa, že vtedy nič nerastie. Ale aj on má svoje bylinky - imelo. Je to zázračný liek, druidi ho považovali za sväté a stíhali ho na Vianoce a Hromnice výlučne zlatým kosákom. Teraz o tom vie len mälokto. Naši Ľudia ho sice stíhajú na Vianoce, ale z prieskenných stromov, a to je veľká otrava. Imelo rastie na orechu, lieskach, breze, dube a borovici - každé je určené na inú chorobu.

Na jar vládne Venuša - planéta najväčej lásky. Svoje sily dáva ľudom zo znamenia Váh a Býka. Venuša, bledomodrá planéta, budí bylinky k životu, a preto majú svieže farby - ružovú, žltú, modrú.

Ked sú rastliny zbierané "v pravý čas", majú najsilnejší účinok. Na dedine sa traduje z pokolenia na pokolenie, že niektoré bylinky sa zbierajú pri splne mesiaca, iné za rannej rosy a ešte iné na pravé poludnie.

- Ľudia vedia, kedy majú zbierať, len nevedia, že je to herbolárska astrológia. Každá dobrá bylinkárka sa snaží začať liečenie pri ubúdajúcom Mesiaci, lebo verí, že ubúda aj z choroby.

V starých rozprávkach a bájach sa hovorí o kvete jednej noci. Veríte, že takýto kvet jestvuje a má zázačnú moc?

- Verím, že to kvet svätojánskej noci, kvet paprade. Niektoré bylinky sa zbierajú v noci, prevažne tie, kde je potrebný koreň. Keď som bola malá, vybrala som sa raz večer do lesa hľadať kvet paprade. Podľa legendy som okolo seba urobila kruh svätenou kriedou a čakala som. Ráno ma tam spiacu našli rodičia.

A neskôr sa vám podarilo uzrieť takýto kvet?

- Nie, zdá sa, že ešte nie som hodná. Samčia paprad, hlavne jej stred, odtrhnutý na svätojánsku noc má úžasnú liečivú silu. Príkladom sú aj všetky venčky robené na sviatok Nanebovzatia Panny Márie (Panna Mária Zelná). Malo by ich byť 12 a zavesené pod stropom emanujú dobrú energiu po celý rok.

V posledných rokoch sa čoraz viac ľudí v mestách prikláňa k bylinkám, ale na dedinách je to naopak. Bylinky vytlačajú rôzne chemické prípravky.

- Poznám veľa mešťanov, ktorí uznávajú len prírodné lieky. Ale pri rozpracovaní ich horoskopu vysvitá, že ich korene siahajú na vidiek, teda majú zakódovanú útuču k rastlinám. Každý má pripísané nejaké bylinky a len tie mu pomáhajú. Ak mám niekoho liečiť, žiadam od neho presný dátum narodenia. Ľudia sa ma pýtajú, načo? Lebo každý ľovek sa rodí so svojimi bylinkami, horoskop mi ich ukáže. Sú to tie, ktoré chorému už prirodzené chutia.

Preto každému zdôrazňujete, aby nepočúval susedu. Čo pomohlo jej, druhému nemusí.

- Pomôžu tie bylinky, ktoré sú nám podriadené pri narodení. Každá planéta ich má veľmi vesia. Napr. Venuša má 70 bylín. Takže je z čoho vyberať na každú chorobu. Bojový Mars má aj "bojovné" bylinky, ktoré ničia mnoho chorôb, sú to chren, cibuľa, cesnak, jalovec. Všetky sú silne aromatické.

Ktoré koreniny by nemali chýbať v našej kuchyni?

- Je to 5 základných korenín: koriander (kolender), rasca (kmínek), materina dúška (tymianek), estragón, saturejka (czáber). V nich

Marta Karpiuk Gawędowá

sa nachádza všetko. Stále zdôrazňujem rodičom, aby prípravovali detom bylinkové maslá. Stačí rozotrieť túto základnú bylinkovú zmes, pridať ju do masla a deti budú zdravé.

Vládne všeobecný názor, že koreniny deťom skodia...

- To nie je pravda. Od troch rokov sa môže podávať všetko, samozrejme v malých dávkach, dokonca aj biele korenie. Každý deň by sme mali používať takúto zmes - koriander, rasca, koreň ligurčeka (lubczyk), biele korenie a červená paprika. Všetko zmiešame v rovnakých dávkach a máme pre svoj organizmus horčík, draslík, železo a zinok. Zmes pridávame do polievok, zemiakov, tvarohu, na chlieb. Ešte som sa nestretla s človekom, ktorému by to nechutilo.

Jednou z dôležitých zásad vašej liečbenej metódy je zažívanie bylinkiek v presne stanovenom čase.

- Biologické hodiny človeka uznávali už starí Číňania. Náš organizmus pracuje podľa určitého rytmu - napr. obličky pracujú medzi 17-19^h, žalúdok a hrubé črevo (vylučovanie) 6-9^h, srdce medzi 11-13^h, teda je aj najviac infarktov. Keď pijeme bylinky presne podľa tohto rytmu, pôsobia rýchlo. Preto mám aj dobré liečebné úspechy.

Okrem toho je veľmi dôležitý aj cyklus pitia bylinkiek. Nesmie byť dlhší ako 21 dní. Potom 9-dňová prestávka, lebo organizmus ich začína neutralizovať a stáva sa ľahostajný. Názor, že ak bylinky nepômožu, ani nezaškodia, je nepravdivý!

Nedávno som sa na svojich cestách po Orave dozvedela, že čoraz viac ľudí trpí na neurózy.

- To je nedostatok litia vo vode. A ten sa nachádza v materinej dúške (tymianku). Treba piť veľké množstvo tohto čaju. Je na to tiež veľmi jednoduchý recept: 1 lyžičku materinej dúšky, 1 lyžičku agátového medu zmiešať a jest ráno a večer popijajúc teplou vodou, prípadne čajom. Kúra má trvať 21 dní.

Po týchto dobrých radách som sa už musela M. Gawędová podakovať za rozhovor, lebo na jej pomoc čakalo ešte veľa pacientov. Pani Marta je už štvrtým pokolením v rodine, ktoré pokračuje v bylinkárstve a zaobere sa inými, nekonvenčnými liečebnými metódami (liečenie chrbotice). Jedna jej príbuzenská vetva sa usadila v Čechách a z Rakovníka pochádza aj jej krstná mama.

Marta Gawędová je v Poľsku veľmi uznávaná. Kolegovia z fachu ju titulujú pani Majsterka. V lete vyjde jej obsiahla publikácia - Hviezdne bylinky a horoskop zdravia.

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

SPIŠ V POLSKOJ A SLOVENSKEJ VEDE

Slovenskí historici sa len zdalivo vyhýbali tématu poľsko-slovenského pohraničia. Článok Martina Homzu, ktorý práve publikujeme, dosvedčuje, že sa spiškou a oravskou problematikou zaoberali dosť intenzívne. Toto intenzívne skúmanie minulosti Spiša a Oravy sa väčšinou vzťahuje na posledné tri desaťročia, kym predtým na nevedecké, emocionálne a niekedy zjavne národnostné výroky poľských historikov, etnografov, autorov turistických sprievodcov či novinárov reagoval v podstate len Alojz Miškovič.¹ Žiaľ, výsledky výskumu slovenských historikov sa len zriedkavo objavujú v populárnej forme, napr. v dennej a periodickej tlači. Na druhej strane rôzne poľské nevedecké publikácie - dostupné širokemu okruhu čitateľov - vedia negatívne ovplyvniť historické vedomie čitateľskej obce. Stáva sa tak v dôsledku pôsobenia niekoľkých činitelov, ku ktorým patrí najmä väha tlačeného slova, ktoré si čitateľ nevie kriticky prehodnotiť.

V takých podmienkach čitateľ prijíma ako hodnoverné už dávno prekonané tvrdenia, napríklad o Juditom veni², o tom, že Spiš patril Poľsku do 14. storočia, že podolinecká listina z roku 1244 nebola falkifikátom, že Spiš, zálohovaný Poľsku v roku 1412, bol súčasťou poľského štátu, že severná časť Spiša patrila už dávno do jurisdikcie krakovského biskupstva, že Józefa Wiśmierskeho zabili Slováci atď. Nikto zatial nepoprel nové, úplne fantastické tézy T.M. Trajdosu o tom, že Čierna Hora na Spiši má juhoslovanské osídlenie, alebo že Maďari keď chceli "poľských" goralov na Spiši a Orave sa hľašie znamarizovali - najprv ich slovakizovali.

V členskom prostredí troch spolkov (Zväzok Podhalan, Zväzok Przyjaciol Orawy, Zväzok Polskiego Spisza) si T.M. Trajdos získal veľkú autoritu a povest čelného historika, aj keď má iné vzdelenie. Nedávno ho obžalovaní z osočovania našej Spoločnosti navrhli ako znalcu dejín Spiša a Oravy v trestnom procese pred katovickým a krakovským oblastným súdom.

Predstavitelia spomínaného spišského a oravského zväzu sa všemožne usilujú presadzovať tézu o pôvodnej poľskosti Spiša a Oravy aj na vedeckých fórách, napr. počas rzeszowskej historickej konferencie v roku 1990, o ktorej jej účastník L. Deák písal: *Súčasne treba konštatovať, že na konferencii zaznel aj disharmonický hlas. Mimo programu s krátkym príspevkom vystúpil zástupca Výboru pre Oravu a Spiš, ktorý sa usiloval oprašovať už anachronické a národnostné tézy o "poľskosti" slovenských časť Oravy a Spiša. Toto vystúpenie prekvapilo účastníkov konferencie a narušilo jej dôstojnú úroveň a vzájomnú vedeckú tolerantnosť, ktorá viedla počas dvoch dní rokovania konferencie.*³

Na druhej strane popularizácia výsledkov súčasnej slovenskej (ale aj poľskej) historickej vedy v krajskom mesačníku Život sa považuje za "szkalowanie": *Miesiącznik ten wielokrotnie szkalował polskich uczonych piszących o połsceści tych ziem, zarzucał im niekompetencję i stronniczość.*⁴

Článok mladého slovenského historika Martina Homzu podáva seriózny prehľad slovenskej a poľskej literatúry o tzv. poľskosti Spiša. Autor

sleduje vývojové tendencie poľskej literatúry a práce poľských autorov začleňuje do troch skupín. Na marge článku treba poznamenať, že súčasná poľská veda už dávno upustila od fantatických teórií ničím nepodložených v pramenom materiáli, a preto sa jej závery stotožňujú s výsledkami slovenských vedcov. Na poľskej strane ostáva už len niekoľko jednotlivcov, ktorí sa pridržiavajú starých prekonaných teórii a húževnaté bránia poľskosť Spiša. Patrí k nim bezpochyby aj spomínaný etnograf T.M. Trajdos. Zdá sa, že súčasná poľská veda sa rozhodne dištančuje od takého výkladu dejín.

Štúdia Martina Homzu odznela v júni 1992 na pražskom stretnutí mladých slovenských, poľských a českých historikov.

JOZEF ČONGVA

POZNÁMKY

1. A. Bielovodský (vlastným menom Alojz Miškovič): *Severné hranice Slovenska. Bratislava 1946.*

2. Písal som o ňom v článku *Juditino veno. Život*, č. 11/1992, s. 9-10.

3. L. Deák: *Konferencia o poľsko-česko-slovenských vzájomoch v rokoch 1918-1945. Historický časopis*, č. 2/1991, r. 39, s. 237-238. Konferencia sa konala 17. a 18. októbra 1990 v Rzeszowe.

4. J. Kierszyn: *Czy Słowakom dzieje się krzywdą? Tygodnik Podhalański*, R. V, nr 8 /216/, 27.02.1994, s. 9.

PREHLAD POLSKOJ A SLOVENSKEJ HISTORIOGRAFIE K TÉME "POLSKOSTI" SPIŠA

Spiš je jednou z historicky, politicky, ale i kultúrne najzačaženejších oblastí dnešného Slovenska. Nemožno sa preto čudovať, že sa mu venovala a stále venuje taká ohromná pozornosť nielen v slovenskej historiografii.

Z pochopiteľných dôvodov tu musím obistiť staršiu spišskú historiografiu. Koniec koncov vynikajúco ju spracoval už V. Jankovič.¹ Z rovnakých dôvodov musím tiež obistiť maďarské dejepisectvo, ktoré tiež svojím dielom prispeilo k poznaniu tohto regiónu.² Zvolená téma práce si ale vyžaduje, aby som svoju pozornosť zacieliť k historiografii poľskej a slovenskej. V nich sa totiž už asi sto rokov vedecky dokladá, alebo vyvracia teória pôvodnej "poľskosti" Spiša.

Na začiatok, kde hľadať historické korene tohto sporu? Podľa poľskej strany jestuje istá tradícia, podľa ktorej nielen Spiš, ale i veľká časť Slovenska prináležali kedysi v počiatkoch Poľského štátu do jeho územného rozsahu. Táto tradícia sa opiera o dve písomné zmienky. Prvú z nich môžeme nájsť v Kronike uhorsko-poľskej. Podľa tohto prameňa v čase okolo korunovácie svätého Štefana sa hranica Poľska "ad litus Danubii ad civitatem Strigoniensem terminabatur, dein in Agriensem civitatem ibant, demum in flavium qui Tisia nominatur, cedentes, regyabant iuxta flavium, qui Cepla nuncupatur, usque ad castrum Galis, ibique inter Ungaros, Rutenos, et Polonus finem dabant".³ Druhým prame-

ňom je tzv. Veľkopolská kronika z 13. storočia. "Ten Bolesław córkę swą Juditę zrodzoną z Russinkami połączył związkem małżeńskim z synem Kolomana, króla Węgierskiego. Tytulem posagu przyznał mu kasztelanię spiską w dożywotnie posiadanie. Tego (zaś) syna Kolomana wspólnie z królem Węgier ustanowili królem halickim i kazali koronować. Z okazji tej koronacji król Bolesław, tak jak był łatwocierny, podstępnie został oszukany przez króla Węgier, oddał kasztelanię spiską i zamiast niej tytułem posagu otrzymał dla swej córki kasztelanię przemyską. Lecz ta chytrósć dala początek sporom między Polakami i Węgrami, jak się okaże w dalszym ciągu. I tak oddana przez Polaków w obce ręce kasztelanii spiska aż do dziś znajduje się w rękach Węgrów na skutek oszukańczego zajęcia".⁴ Pre úplnosť musím spomenúť ešte tretí písomný prameň na ktorého podklade poľskí historici vyvodzovali svoju myšlienku poľského Spiša. Jedná sa o listinu z roku 1235, ktorá však už zachytáva spor ostríhomského arcibiskupstva s krakovským biskupstvom o cirkevné desiauky z Podolia a okolia.

Výborné zhnutie základných téz, ktoré z týchto východísk vypracovalo poľské dejepisectvo, som našiel u E. Pavlika.⁵ Pre lepšiu zrozume-

mitnosť práce toto zhrnutie uvádzam. Spiš je podľa toho prastará oblasť Poľska spojená s ním historicky od začiatkov poľského štátu. Lechický kmeň totiž už pred vznikom tohto štátu prenikol pozdĺž tokov Dunajca a Popradu a natrvalo sa na Spiši usadil. Ako taký sa stal samozrejme najprv súčasťou štátu Vislanov a neskôr štátu prvých Piastovcov. Ten svojou expanziou na juh rozšíril územie poľského štátu po Dunaj a Tisu. Po smrti Boleslava Chrabrého sa však hranica posunula na líniu Váh, Nízke Tatry, Hornád. Tam možno túto hranicu identifikovať ešte i v 12. storočí. Na jeho konci je to ešte severná časť Spiša, ktorá pripadá k Poľsku. V 13. storočí postupujúca kolonizácia zachytáva stav, podľa ktorého aspoň Zamagurie je poľské.

Prehľadný a chronologický zoznam poľskej historiografie uvádzam v zozname použitej literatúry.⁷ Treba k nej ešte povedať, že do značnej miery jej pisanie ovplyvnili dve závažné historické udalosti novodobých poľských dejín. Bol to vznik povojsnového poľského štátu. V snahe vymedziť jeho hranice boli použité i historicke argumentácie. Jedna ich časť samozrejme rátala s územiami južne od Karpát. Dôsledkom tejto politiky bolo i pripojenie 14 spišských a 13 oravských obcí k Poľsku. Druhou bola situácia v strednej Európe, kde v medzivojsnom období takmer trvalo hrozilo revidovanie hraníc. Neslávne sa v týchto nestálych časoch (zo zorného uhla Slovenska) preslávilo najmä tzv. Krakovské centrum. Dvojtvarosť aj takých osobností ako boli W. Semkowicz, M. Gotkiewicz, kňaz F. Machaj a pán W. Goetel vo vzťahu k Slovensku totiž priniesla len zlé ovocie.⁸

Reakcia slovenskej strany spociatku nechávala na seba čakať. A bol to vlastne až Andrej Bielovodský (vlastným menom Alojz Miškovič), ktorý začal so systematickým vyvracaním argumentov poľskej strany týkajúcich sa najstarších dejín Spiša a celého severného Slovenska.

Bolo to v roku 1946 a bol to začiatok, alebo lepšie bol to prvý podnet, ktorý rozprádil ďalší diskusiu o tejto téme na oboch stranach. Podať v úplnosti celú jej šírku je takmer nemožné, preto sa opäť sústredim len na práce, ktoré pokladám osobne za klúčové. Iniciatívnejšia sa mi tu zdá slovenská historiografia. Rozdeliť ju pritom možno na dva základné smery. Prvý reprezentujú hlavne Beňko, Pavlík, Varsík.⁹ Možno ho charakterizovať prísnou kritikou pramennej bázy k dejinám Spiša. Jej závery pritom opäť možno zhŕmúť tézou Pavlíka, a súce, že história nemá k dispozícii dôkazy, ktoré by jednoznačne potvrdzovali príslušnosť Spiša k Poľsku v 10. - 13. storočí. Tak isto je neprekážateľná i existencia poľských usadlostí na území Spišskej Magury.¹⁰ Druhý pohľad na dejiny Spiša, hoci v záveroch podobný, podáva slovenská archeológia. Pre informáciu stačí hľadom spomenúť také maná ako Polla, Slivku, Vallašek, Ruttikay, Čaplovic, Javoršký. Práve ich pričinením sa totiž na svetlo sveta konečne dostali najzákladnejšie pamiatky najstaršej histórie Spiša.¹¹ Iná vec je samozrejme problém spracovania a vydania týchto materiálnych dokladov priebehu a vývoja ranného osídlenia na Spiši. V tomto ohľade totiž spomenutí zostali našej i poľskej verejnosti ešte veľa dlžní. Zhŕmúť však závery doterajších výskumov

možno týmito slovami: "Archeologické nálezy nateraz nemôžu výraznejšie spresniť údaje o českom a poľskom záisahu na území Slovenska v 10. a 11. storočí."¹²

Pre úplnosť hľadam nemusím dodávať, že k problematike severných území Slovenska a ich hypotetickej príslušnosti k Poľsku sa vyjadril každý zo skupiny novodobých slovenských medievalistov. Žiadnen z nich však priamo túto teóriu priamo nezastáva.

V tomto ohľade väznej posun možno sledovať oproti predchádzajúcemu obdobiu v Poľsku. Hoci totiž kvantitatívne počet prác venovaných Spišu už tak prudko nenarastal, zmenila sa ich kvalita a to i v zmene pohľadu na základné východiská predchádzajúcich historikov. Konkrétnie musím uviesť také mená ako Wędzki, Radziszewska, Ruciński, Śnidzińska, Rodzińska atď.¹³ Charakteristické je pre nich, že sa dištančujú od emocionálneho prístupu k dejinám a snažia sa vyhýbať i nacionalistickému podfarbeniu svojich prác.¹⁴ Z toho vyplýva aj ich vecnosť prístupu k tematike a ústup od nedokázateľnej poľskosti Spiša. V jednotlivostiach a novostiach prístupu k tematike prinášajú množstvo zaujímavých nových názorov a pracovných hypotéz. Za všetky spomeniem hypotézu Radziszewskej, podľa ktorej hradnej župe na Spiši predchádzala župa plemenna, teda kmeňová¹⁵, alebo názor prednesený paní Tereziou Rodzińskou,¹⁶ že veľký význam pre ďalšie štúdium predrománskych stavieb v Malopoľsku budú mať archeologické vykopávky na Slovensku, hlavne na Spiši.

Žiaľ ešte stále toto neplatí vo všeobecnosti o celej poľskej historickej spisbe. Jedna jej časť, bližsie k populárnej literatúre, totiž nekriticky preberá ľubivé vývody staršej poľskej historiografie a podláva ich širokej verejnosti. Za všetky spomeniem práce T.M. Trajdosza,¹⁷ kde sa môžno dočítať také veci ako že Budapešť namiesto maďarizácie s geniálnym machiavelizmom na Spiši a Orave, začala uskutočňovať "slovakizáciu", vychádzajúc z myšlienky, že poľských dediččanov na Spiši nezmaďarizujú nikdy, kým so slovenskými si naistú rýchle poradia.¹⁸

MARTIN HOMZA

POZNÁMKOVÝ APARÁT:

- JANKOVIČ, V.: Spišská historiografia. In: Spišské mestá v stredoveku. Košice, 1974, s. 149-175.
- Za všetkých môžem spomenúť najväčšiu príručku FEKETE-NAGY, A.: A Szepesség területe és társadalmi kialakulása, Budapest, 1934.
- Kronika Węgiersko-Polska. In: Monumenta Poloniae Historica I, s. 61. Toto je jediné vydanie tejto pozoruhodnej literárnej pamiatky. Kritické vydanie doteraz ani v Poľsku ani na Slovensku nevyšlo.
- Kronika Wielkopolska, Warszawa, 1965, s. 120-121.
- MARSINA, R.: Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae, I, Bratislava 1971, No. 446.
- PAVLÍK, E.: Poľské vplyvy a Spišská Magura. In: VI. zb. Spiš II, Košice, 1968.

Magura. In: Vlastivedný zborník Spiš 2, Košice, 1968, s. 105-106.

7. Pre množstvo prác, ktoré sa zaoberajú touto problematikou uvádzam len tie najdôležitejšie: JANOTA, E.: Zapiski o zaludneniu dolin Dunajca i Popradu na Spisszu. Przyczynek do monografii Tatr. Rocznik Towarzystwa Naukowego Krakowskiego, 32, 1864.

CZOŁOWSKI, A.: Sprawa sporu granicznego przy Morskim Oku. Wywód historyczno-prawny, Lwów, 1894.

PODKAŃSKI, K.: Granice biskupstwa krakowskiego, "Rocznik Krakowski", 4, 1900.

GUMPLOWICZ, M.: Polacy na Węgrzech, Lud, Lwów, 1901/1902.

ZACHOROWSKI, S.: Węgierskie i polskie osadnictwo Spissza do połowy XIV w., Rozprawy Hist. Filozof., AU, ser. 2, t. 27, Kraków, 1909.

SEMKOWICZ, W.: Granica polsko-węgierska w oświetleniu historycznym, Pamietnik Towarzystwa Tatrzańskiego, 38, 1919/20.

MODEŁSKI, T.E.: Spory o poludniowe granice diecezji krakowskiej od strony Spissza (w. XIII-XVIII), Zakopane, 1928.

KATRZYŃSKI, A.: O kronice węgiersko-poľskiej, Kraków, 1896.

WIDAJEWICZ, J.: Państwo Wiślan, Kraków, 1947.

8. Na základe utajovaných dokumentov poľského Ministerstva vnútra zverejnili dvojtvárnosť politiky krakovského centra voči Slovensku CZAJKA, W.: Polityczne aspekty w polsko-słowenskich wzajmoch w latach 1927-1938. "H.č.", 35, 1987, 2, s. 229-256.

9. BIELOVODSKÝ, A.: Severné hranice Slovenska, Bratislava, 1946.

10. BEŇKO, J.: Problém pravosti Podolineckej listiny z roku 1244. Slovenská archivistika, 1968.

BEŇKO, J.: Osídlenie Severného Spiša do polovice 14. stor., Historické štúdie, 15, 1970.

BEŇKO, J.: Osídlenie oblasti Zamaguria. In: Zb. Zamagurie, Košice, 1972.

BEŇKO, J.: Dedinská kolonizácia horného Spiša na nemeckom práve (do polovice 14. st.). In: zb. Spiš 3-4, Košice, 1973.

BEŇKO, J.: Prechod severospisských osád na mestské právo. In: Spišské mestá v stredoveku, Košice, 1974.

BEŇKO, J.: Osídlenie severného Spiša, Košice, 1985.

PAVLÍK, E.: Poľské vplyvy a Spišská Magura. In: VI. zb. Spiš II, Košice, 1968.

PAVLÍK, E.: Zamagurskí zemepáni. In: VI. zb. Spiš I., Košice, 1967.

VARSÍK, B.: Osídlenie Košickej kotliny III., Bratislava, 1977.

11. PAVLÍK, E.: Poľské vplyvy a Spišská Magura, c.d., s. 108-109.

12. JAVORSKÝ, F.: Výskumy a prieskumy "výskumnnej expedície Spiš" v r. 1979, ŠZ AVASV, 19, 1981.

JAVORSKÝ, F.: Výskumy a prieskumy expedície archeologickej ústavu SAV na Spiši. AVANS, 1978, Nitra, 1980.

JAVORSKÝ, F.: Záchranný výskum v Smižanoch na hradisku I., AVANS 1978, Nitra, 1980.

- SLIVKA, M. - JAVORSKÝ, F.: Výsledky archeologického výskumu na lokalite Poprad-Stojany (Príspevok k poznaniu centrálnych stavieb na Spiši). (Archeologica Historica, 9, 1984).
- SLIVKA, M. - VALLAŠEK, A.: Hrady a hrádky Východoslovenského kraja, Košice, 1991.
- RUTTKAY, A.: Najnovšie príspevky archeologického bádania k poznaniu dejín Slovenska v 9.-11. st. In: Slovenský ľud po rozpadе Velkomoravskej ríše. Bratislava, 1984.
- RUTTKAY, A.: Problematika historického vývoja na území Slovenska v 10.-13. st. z hľadiska archeologického bádania. In: Veľká Morava a počátky československé státnosti, Praha, 1985.
- FURMÁNEK, V. - RUTTKAY, A. - ŠIŠKA, S.: Dejiny dálvovekého Slovenska, Bratislava, 1991.
13. RUTTKAY, A.: Problematika historického vývoja... c.d., s. 159.
14. WĘDZKI, A.: Uwagi nad problemem kształtuowania się granicy polsko-węgierskiej na Spiszu w średniowieczu na marginesie najnowszych prac Beňko. Slavia Antiqua, 20, 1973, s. 197-210.
- RADZISZEWSKA, J.: Studia z dziejów ustroju Spisza. Katowice, 1969.
- RUCIŃSKI, H.: Prowincja Saska na Spiszu do 1412 roku. (Na tle przemian społecznych i ustrojowych w komitacie Spiskim i na obszarach przyległych.) Białystok, 1983.
- SNIEŻYŃSKA, E.: Stan polskich badań nad związkiem artystycznym polsko-węgierskim w okresie średniowiecza. In: Rozważanie nad genezą rotund prostych w świetle nowych odkryć archeologicznych. (V tłači.)
15. WĘDZKI, A.: Uwagi... c.d., s. 197.
16. RADZISZEWSKA, J.: Żupa spiska... c.d.
17. RODZIŃSKA, T.: Rozważanie nad genezą... c.d., s. 8.
18. TRAJDOS, T.M.: Spisz środkowy i północny w naszym stuleciu. Studenckie koło przewodników beskidzkich przy Oddziale Międzyuczelnianym PTTK w Warszawie. Warszawa, 1987.
- TRAJDOS, T.M.: Trzy miasta Spiskie. In: Akcja Spisko-Orawsko. Nowy Sącz, 1986.
19. TRAJDOS, T.M.: Spisz środkowy... c.d., s. 5.

Z DEJÍN HORNOZUBRICKÉHO URBÁRU

Za Rakúsko-Uhorska

V roku 1903 predsedom urbárskeho spolku v Hornej Zubrici bol Alojz Vojčiak (podpisoval sa podľa maďarského pravopisu Alajos Vojcsák), ktorý bol zároveň horným gazdom (podpredsedom) a pokladníkom, čiže celkom sám spravoval spoločný majetok. Existovala sice urbárska rada alebo výbor, pozostávajúci zo siedmich gázdov (po jednom z každej roľe), ale mal symbolický význam, keďže jeho členovia viac dbali o svoje záujmy ako o spoločný majetok.

V prvej zápisnici z valného zhromaždenia členov, zaznamenanej v hlavnej urbárskej knihe 8.04.1904, sú o.i. pozoruhodné údaje o výške vtedajších príjemov a výdavkov zubrického urbárskeho spolku a stave jeho pokladnice. Ako vyplývalo zo správy predsedu A. Vojčiaka, spolok v roku 1903 dosiahol pomerne vysoké príjmy 4.662 uhorských korún a 39 fillerov, kym výdavky predstavovali iba 351 korún a 29 fillerov. V pokladnici však chýbalo 43 korún a 7 fillerov. Preto sa predseda obrátil na valné zhromaždenie, aby mu túto sumu darovalo. Proti tomu sa však ohradil štátny horár J. Bardoš, ktorý upozornil zhromaždených, že platné predpisy takúto manipuláciu neprípustia. Valné zhromaždenie sa preto uznieslo, že predseda musí všetky podlžnosti vyrovnať najneskoršie do budúcej schôdze. Či dlh vyrovnal, nevedno. Keďže sa podobné prípady opakovali aj neskôr, možno predpokladať, že takýto spôsob vyrovnania dlhov bol v horozubrickom urbáre zaužívaný.

Ako už bolo spomenuté, v roku 1903 mal horozubrický urbár pomerne vysoké príjmy 4.311 uhorských korún, ktoré si urbárnici chceli rozdeliť medzi seba. Avšak vtedajší uhorský zákon z roku 1898 (čl. XIX, & 31) to nedovoľoval, iba ak by s tým súhlasilo uhorské ministerstvo poľnohospodárstva. Preto valné

zhromaždenie poverilo predsedu, aby sa na spomínané ministerstvo obrátil s patričnou žiadosťou a kym sa bude celá záležitosť vybavovať, mal peniaze uložiť do banky za najvýhodnejších podmienok. Dnes už nemôžno zistíť, čo sa s príjmami stalo, lebo v ďalších zápisniciach sa o tom nič nespomína.

O desať rokov neskôršie príjem horozubrického urbáru predstavoval 1197 korún a 53 fillerov a výdavky 345 korún a 79 fillerov. Nadväzaj predsedom, horným gazdom a pokladníkom bol Alojz Vojčiak, ktorému za túto trojštú funkciu určili ročnú odmenu vo výške 30 korún, 1/3 dolnozubrických biršagov, ako aj prídel dreva. Nadväzaj sa valných zhromaždení urbárskeho spolku zúčastňoval zástupca lesnej správy, ktorým bol tentokrát štátny horár Ferenc Folsas, pravdepodobne z Chyžného.

Čo to boli dolnozubrické biršagy, ktoré sa v neskôrších zápisniciach často spomínajú? Tento čudne znejúci termín maďarského pôvodu znamená pokutu ukladanú Dolnozubričanom za to, že svoje drevo prevážali cez pozemky horozubrického urbáru. Vymieriavaním a vyberaním biršagov bol poverený urbársky hájnik, ktorý z týchto pokút mal určitú čiasku, určenú valným zhromaždením. Spor o cestu medzi horozubrickým a dolnozubrickým urbárskym spolkom trval skoro celé storočie, tzn. od vzniku oboch urbárskych spoločností až do polovice 50-tych rokov. Pričinou sporu bolo to, že Dolnozubričania nemali cestu do jedného zo svojich lesov, v súvislosti s čím museli prevážať drevo cez horozubrický les, kde na nich striehol spomínaný hájnik. V podstate ani nešlo o prípadné škody spôsobené pri preprave dreva, ale o tvrdohlavosť vedenia horozubrického urbáru. Nečudo, že rôznym hádkam, vyhŕázkam, ba aj ruvačkám nebolo konca-kraja. Dolnozubričania sice nükali horozubrickému urbáru kus lesa za umožnenie

Predseda urbáru kr. Alojz Biel

stavby niekoľko stometrovnej prístupovej cesty, ale Horozubričania ponuku hrdo odmietli. Zmenili sa časy a obe strany sa konečne museli dohodnúť. Štát vybudoval cestu, horozubrický urbár dostal nevelké odškodné a biršagy sa prestali platiť.

Príjem z biršagov bol samozrejme nevelký. Hlavným zdrojom zisku bol predaj dreva a trávy z niekoľkohektárových lúk a poplatky za prenajímanie urbárskych pasienkov. Napr. pri určovaní rozpočtu na rok 1914 urbárnici predpokladali, že príjem spolku bude predstavovať 1009 korún a 74 fillerov, pričom - ako napísali v zápisnici - za trávu z Borov sa úfa dostať 50 korún. Podľa rozpočtu výdavky nemali prekročiť kvótu 330 korún, z čoho až 270 korún tvorili štátne, stoličné a obecné dane.

Na základe zapisaných údajov možno napr. zistiť, že príjmy horozubrického urbáru pred 1. sv. vojnou boli v porovnaní s výdavkami neúmerne vysoké. Môže to znamenať, že urbár vtedy asi veľmi málo investoval do obnovy lesných zásob. Keď si uvedomíme, že okrem predaného dreva, každý účastník dostával každý rok osobitný prídel dreva, je očividné, že urbárske lesné plochy sa neustále zmenšovali.

EUGEN MIŠINEC

KRÁL PAŠERÁCKÝCH CHODNÍČKOV

Doskami zatlčený svet

Andrej Budz sa narodil v roku 1905 na chudobnej a kamenistej pôde.

- Bol to doskami zatlčený svet, - hovorieval neskôr. Bieda držala ľudí za mrežami ako krutý žalárik. Iba tí, čo vedeli otvoriť bránu jej väzenia, zakúšili lepšieho chleba. Andrej bol jedným z nich. Hranica spečatila jeho osud. Počas jeho búrlivého života sa zmenila až štyrikrát. Učil sa v maďarskej škole, dodnes starostlivo uchováva prvé vysvedčenia. A turistom z Varšavy vraj občas zanotí aj maďarské ľudovky.

Ked v roku 1921 Spiš pripadol k Poľsku, jeho otec Sebastián sa vybral

za prezidentom Masarykom

Ako mnoho jeho rodákov, chcel sa dozviedieť, prečo sa tak stalo.

- Počújte Budz. Spiš bol predaný, - povedal vraj prezident, - museli sme ho obetovať.

Rakúsko-uhorské hraničné stupy sa zmenili na československé a tie neskôr na poľské.

Na pohraničí v tom čase nebolo prosperujúcich fabrič, pravidelných zárobkov a kto sa chcel udržať pri živote, musel sa prikrčiť k neúrodnnej vysokohorskej pôde. Andrej bol zvedavý, neposedný, ustavične čosi hľadal. Staré dobré pašéracké remeslo si ho našlo samé. Pridali sa k nemu tria spoločníci. Široko-daleko im páru nebolo. Urastení a silní ako jedle, prešibani a vypočítaví ako lišky. Andrej Budz, zvaný Ševčík, Vojtech Budz, zvaný Zoborský, Ján Malec, zvaný Kyva a Ján Kuruc, zvaný Mateják. Všetci mali sotva pätnásť, ale rýchle sa zoorientovali, že najvyhľadávanejším tovarom v Poľsku je fajkový tabak. Vzali batohy na plecia, v Lendaku, Rakúsoch, alebo Kežmarku nakúpili lacnejšie fajčivo a v noci sa nečujne prešmykli cez zelenú hranicu. Po dvoch úspešných výpadoch si každý z nich mohol kúpiť kravu. Ked sa štýria svorní druholia začali blížiť k dvadsiatke, pustili sa do pašovania koní.

Ako kradli vlastné kone

Raz prevádzali do Ždiaru štyroch arabských ťrebcoў.

- Stoj, kto tam? Uprostred lesa ich zaskočili financi v uniformách. Mladí dobrodruhovia vzali nohy na plecia, ale kone sa poplašili a nikto nevedel, čo sa s nimi stalo. Až kým ich nevyhľadal kamarát Štefan Bachleda zo Ždiaru.

- Tri kone vzali so sebou, - povedal im, - budú ich predávať na dražbu.

- Ukradneme ich, - Andrej vypätil hrud', - predsa im ich nenecháme, nie?

O dve noci neskôr sa štyri statné tieňe zakrádali k domu, v ktorom bývali Ždiarski finanční. V ráme osvetleného okna bolo vidieť fúzalého muža v uniforme, pohruženého do hlbokeho, slastného spánku. Zoborský pre každý prípad omotal o klučku dverí drôt, ktorý potom pevne priviazal o plot. Čo, ak by sa žandár prebudil?

Vráta, ktoré oddelovali stajňu s arabským sivákom, však predstavovali neprekonateľnú prekážku. Ako sa vyškriabať do takej výšky? Kyvu napadlo, žeby mohli použiť žrd. Andrej obratný ako mačka preliezol cez bránu prvý. Svojho koňa hned obul do slamených "papúč". Jednak preto, aby klepotom kopýt nezobudil financov, jednak kvôli tomu, aby na udupanej hlini dvora nezanechal stopy. Čoskoro už boli všetky tri kone v rukách spišských pašérakov. Keď prechádzali cez hranicu, ružovkasté svetlo brieždenia zapĺňalo podtatranskú krajinu. Vtedy ich zbadali poľskí colníci. Andrej mal pri sebe starú štajkerku - pištoľ, ktorú nosil jeho otec ešte počas plebiscitu. Cítil sa s ňou bezpečnejší. Colníci však nezaútočili, pustili sa nebadane po stopách, ktoré v zarosenej tráve zanechávali kopytá ukradnutých koní. Boli presvedčení, že pašeráci sa vzdali svojho pôvodného zámeru a teraz sa vracajú domov s dlhým nosom. Nedaleko Jurgova Kyva a Mateják odbočili do smrekového lesa, aby so známymi dohodli prevoz koní do Nového Targu, kde ich mali neskôr predať. Zoborský sa vybral hľadať pomoc. Na polianke ostali kone a Andrej - sám ako prst. V tej najneočakávanejšej chvíli ho obklúčili žandári, ale neskôr súd vyniesol oslobodzujúci rozsudok.

Padol do oka Pilsudskému

Za pašeráctvo nikdy nesedel. Bolo vizitkou jeho hrdosti. Pravidelným rituálom, ktorý mu otváral dvere k vnútormej slobode. Bolo korením, ale i chlebom a soľou jeho života. Skúšalo odlahu, bystrosť umu, zdržanlivosť. Zriedkakedy pil, vedľa musel byť stále vo forme. Nefajčil, dym a cigaretový zápal upozorňovali colníkov už zdaleka. Andrej mal svoje tajomstvá. V krčme sa chlapom nezdôveroval, žil vo svojom vysnenom svete, ktorý ho vyzýval k dobrodružstvám a prekonávaniu nemožného.

V roku 1926 narukoval v Českom Tešíne. Udatného Spišiaka si všimol sám maršal Jozef Pilsudský.

- Akej ste národnosti? - spýtal sa ho.

- Slovenskej, - povedal Andrej. Pilsudský si premeral jeho svaly a sôhlasne prikývol.

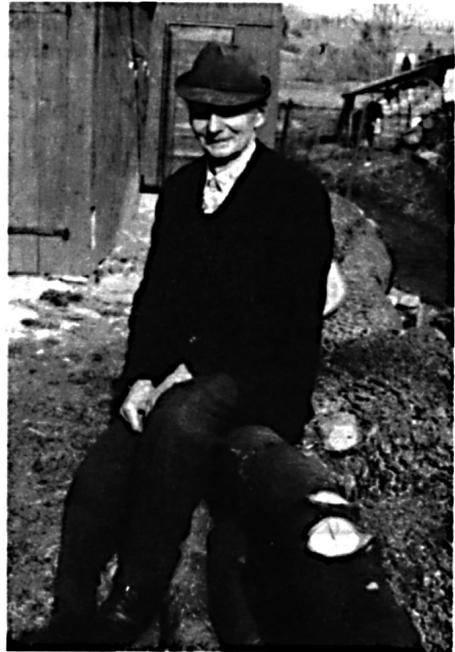
- A akého vierovyzjania? - vyzvedal ďalej.

- Rímsko-katolíckeho.

- Takých potrebujeme, - vyhlásil Pilsudský a zobrajal Andreja do poddôstojníckej školy, kde vynikal najmä v lahkej atletike.

Zábery

Andrej sa púšťal strmhlav do víru sveta, zabával sa, tancoval, okúsil nejednu slasť. Od zaliečavých roztúžených pohľadov spišských dievčat ho však oddeloval chladný odstup a hrdý nepreniknuteľný úsmev. Nepríšahovali ho vrkočaté sedliacky v usúšaných zrebných háboch. Páčila sa mu ostrihaná Pažinka, ktorá študovala na kežmarskom gymnáziu. Ked sa však v Jurgove objavila vysoká počerná dáma, oblečená v elegantiom panskom kostýme, úplne stratil hlavu. Bola to sedemnástročná dcéra hajníka Vojtasa, ktorý sa do Jurgova prestúhal z Javoriny.

Osemdesaťdeväťročný Andrej Budz

- Ak s tebou desať rokov prežijem, môžem už zomrieť, - povedal jej celý bez seba.

Zobrali sa v roku 1929. Keby nebolo tej snedej krásavice, určite by sa oženil s Židovkou Eleonórou Hammerschlockovou. Jej otec bol významným novotargským obchodníkom. Kupoval kožušiny a vyuvažal ich do zahraničia.

Andrej si z času na čas zapytliačil aj na lísky, a keďže mal portky ako sa patrí a plné vrecká peňazí, židovskej kráske sa zapáčil.

"Lista Schindlera" po spišskej

Na konci druhej svetovej vojny bola celá rodina Hammerschlockcov brutálne zavraždená v obchode s kožušinami. Zahynula aj Eleonóra. Andrej dodnes ľutuje, že jej nemohol zachrániť život, tak, ako mnohým Židom, ktorých prevádzal cez hranicu. Málokto sa odvážil podujat také riziko. Židia sa najprv ukrývali v Repiskách a ked Andrej naznačil, že nadišla vhodná chvíľa, pustili sa s ním cez hranice. Po jednom, po dvoch, ale aj v celých rodinách. V Kežmarku na nich čakali slovenskí Židia označení Dávidovou hviezdou. Ti vysielali svojich spolubratov do Maďarska a Andrejovi za nebezpečné služby platili v dolároch. Ked sa mu podarilo previesť celú rodinu, zarobil aj na kravu.

Počas druhej svetovej vojny prichádzali do Čiernej Hory goralí z Bukowiny, Poronina, aj Zakopaného a za americké doláre kupovali cukor, plátno, tabak. Na Spiši vraj žili zámožnejší gázdovia.

Chytil čiapku miesto pašera

Po vojne Andrej presedal na plátno. Navrhol Bartolomejovi Budzovi a mladšej Helene, aby urobili výpad do Kežmarku. Nakúpili niekoľko balov plátna a chceli sa s ním cez Ždiar dostať na Spiš. Dom Andrejovho švagra Andreja Václava stál v Rakúsoch, pristavili sa teda na kus reči. Švagor, žiaľ, zahynul počas vojny pri potyčke s nemeckými osadníkmi, ktorí tvorili približne polovicu obyvateľov dediny. Jeho synovia Andrej, Ján a Martin však trom Čiernohorcom vyšli v ústrety a slúbili požičať voz. Andrej doň naložil tovar, Bartolomej s Helenou sa rozhodli

prejsť do Ždiaru vrchmi. V Rakúsoch sa našiel udavač, ktorý o záhadnej výprave poinformoval colníka. Ten nelenil, sadol na bicykel a hybaj, za fumrankou s kežmarským plánom! Keď bol na dosah ruky, zdrapil Andreja za čiapku. Skúsený pašérák sa zo zovretia vymrštil ako užovka a zmizol v tatranskom lese. Colníkovi zostala v ruke iba dokrvaná čiapka.

Len na vlastnom!

Kežmarok bol častým cieľom Andrejových výpadov, kúpil si tam teda dom, nedaleko vojenských kasární. Stál ho 1400 amerických dolárov.

Keď po vojne zavreli hranice, orodoval u kežmarského notára Kucbela, ktorý krajanom neraz nezišne pomohol. Po prevrate v 48-om roku však notára Kucbela vystriedal komunistický funkcionár. Andrej sa marnie dožadoval majetku.

- *Budeťte robiť v jednotnom rolníckom družstve?* - pýtal sa úradník rozkazovačným tónom. V Andrejovi zrazu vzbúkla dlho ukrývaná zlosť.

- *Nie, nebudem! Ja chcem gazdovať na vlastnom!*

Nečudo, že sa potom našiel na poľskej strane hranice. Neostávalo mu nič iné, ako sa natrvalo usadiť v Čiernej Hore.

Keď znova pocítil nutkavú túžbu prejsť cez zelenú hranicu, prehodil cez plece batoh a sám sa potajomky oddával svojej pašeráckej väšni. Hviezdy určovali smer a rýchle nohy sa klzali po zarosenej tráve ako plachetnice. Sám Andrej s istotou jaskyniara vždy nadabil na nejakú prť, drobný lesný chodníček. V trne mal vyvinutý šiesty zmysel - pašerácky inštinkt. Jeho život bol vždy plný velkolepých ziskov a zúfalých strát. Vášnivý, samotársky, hrdý a dôstojný...

Text a foto: B. KLIMKIEWICZOVÁ

PRETEKY NA HRANICI

V nedeľu 15. mája tohto roka gminy Nižné Lapše a Czorsztyn pripravili neobvyklé podujatie. Na štrkovisku pri Dunajci sa na štátnej poľsko-slovenskej hranici v Sromowciach Wyżnych konali veľké požiarne preteky. Každý rok sú organizované na inom mieste (v minulom roku boli v Kacvíne) a ich cieľom je overenie bojaschopnosti a pripravenosti dobrovoľných hasičských zborov.

Pretekov sa zúčastnili hasiči z obidvoch gmin. Súperilo sa o najlepšie výsledky, prvé miesta a samozrejme vzáyne poháre a diplomy vojnových gmin. Súťažilo 8 požiarneckých zborov z nižnolapšanskej gminy (z Lapšanky, Fridmana, Falštiny, Tribša, Nedece, Kacvína, Nižných a Vyšných Lapšov) a 12 z czorsztynskej. Silnou stránkou pretekov bolo 5 mládežníckych skupín z nedalekých Nižných a Wyżných Sromowiec.

Na preteky prišli: zástupca vojvodského veliteľa DHZ v Novom Sæči plk. K. Cepuch, obvodný veliteľ požiarneckých zborov v Novom Targu kpt. W. Leśniakiewicz, vojtovia gmin W. Haber a S. Wojtaszek, zástupcovia gminných samospráv, pohraničnej stráže, polície a ďalší.

Organizátorom sa podarilo snáď po prvý raz pozvať na preteky hostí zo Slovenska - zo susednej Spišskej Staréj Vsi. Delegáciu viedol primátor mesta Ing. Július Lojek. Spolu s ním prišli znamenití staroveskí požiarne a futbalové mužstvo Dunajec. Za účelom nadviazania hranicnej spolupráce prišiel aj veliteľ Oblastného veliteľstva požiarneho v Sandomierzi W. Maruszak a tamojší vojt gminy Klimontów. Ako povedali našej redakcii, zaujíma ich spolupráca so Slovenskom. Osoňá by bola najmä výmena mládeže a samozrejme aj skúseností.

Preteky začali futbalom

Podujatie sa začalo priateľským stretnutím futbalových tímov: Dunajec Spišská Stará Ves so spojeným mužstvom LZS-u Orol Nedeca a Krokus

Pri odvýjaní hadic rozhodovali sekundy

Falštiny striekačka nesklamala

Nižné Lapše. Zápas viedol hlavný rozhodca Jacek Sikora. Staroveskí futbalisti sa na ihrisku ukázali ako ozajstní majstri lopty a tak nečudo, že zápas vyhrali presvedčivo 7:1. Ešte sa prvý priateľský zápas ani neskončil, už megašóny hľásili, že všetky požiarne zbyty sú pripravené na preteky.

Požiarinci nástup!

Preteky sa skladali z troch časťí, ktoré poctivo hodnotila osobitná porota. Prvá časť - snáď najslahšia - si vyžadovala od požiaríkov disciplínu a zvládnutie základného výcviku. Druhá časť pretekov sa zase sústredovala na overenie bojaschopnosti. Tu boli velitelia požiarneckých zborov obozretní, a aby nestratili body, určili do súťaže mladých pretekárov. Bolo

Staroveskí a nedecko-lapšanski futbalisti pred zápasom

R. Galovič z Kacvínna hravo zdolal všetky prekážky

potrebné zvládnuť vysoké prekážky v čo najkratšom čase. Tretia - posledná časť pretekov, na ktorú som sa aj ja tešíl, mala ukázať elán, pohotovosť a súkrovosť. Hasiči mali v čo najkratšom čase zapnúť striekačku, rozvinúť a čo najrýchlejšie pospájať hadice do vzdialenosť asi 30 metrov. Na konci dráhy stál drevený stôp, ktorý bolo treba zvaliť silným prameňom vody. Nebola to ľahká úloha. Prílišná nervozita spôsobovala len pribúdanie trestných bodov. Všetci požiarnici však napokon úlohy zvládli, a bolo vidno, že sú na boj s červeným kohútom dobre pripravení. Neostalo nám nič iné len čakať na oficiálne výsledky poroty, ktorá všetko úzkostlivu sledovala.

Vivat víťazom!

Porota sa uznesla, že pohár vojta nižolapčanskej gminy vyhrali požiarnici z Fridmana (96 bodov), na druhom mieste skončili Kacvínčania (100 bodov) a tretie miesto obsadila prekvapivo požiarne jednotka z Falština (108 bodov).

Pohár vojta czorsztynskej gminy si odnesol požiarne zbor zo Sromowiec Wyżnych (112 bodov), druhé miesto obsadili požiarnici z Czorsztyna (114 bodov) a tretie zbor z Huby (121 bodov). Veľmi dobré výsledky dosiahol aj dorast, napríklad Nižnosromowčania zvládli všetky

Sláva víťazom, česť porazeným

prekážky so ziskom 87 bodov. Je to slušný výkon. Nuž, ako sa vraví - v mladom tele, mladý duch.

Medzitým ako pokračovalo zápolenie požiarnikov na dunajeckom štrkovisku, na športovom ihrisku pokračovali priateľské futbalové stretnutia medzi hráčmi Splyw Sromowce Wyżne a spojeným družtvom Lzs Orl Nedeca a Kroku Nižné Lapše. Spišiaci poučení z prvého stretnutia hrali koncentrovanejšie a suverénne vyhrali. Tretí zápas prebehol medzi Splywom Sromowce Wyżne a Dunajcom Spišská Stará Ves. Aj keď za silného lejaku, víťazstvo pripadlo futbalistom zo Slovenska, čím získali počar vojto. Druhé miesto obsadil Lzs Orl Nedeca s Kroku Nižné Lapše a tretie Splyw Sromowce Wyżne.

Aj keď divákov a súťažiacich prehnala silná májová búrka, predsa len slávnosť pokračovala ďalej. Pre najlepších boli pripravené súťaže zručnosti - šplh po žrdi, nalievanie vody do hadice, súťaž v znalosti požiarníctva a pod.

Organizátori nezabudli ani na kultúrny program. Vystúpil folklórny súbor Lubaň z Kluszkowiec a v neskorých večerných hodinách podujatie zavŕšila ľudová zábava. Sromowčania budú určite dlho spomínať na preteky, ktoré ukázali dobrú pripravenosť všetkých hasičských zborov, vždy a všade niesť pomoc v ľudskom neštase.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

KRÁTKO Z ORAVY

Na Orave horia lesy. Naštätie doterajšie požiare neboli veľké a podarilo sa ich ihned uhasiť. Vzniknuté škody sú však značné. Napr. 23. apríla t.r. neobozretne dievčatá pracujúce v hornozubrickom urbárskom lesnom komplexe vznieťili požiar. Les bol tak vysušený, že sa oheň rýchlo rozšíril. Požiarnici ho uhasili až po niekoľkých hodinách. Zakladanie ohňa v lese je vždy veľmi nebezpečné, nielen počas horúceho leta. Vinu v tomto prípade majú aj tí, ktorí nedozrieli na neskúsenú pracujúcu mládež. O týždeň boli požiarnici opäť v hornozubrických lesoch, na tzv. Kroviarkach.

Starostí si robia aj súkromní majitelia lesov. Niektorí z nich dostali anonymné listy, v ktorých sa neznáma osoba vyhŕňa, že ich, ale aj štátne lesy, budú horieť. Nazdávame sa, že je to vážny prípad, ktorý by si mala všimnúť polícia a prokuratúra.

Od júna t.r. sa začalo maľovanie farského kostola v Hornej Zubrici. V tomto storočí je to už tretia zmena vnútornej výzdoby. Prvú polychrómu zo začiatku 30-tych rokov nahradili pred 23 rokmi nevkusné malby, nepodarené napodobeniny gotického slohu. Nanútila ich vtedajšia hlavná vojvodská konzervátorka z Krakova Hanna Pieńkowska. Boli dielom krakovskej umelkyne Jadwigy Rymarové. Zubričanom sa tieto malby vôbec nepáčili, nemohli však namietať, taká bola doba. V súčasnosti hornozubrický farský kostol vyzdobia dve absolventky krakovskej Akadémie výtvarných umení, p.p. Grochálová a Dobrzańska. Tamojších farníkov to bude stáť 400 mil zlých, nerátajúc vlastnú prácu. Svojpomocne urobili drevené lešenie do celého kostola, odstránili staré malby a natrili všetky steny a strop. Maľovanie hornozubrického kostola bude ukončené pred hlavným výročným odpustom, dňa 29. septembra na sv. Michala Archaniela, patróna dediny.

V rámci ochrany životného prostredia prebieha vo všetkých základných školách gminy

Jablonka akcia zberu odpadového železa. Keďže má niekolkoročnú tradíciu, výrazne prispieva k očisteniu brehov oravských vodných tokov, gázodrážských domov a súkromných dielní. Príjem za zozbieraný odpad nie je veľký, a preto každej zúčastnenej škole dáva gminný úrad dodatočné finančné prostriedky, ktoré môžu využiť podľa vlastného uvážania. Dospisal to bolo 500 tisíc zlých. Okrem toho Gminný úrad v Jablonke zorganizuje pre najlepších zberateľov z každej školy jednodňovú vlastivednú exkurziu. Počas tejto akcie zozbierajú jednotlivé školy priemerne 2 až 3 tony odpadu, niektoré aj vyše 10 ton. Zber odpadu býva však aj nebezpečný. Tohto roku došlo v Malej Lipnici k nehode. Žiaka, zanieteného zberateľa, prešiel voz naložený šrotom, tahaný konským záprahom. Naštätie diefa neutrpelo príliš vážne zranenie, bolo však prevezéné do nemocnice. Nazzávame sa, že aj tento malý smoliar by si za svoju obetavosť zaslúžil exkurziu, aj keď nenazbieral dostatočné množstvo železa.

E.M.

KAREL POLÁČEK

HRÁČI

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

- A jak jste se sem dostal? - vyzvídal pan Ulián.

- To je taková podivná historie, pane... Nechci vás nudit vyprávěním...

- Jen vypravujte!

- A mohu si dát ještě skleničku?

- S radostí!

Číšník postavil sklenici před starce.

Kmet se napil, vzdychl a takto počal:

- Můj příběh, pane, je poučný... Bylo to v letech sedmdesátých. Ano, dvě léta po ukončení té velké války prusko-francouzské. Byl jsem tenkráte zástupcem firmy Schick & Rosenbaum. Jezdil jsem po zemích koruny svatováclavské, nabízeje výrobky této firmy. Kalendáře, obrazy svatých i státoprávní reskript císaře pána, vyvedený v krásných barvách a čistém písničkovém. Byl jsem tenkráte šumný junák, plný všelikých šibalství... Inu, mládí, copak je to všechno platno...

Kmet se napil.

- Na svých cestách obchodních zavítal jsem i sem, do tohoto města. Oběhl jsem známé firmy a rázem čtvrté hodiny dostavil jsem se do tohoto lokálu. Zde, právě u tohoto stolu, seděli tři páni z Prahy a horlivě hráli licitovaný mariáš. Měl jsem dvě hodiny času na dráhu a tak jsem k nim přisedl. Byla to slavná partie, plná nepředvídaných událostí. Tak se dívám, účastním se tohoto ruchu a čas ubíhá. Zmeškal jsem vlak. Ještě jednu si mohu dát?

- Beze všeho!

- Nevídáno, - myslím si, pojedeš příštím vlakem. V devět šestapadesát. Ale můj osud velel, aby právě v tuto dobu padl dvakrát otočený betl. Nemohu opustit partii. A tak jsem zůstal...

Pokračoval s povzdechem:

- Nu, a příšti den bylo to právě takové. Místo oněch pánu z Prahy zaujal jeden cestující z Hořovic; druzí dva byli zdejší. Tomu jednomu padala karta, no... Slovy nemohu vám vyličit ony krásné stovky, které hrál... A tak mine den, druhý, třetí... Firma je netrpělivá, píše, telegrafuje, abych se vrátil. Já však tu trčím jako začarovaný. Sotva jedni odejdou, již druzí přicházejí. Velmi rušno je v tomto městě... Přemítám, jak bych se odtrhl, ale nic platno. Jsem tu připoután kouzelnou nití.

Ubíhají týdny, měsíce, roky... Firma nade mnou mávla rukou. Patrně se domnívala, že jsem nebožtík. Jednou jsem měl to štěstí, že jsem u tohoto stolu zastihl nového zástupce našeho závodu. Vzkázal jsem po něm, aby se na mne nehněval, že já přijet nemohu, protože tu meškám pro poučení.

A tak jsem zůstal. Oženil jsem se se zdejší dívou a stal jsem se kutnohorským připodotykařem... ještě jednu si mohu dát?

9 Dopis otce synovi & Senkarbaníkův & Špaťné svědomí

V polovině května opouštěli jsme pohostinné město Kutnou Horu. Životy nám velelo, abychom navštívili jiná místa naší drahé vlasti. Těsně před odchodem obdržel jsem psaní. Poznal jsem na adresu známé tavy tatičkovy drahé ruky. Nedochává jsem roztrhl dopis. Tatiček psal:

Milý synu!

Předem příjmi srdečný pozdrav se stálou vzpomínkou. Jak se pořád máš a co děláš? Musím Ti, bohužel, oznamit, že matka není již tak čilá, jak bývala. Stáří ji nachýlilo. Mnohé neduhy ji trápí. Nicméně ji těší, že jsi se nám vyvedl a pan Ulián je s Tebou spokojen. Já z toho mám také radost a doufám, že se v tomto místě, které je tak pro Tebe výhodné, udržíš. Myslím pomyšleti na to, abys stál na vlastních nohách. Obdržel jsi od nás všeestranné vzdělání, jsi schopen postavit se v každé situaci co muž proti muži. Jsem přesvědčen, že nám hanby nezpůsobíš. Mohu se klidně odebrati na věčnost, a před tváří v Nejvyššího složiti účty ze svého konání.

Tážeš se, co je doma nového. Není toho mnoho. Musím ti oznamit, že se v našem městě rozrazil ferbl, což mne zlepšuje. V dřívějších časech ukládali do této hry přebytky zisku nájemci dvora a větší sedláci. Nyní však, od té doby, co zde byla zřízena továrna na smaltované žboží, i městští lidé vrhají se v objekt této zádušné hry. Znáš mne, vyznám se v každé hře, a každé dovedu dít, což ještě jest. Avšak nikdy nedovedl jsem nalézt plného zaříbení v hazardních hrách, jako je ferbl, zelená louka, moja teta - tvoje teta, makao a jiné. To jsou hry, v kterých se neuplatňuje inteligence, ale převaha hrubé síly. Já pak jsem vždy pamětliv slov našeho Otce vlasti, jenž pravil: - Kdykoli jsme zvítězili, stalo se to převahou ducha, nikoli násilím fyzickým! - Ferbl se zde rozrazil jako kokotice na úkor ušlechtilého mariáše, bulky a dardy. Však také mnoho nadějných mladých lidí uvrhlo se hazardem v hospodářskou zkázu.

Musím Ti sdělit jednu sprámovnou historku. Nedávno se zde produkoval salónní kouzelník a eskanotér. Ukázal nám také některé překvapující kousky s kartami. Jeho obratnost byla neobyčejná. Řekli jsme si, že by to byl ve hře nebezpečný partner. Než nastojte! Po představení zašel do hostince "Na hradě", kdež jsem právě s panem Dalibabou a panem Menšíkem působil. Chvíli přihlížel a pak nás požádal o dovolení zasednouti. Prosím! Nedali jsme najev rozechvění, ale musili jsme přiznat, že nám nebylo volno u srdce. Ale ukázalo se, že hraje hru než Číšná, než ponocný. Poslyš, hraje betla, odloží eso a vynáší králem. Trumfuje, když nemá, a umožňuje tak protivníkovi mazat. Odkládá tak, že si oplonkuje desítky. Co tomu říkáš? Ovšem že byl zničen tak, jak ještě nebyl zničen syn této země. Vymlouval se, že je zvyklý na vyšší styl a ne na takovou rusíkální hru. Ouha, pane!, pravím. Nejprve musíte dokonale ovládat technickou stránku hry a pak si můžete dovolit vyšší styl. Hra ovšem musí být oživena dechem fantazie; jest mnohdy na místě geniální

improvizace, ale podkladem toho musí být znalost mechaniky věci. Spíše dojde slávy nenadaný, ale solidní hráč, než duchaplný fantasta.

Bohužel, ani já nejsem tím borcem, jakým jsem býval. Příznaky stáří se množí a těžce doléhají na mne knětský věk. Zapomínám počítat a dělám četné chyby. Jsem špatný na dech, nepokojuje spílm a zlé sny mne trápí. Onehdy jsem byl navštíven podivným snem:

Stojím před plakátem, který nabízí Piatnikovy hrací karty ke koupì. Dívám se - náhle vidím k svému úžasu, že figury na kartách se počítají pohybují. Tu z karty sestoupí kulový král, jeho následuje zelený král, veda se pod paží s červeným králem. Kulový král zapráská vousy a vyzve mne se zdvořilou úklonou na partii. Pravil:

- Jsme čtyři a zelený král slíbil, že za námi hned přijde.

- To by nás pak bylo moc - namítlam ostýchavě.

Ale kulový král změřil mne přesním pohledem a velel mi, abych jej následoval. Mlčky jsem se pokoril.

Sli jsme do hostince "U zlatého havrana". Překvapilo mne, že lokál byl všecky zarostlý břečťanem, který objímal nálevní stolek. Ze zeleného sukna kulečníku vykukovaly zlaté hlavičky blatouchu, nad nimiž se vznášela babočka admirál. Podivný hostinec! myslím si. Ale nevadí, pokračuji v myšlenkách. Vždyť je jaro a kulečník raší k novému životu.

Vážl a zamračený táboreček, kteří ještě před chvílí hájili srbů tvrze Vítka proti náporu Zikmundových rytířů, sestoupili z obrazu, který odnepaměti zdobí průčelí lokálu, a přisedli k nám, aby zádušnivě sledovali hru.

Byla to podivná hra... Karta mi padala přehojná a slavná. Avšak, běda! Kdykoli jsem vylicitoval, změnila se mi v bezcenný zástup, jenž neposkytoval naděje na úspěch. Platil jsem ohromné sumy peněz. Před kulovým králem kupila se hromada zlatých rupíí, zelený král lačně shraboval mé napoleondory, červený král radoval se z mých dublonů a žaludský frkal rozkoš, když pojal do svého vlastnictví několik mých zvonivých taelů. Neboť jsem plnil jen cizokrajními mincemi - králové však odbývali mne hrstou lesklých mušliček, které sbírali jejich služové, spodci, na březích Tichého oceánu, jenž dnešel a hulákal pod okny hostince. Poznal jsem, že hostinec "U zlatého havrana" nestojí v Komenského ulici, ale je zbudován na vrchu Diamond Head, jenž vévodí ostrovům Havajským.

Stalo se mi například, že obdržím spanilou červenou stovku se sedmou. Velebný osud, který mi poskytuje naději obdržeti ztracené mince nazpět, ale ke své hříze vidím, že vlastním pouze červenou osmu... Zděšení orosilo mé čelo smrtelným potem. Králové se svíjeli v dávivém smíchu. Táboreček se chechtal chraptivě a halasně po způsobu žoldnéřském. Při placení vidím, že zbytek mne již jen několik grošků. S praskotem řítm se v ohnivou tmu a těžce stěnaje, se probouzím. Malátnost spoutala mé údy a srdce divoce bije. Matka, velmi zlepšovaná, zavolala lékaře, jenž starosilivě nařídil klid a řídkou stravu.

Já vidím, synu můj, že se čteny jsou moje chvíle. Avšak bez báznečekám svůj konec a velebný osud, který byl povzdy ke mně přízniv a dal mi zvítězit v nesčetných bitvách. Nezanechám Ti, drahé dítě, žádných statků, ale zato slyš mé rady pro život, které jsou cennější drahého kovu:

Nepouštěj se s každým do hry. Jest přísluší: Pověz mně, s kým hraješ, a já ti povím, kdo jsi.

Nehraj s těmi, kteří praví: Jen na čtvrt hodiny bych si hodil, já spěchám. Spěcháš-li - neherej! Hra, totiž jsou chvíle meditací a přemýšlení. Přemítlati nelze v běhu.

Nedomnívej se, že získáš jméně, hraješ-li s neumětem. Je známo, že nejvíce vyhrávají ti, kteří špatně hrají.

Při hře si zachovej dobrý rozmaz, třeba by Ti Fortuna nebyla příznivá. Nehezký jest pohled na hráče, kteří prohrávajíce, proklínají nebesa a zemi.

Platiti dlužné částky jest slušno ihned a bez váhání. Je zlozyk, nechť proměnit větší částky. Starý Čechové říkávali:

- Platit nebo se ztratit!

Nehraj se ženskými. Málokterá žena dovede zachovati při hře mužnou rozvalu. Ženy jsou lakotné, a prohrávajíce, apelují na mužskou galantnost. Víbec - varuj se žen! Ženy - totiž zmatek. Co já pamatuji partií, které ženy nelostně rozvrátily. Vyhýbej se milostným pletkám. Až příjde Tvůj čas, pak se ozeři do rádné karbanické rodiny. Zejména ať Ti nenapadne pohlédnouti na ženu bližního okem smilným. To čin jenom hazardní hráči.

Kibice trp, nečiň jim příkory, ale nesnižuj se k dívěrstvu s nimi. Bud' paměliv toho, že kibic stojí v hierarchii tvorstva na nejnižším stupni.

Doufám, synu můj, že Tě ještě spatřím, dříve než moje oči navždy uhasnou. Matka Ti posílá hrnek sádla a škvarky, aby sis přilepšil.

Ještě jednou přijmi srdečný pozdrav od věrného otce.

Zaplakal jsem hořkými slzami, když jsem přešel toto psaní. Můj tatíčku! Snad bys mi nechtěl umřít?...

Ale hlavně... hlavně rozechvělo mne tatíčkovo napomenutí, abych nepohlédl na ženu bližního svého okem smilným. Zlé svědomí se ve mně pohnulo. Kdyby tatíček věděl...! Dopustil jsem se nejčernějšího skutku, jehož se člověk může dopustit. Zradil jsem svého zaměstnavatele. Zaujal jsem jeho místo v loži manželském. Ale či je to vina? Byl jsem přece nedospělý mladík, jemuž život lásky byl až dosud knihou, uzavřenou sedmi pečetěmi. Zato však paní Valérie byla žena zkušená, matka dospělých dětí... Ano, v náručí paní Valérie jsem poprvé poznal rozkoš. Je to nejtrapnější kapitola, o které budu vypravovatí příště.

10 Cizoložství & Dvojí tvář sedláka Doliny & Pan Dolina perzekvován svojí manželkou

Paní Valérie bývala ke mně nadmíru něžná. Její něžnost, tak jsem usuzoval, pramenila z mocného pudu mateřského, jenž neměl hranic.

Byla tak dobrá, že si přála přivinouti k svým mohutným řadům celý svět. Co mi tu mělo být nápadno? Vždyť i pan Ulián byl mi otcovsky nakloněn. Neviděl jsem, že by dával svým dětem přednost přede mnou. Jeho přízeň se rozprostírala nestranně na celou rodinu. A mnohdy, maje voliti mezi svými syny a mnou, přikláněl se ke mně. Neboť synové hráli karty velmi prostředně a bez zájmu. Alois, například, držel karty tak, že mu každý do nich viděl; a to hnětlo srdce mého principála.

Záhy jsem seznal, že city, které ke mně paní Uliánová chovala, nemohly být nazvány pouze mateřskými. Ráda bývala se mnou o samotě. Tu hladil mi vlasy, vyptávala se mnou na domov, na tatíčka, na matičku.

- Ubohý sirotečku! - vzdychávala nad mnou.

Bránil jsem se. Jaký jsem sirotek? Vždyť mám domov a oba rodiče, kteří se o mne pečlivě starají.

Avšak paní Valérie nedala si vymluvit, že jsem sirotek, a brávala mne do náruče a ohnivě líbala. Mimoto dávala mi do kávy tři kostky cukru, ačkoliv její vlastní děti musely se spokojiti pouze se dvěma.

- Jsi takový velký a statný, - šeptávala, - záhy budeš si hledat nevěstu... A s ní odejdeš od nás, a mně tu bude smutno...

Přítlumenými slovy hovořila mi o slasti a ukrutnostech lásky.

Pan Ulián nerad to viděl.

- Příliš jej rozmazluješ, - káral manželku.

- Mladého hocha dlužno držeti v kázni a nevzněcovat city. Pak má myšlenky popletené. Neschci, abys mi kazila personál. Beztoho pozorují, že již není tak při věci, jak býval. Tuhle nese kule, ačkoli dobře věděl, že jich nemohu mít devět. Točit barvu bylo by na místě; pak bychom byli zatkli sedmu. A mám ti ukázat, na jakou kartu nešel na stovku? To bylo tak...

- Už jsi mi to několikrát ukazoval, - přerušila jej manželka, - netrap jej, sirotka ubohého... Mlč! Sám jsi jednou poplenil nejkrasnejší kartu, kterou jsi přemudroval. Nechtěj, abych ti připomínala tvoje chyby...

Pan Ulián zrudl a zamručel: - Nebyl jsem svůj... Hlava mne bolela. Nemoc se, myslím, o mne pokoušela.

Zahlomozil: - Jdi po své práci. A ten mladík půjde dnes večer se mnou. Musíme vyřídit pana Dolinu!

Na svých cestách světem projížděli jsme víska, která se nazývala Svatý Mikuláš. I dovíděli jsme se, že v této dědině žije a působí bohatý sedlák, jménem Dolina. Tento muž vládl neomezeně celou obcí. Všecko bylo poddáno jeho vůli. Jeho panství zabíralo většinu pozemků, které patily k dědině; a toto vlastnictví tlačilo domkáře a podruhy k zemi.

Býlo nám řečeno, že pan Dolina dovede ve městě, kam dojížděl na trh, prohrávat v hazardních hrách tisíce, aniž by mrkl okem. Naopak, zdálo se, že jej těší uvádět v úžas městské lidí svou odvážnou hrou. Toužil po tom, aby jeho nabité prkenice byla proslulá. To byla jedna líc, kterou se honosil před měšťáky.

Ale doma, na dědině, ukazoval druhou tvář. Zde hrával dardlu a mariš o krejcaru a těžce

nsl, když prohrával. Ztracená koruna uváděla jej v zuřivost. A ubozí domkář, a podruži podstupovali s ním zápas, hrud majíc naplněnou strachem, jako by vstupovali do klece litého dravce. Zvítězit nad panem Dolinou, to bylo porušení subordinace. Neboť tento rolník byl zároveň představeným obce. A tu obyvatelé raději prohráli, než by uvalili na sebe jeho hněv. Byl to jakýsi druh poplatnosti. Vzhledem k panu Dolinovi vzniklo ve vši místní obyčejové právo, které dovolovalo bohatému sedlákovi dívat se do talónu a odkládat desítky.

Venuš sevelila teplá letní noc, jež je kuplířkou milujících. Eduard, syn pana Uliána, seděl pod vozem se svouj zamilovanou harmonikou a roztočeně zpíval písni:

- Když jsem šel od vás, byl překrásný čas...

Alois odešel s Blaženkou někam do vsi. A já s paní Valérií osaměl ve voze. Hřich připřížil se mezi nás. Hlas svědomí byl zardoušen na bujných řadách paní Valérie. Vstoupil jsem do cizí zahrady a bezbožnou rukou utrh jsem květ svého bližního...

Vtom zabušil kdosi prudce na okno. Kvapně jsem si vyvinul z cizoložného objektu.

- Vzhůru, mladíku! - zvolal kdosi bujaře, - půjdem zničit pana Dolinu!

Poznal jsem hlas pana Uliána. Ruče jsem se ustrojil a spěchal ven. Principál čekal, rozjařen a bojechtivý.

- Za mnou! - velel, - dnes ukážeme panu Dolinovi, zač je v Pardubicích perník!

Kráceli jsme kouzelnou nocí do hospody. Měsíc kreslil větvemi stromů stříbrné krajky. Pištíci netopýři mávali neslyšně křídly a sháněli lačně potravu.

A na kopečku stála hospoda a jasnými obdélníky svých oken kynula nám na pozdrav.

Sedlák Dolina, brunátný, s trudovitým nosem, seděl u stolu, a netrpělivě míchal ušpiněné karty. Spatřív nás, zahlaholil chraplivě:

- Tak jen dál, pánové, mrzí-li vás peníze!

Usmáli jsme se této zpupné řeči a klidně jsme zasedli ke stolu. Obklopili nás ujařmení chalupníci a podruži, dychtiví na to, jak naložíme s jejich nepřitelem.

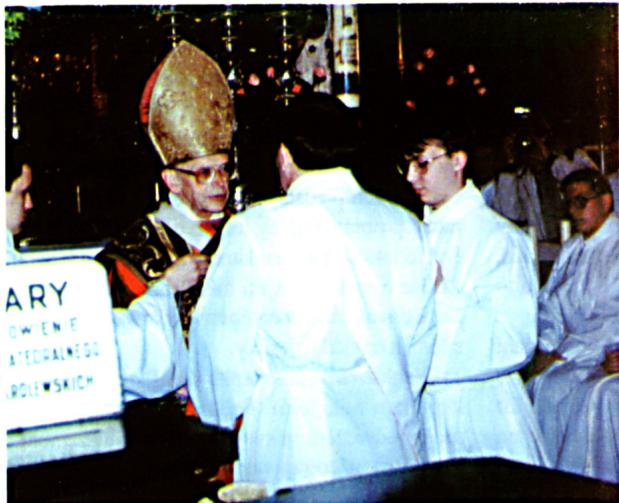
Ne, nebyla to žádná zábava, hráti s panem Dolinou. Obdržev kart, sípal jako zanesená dýmka, dlouho si rovnal listy a nespokojeně vrčel. Každé vynesení značilo mu velkou duševní náruhu; a často činil pokusy vzít si kartu nazpět. My mu v tom vždycky zabránili, odvolávajíce se na přísné karbanické řehole. Rovněž tak udusili jsme v zárodku jeho zvyk, dívat se do talónu.

- Bud' hrajem, nebo nehrajem! - pravil pan Ulián, bráně talón před jeho chlupatýma rukama.

- My se tu vždycky díváme do talónu, - namítl pan Dolina, - tak se hraje odjakživa ve Svatém Mikuláši!

- Musíme se řídit platnými zákony, - odvětil můj principál. - Je mi sice známo, že máte nějaká výsadní práva v této obci. Nicméně nezapomínejte, že my jsme cizinci. Se svými poddanými hrejte, jak vám libo. My však trváme na strohém dodržování pravidel.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍŠTÍM ČÍSLÉ

J. Bednarčík počas vysviacky pred kardinálom F. Macharským

Diakoni počas vysviacky v Krakove. Foto: J. Pivovarčík

PRÍď JOZEF MEDZI NÁS !

Nedeľa 15. mája t.r. bola v Novej Belej mimoriadnym dňom. Ba nielen v Novej Belej, ale na celom Spiši. Svoju prvú, primičnú sv. omšu v miestnom kostole sv. Kataríny slúžil v tento deň ďalší novobelský rodák, mladý novokňaz, krajan JOZEF BEDNARČÍK.

Sviatosť posvätenia kňazstva prijal deň predtým vo wawelskej katedrále v Krakove z rúk krakovského metropolitu, kardinála Franciszka Macharského. Spolu s ním bolo za kňazov vysvätených 36 diakonov, medzi nimi aj dvaja oravskí rodáci - Józef Antaleczyk z Veľkej Lipnice a Jan Dziubek z Jablonky. Na slávnosť vysviacky J. Bednarčíka prišli do Krakova prežiť spolu s ním túto významnú chvíľu a svojimi modlitbami vyprosiť mu milosti a povzbudiť na novej ceste v kňazskom povolaní dva plné autobusy najbližších príbuzných, priateľov, spolužiakov, známych a krajanov

z Novej Belej, Krempáča a ďalších obcí, ako aj zástupcovia ústredného výboru KSSČaS, redakcie Života, krakovskej MS, ktorí nášmu novokňazovi k vysväteniu srdečne blažoželali.

Jozef Bednarčík prišiel na svet v roku 1968 v slovenskej rolnickej rodine Anny a Františka Bednarčíkovcov ako jeden zo štyroch súrodencov. V roku 1974 ho rodičia zapísali do prvej triedy miestnej základnej školy so slovenským vyučovacím jazykom, ktorí ukončil v roku 1982. Ako nám povedala jedna z jeho učiteľiek, bol to chlapec riečej, pokojnej a zádumčivej povahy, kamarátsky a veľmi nadaný. Učil sa veľmi dobre a školu ukončil so znamenitým prospechom. Jeho cesta za vzdelaním viedla z Novej Belej do lycea v Jablonke, kde sa pochopiteľne prihlásil na slovenský jazyk a

rok 1986 aj úspešne znaturoval. Prostredníctvom našej Spoločnosti získal možnosť ďalšieho vzdelávania na Slovensku, a tak v rokoch 1986-1988 študoval slovenčinu-dejepis na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.

Hoci úspešne zavŕšil druhý ročník, neboli spokojný. Cítil, že jeho poslanie je iné, akoby ho hlas Prozretelnosti volal: Pod za mnou! Jozef pokorne poslúchal a išiel. Prihlásil sa do kňazského seminára v Krakove, ktorý absolvoval v rokoch 1988-1994. Tento rok, v období velkého pôstu, bol na diaconskej praxi v Komjatnej, okr. Liptovský Mikuláš, kde si ho tamojší faráci veľmi obľúbili.

Na čele veľkého sprievodu do kostola novobelsko-lokčianska dychovka

Novobelská školská mládež pozdravuje svojho primicianta

Z rodičovského domu vyprevádzali novokňaza spolu s matkou zástupy Beľanov

bohoslovci a kňazi zo širokého okolia a zo Slovenska. Boli medzi nimi aj piati novobelskí kňazi, vysvätení v povojnovom období, žiaľ, bez toho najvýznamnejšieho, biskupa Dominika Kalatu, pôsobiaceho v Nemecku, ktorý nemohol prísť. Dostavili sa viacerí hostia zo Slovenska, v tom početná delegácia so speváckym zborom z Komjatnej, detský zbor "Serduszka" zo Štúrova, pod vedením kňaza Stanisława Gladysza, celý autobus telesne postihnutých detí z Trzebine a ďalší.

Novokňaza z Novej Belej prišli pozdraviť pochopiteľne predstavitelia našej Spoločnosti s podpredsedom ÚV a predsedom spišského obvodu Antonom Pivovarcíkom, tajomníkom ÚV Ľudomírom Moltorisom, členom predsedníctva ÚV a šéfredaktorom Života Jánom Špermogom, členmi ÚV, predsedami miestnych skupín a ďalšími krajanmi.

Zástup účastníkov primíci sa zhromaždil pred rodinným domom Jozefa Bednarčíka, kde už dlhší čas vyhrala miestna dychovka a dychový orchester z oravskej Lokce, pod spoločnou taktovkou Antona Sivoňa. Konečne sa vo dverách, v sprievode matky, objavil On, novovysvätenec, na ktorého všetci čakali. Veľký sprievod sa

Cestou do kostola: matka a jej syn - kňaz

pohol ku kostolu. Slávnostne ho doň uviedol miestny farár Kazimierz Koniarczyk.

Začala sa primičná sv. omša. V preplnenom kostole kľačala pred oltárom vzrušená a šťastná matka novokňaza, ktorej sa po tvári od dojatia zavše kotúšali slzy; vedľa nej súrodenci, krstní a ďalšia rodina. Po úvodných modlitbách prišli primicianta pozdraviť obyvateľa Novej Belej - deti, mládež a dospelí. Za slovenských veriacich blahoželala mu delegácia z Komjatnej, v mene Spolku sv. Vojtecha prof. Michal Griger zo Sp. Novej Vsi a ďalší.

Sláva Bohu na výsostiah, zaintonoval pekne po slovensky Jozef Bednarčík. Potom sa až do konca jednotlivé modlitby, čítania a piesne striedali v dvoch jazykoch - poľskom a slovenskom. Tak isto homília, veľmi dojímavá, ktorú prednesol novobel'ský rodák, pôsobiaci v súčasnosti v New Yorku, kňaz Dominik Kalata. Začal čistou polštinou, pokračoval líbozvúčnou slovenčinou a zakončil plynulou angličtinou adresovanou k tým novobelským krajanom, ktorí po mnohoročnom odlúčení prišli na primície z ďalekej Ameriky. Bol to nádherný príklad kresťanskej jednoty veriacich, ktorých v tento deň jazyky nedeli, ale spá-

jali, a súčasne to bol dôkaz, že pri troške dobrej vôle sa dá na všetkom uzhodnúť, aj na tom, čo sa predtým mohlo zdať nemožné.

Slávnostný nádych primičnej bohoslužbe pridali aj prekrásne spevy detského súboru "Serduszka" zo Štúrova, slovenského zboru z Komjatnej a spojená novobelsko-lokčianska dychovka, ktorá viaceré piesne predhrávala.

Sv. omša sa pomaly chýlila ku koncu. Na záver primiciant Jozef Bednarčík položením rúk na hlavy účastníkov pobožnosti udeliť všetkým novokňazské požehnanie. Každému zvlášť. A hoci to trvalo dlho - ved primičnej bohoslužby sa zúčastnilo vyše tisíc osôb - nikto sa nepohol, kým požehnanie nedostal.

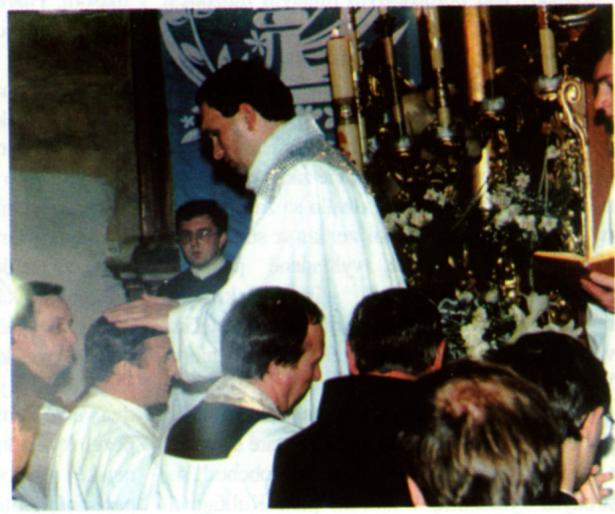
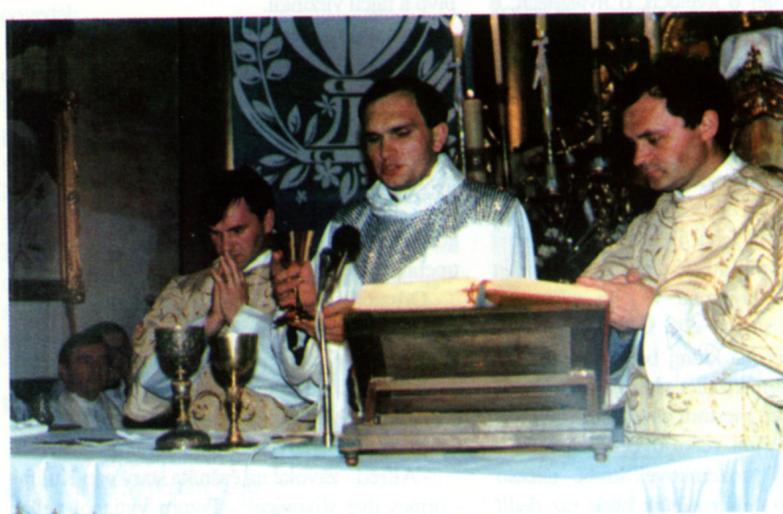
Pri príležitosti primíci rodina Bednarčíkovcov pozvala po sv. omši viacerých účastníkov na malú domácu slávnosť, usporiadanú v miestnej hasičskej zbrojnici.

Zanedlho novokňaz Jozef Bednarčík pojde hlásť Slovo Božie na svoje prvé pôsobisko, kam ho pošle diecézna vrchnosť. Pôjde poslušne, verný svojmu povolaniu, aj keď vie, že v srdciach krajanov sa skrýva túžba a nemé volanie: Príď Jozef medzi nás!

Text a foto: J.Š.

Jozef Bednarčík počas svojej prvej, primičnej sv. omše

Novokňazské požehnanie. Foto: A. Bendiková

EMO BOHÚŇ

DVAJA PYTAČI

Táto nevšedná a milučká historka odohrala sa pred nejakými štyridsiatimi rokmi v jednom malom stoličnom mestečku na Slovensku a jej účastníci i hrdinovia ešte všetci žijú. Z Marienky, okolo ktorej sa tieto divné veci sbehly, stala sa už dávno babička a niekoľko rokov býva už v Bratislave, kde žije u svojho zaťa a svoj čas prežíva a kráti si tým, že mazne sa so svojimi vnúčatmi, alebo prehrňa sa v dubovej truhle, v ktorej má uložené pamiatky z mladosti.

Stará pani je už trochu nahluchlá a ani dobre nevidí, ale pritom ešte vždy rozkazuje celému domu, ktorý si váži jej starobu a poddáva sa s úsmevom jej panovačnej náture.

V salóne, ktorý je prepcháty starým nábytkom a z ktorého vanie duch starých čias a vôňa levanduly, je veľká sklená vitrína, naplnená starým porcelánom a striebornými vecami. Za týmto stojí nádherný čipkovaný vejár, ktorý má rebrá zo slonovej kosti a na jednom z nich je napísané niekoľko slov: Milujem ta až do smrti!

O tom starom vejári a o tetke Marienke znie táto stará história.

*

Pred štyridsiatimi rokmi malé stoličné mestečko bolo neobyčajne vzrušené príchodom istého mladého pána, ktorého menujem Mikulášom Manickým. Tento mladý pán prišiel sem z Hontianskej stolice na tunajší stoličný úrad v rangu pomocného stoličného koncipistu. Nebol to práve vysoký úrad a z tých tridsať zlatých, čo mal platu, sa nedalo veľkého pána strúhať, nuž ale pán vicišpán bol jeho nejakým strýčkom a niekoľko korún každý mesiac i z rodičovského domu prišlo na polepšenie. Tak sa potom pán koncipista mohol pekne obliečť a niekedy si dovoliť i menšiu zábavu pri víne a Cigánovi v Mestskom hostinci.

Mladý pán bol krásnym mladým mužom a bol v tých rokoch, keď mládenec, čo zamýšla so životom väzne, musí sa už zaoberať myšlienkovou ženbou. A v meste bolo dosť mladých dievčat na vydaj, když div teda, že keď pán župný úradník Manický prešiel jedinou ulicou mestečka, že pochy sa na oblochoch čipkované záclony a zpoza nich mnoho ženských očí dívalo sa za ním. Bol mladý, bol elegantný, bol zeman a strýka mal vicišpána! Jeho stále vyhladené pepitové nohavice a slamený girardi klobúk, reprezentovaly v tomto malom mestečku velkomestskú eleganciu Budapešti alebo Viedne.

Na námestí mal svoj dom Ján Kulifaj, pekársky majster. Bolo to mohutné staré stavanie s veľkým dvorom. Na ulici bol obchod so širokým výhľadom, v ktorom pani Kulifajová

predávala vekne, rožky a sladké pečivo.

V tomto bohabojnom a na mravy prísnom dome sníval svoje panenské sny o láske a o svojom budúcom štasi ich spanilá mladá dcéra, slečna Marienka, ktorá rada bola zo svojich snov vyrušovaná mladým pánom Jozefom Hrčkom, ktorý mal o niekoľko krokov ďalej tiež na námestí másiarstvo a údenárstvo a bol jedným z najbohatších remeselníkov mesta. Pán majster Jozef Hrčka už dávnejšie prejavoval sympatie voči nej, chodieval do domu ako starý priateľ a nosieval kvety i sladké cukrovinky. Bol to prijemný muž a majestný človek, vážený občan mesta, takže rodičia sa vždy so záľubou zadívali na nich, keď tak sedeli mladí ludia pri stole a hovorili spolu o všeljakých milých nesmysloch, ako to už u zaľúbených ľudí býva.

Až sa jedného dňa všetko zmenilo.

Bolo to vtedy, keď raz uvidela kráčať po ulici pána Mikuláša Manického. Ten práve zastal pod ich oblokom, kde sa s niekým stretol a Marienka mala dosť času pozorovať cez husté záclony tohto neznámeho elegantného mladíka. Druhý raz ho uvidela v kostole a tretí raz sa stretla s ním na hasičskom majálese, kde sa soznámili a spolu tancovali valčík. Pri tomto valčíku dostala Marienka závrat a stratila hlavu. Dostala závrat od jeho sladkých slov, od toho divného pohľadu ako sa na ňu pozeral a od tých fajných jeho spôsobov ako sa správal. A keď večer potom ľahla si do svojej postieľky a v myšlienkach preberala udalosti tohto rušného dňa, nevdojak začala srovnávať Jožku s Manickým. Obidvaja boli asi v jednom veku, ale aký veľký rozdiel zdal sa jej byť odrazu medzi nimi. Manický bol jemný ani porcelán a nezajakal sa, keď s ňou hovoril ako Jožko. S povýšenou istotou držal ju pri tanci vo svojich rukách cítil, že tančuje jedine pre ňu a nie pre obecenstvo. Jeho pestované telo voňalo a Jožko niekedy slabo zapáchal údeným mäsom. Hovoril jej o kvetoch, o hviezdach, o cudzích krajoch, ktoré pochodoval, o ženách, ktoré dosiaľ poznal a z ktorých ani jedna nebola taká krásna ako ona. Taktô pretiešilo niekoľko týždňov a malá Marienka už myslala, že nikdy nebude Jožkovou ženou.

Len Jožko to ešte nevedel.

A čo Manický? Ten bol tiež zamilovaný do pekárove Marienky? I bol i neboli. Pravda bola asi tá, že páčilo sa mu mladé dievča a vedel si ju predstaviť aká je prijemná v jeho väštvom objati, ale páčila sa mu ešte viac jedna strana pozemkovej knihy, na ktorej bolo napísané, že Ján Kulifaj a jeho manželka vlastnia na námestí dva veľké domy, za mestom dva veľké stavebné pozemky, jednu veľmi veľkú ovocnú záhradu a nejaké roličky. V pozemkovej knihe nebolo napísané, že tento celý majetok bude raz dediť

ich jediná dcéra Marienka, ale Manický nemusel mať k tomu mnoho rozumu, aby si to domyslel.

*

Už celé mesto šuškalo, že Marienka Kulifajovie a mladý pán Manický zo stoličného domu... že tam sa niečo kuje. Len dva boli ako by slepí a hluchí. A to starý pán Kulifaj a Jožko Hrčko, másiarsky majster. Ale tito sa čoskoro museli dozvedieť, čo sa vlastne za ich chrbtom stalo.

V jednu nedelu dostala hneď ráno Marienka veľkú kytku červených ruží a ku kvetom bol pripojený list, ktorý bol adresovaný pánu Kulifajovi a jeho manželke. Pán Kulifaj už vtedy neboli doma, lebo zašiel si ako obyčajne každú nedelu predpoludním na malý guláš a pivo do mestského hostinca.

V tomto liste, ktorý navrchu bol opatrený zemianskou korunou, píše Mikuláš Manický, že na svete nad všetko miluje ich dcérku Marienku a ľutuje, že nemal priležitosť už túto vec dávno osobne rodičom oznámiť, ale že tak to chce učiniť dnes predpoludním, keď ich váženy dom navštíví a požiada o ruku ich dcéry.

Pani Kulifajovej list sa triasol v ruke a od vzrušenia lapala vzduch. Už dávno tušila, že možno je niečo takého očakávať, ale, že by to bolo prišlo tak skoro, nie, to nečakala. Marienka vedla nej stála bledá ako stena, až sa hodila mamičke okolo krku a plakala.

- A čo Jožko Hrčko? - pýtala sa dcéry. Tá však neodpovedala, lebo ju dusilo zlé svedomie.

- Mala si mu to už dávno povedať a nie ho zavádzala...

- Ja som ho nezavádzala... nikdy som mu nepovedala, že budem jeho ženou.

- A čo otec? - opýtala sa ešte stará Kulifajka, ale to už len preto, aby ešte niečo povedala, lebo ani na chvíľu nepochybovala, že starý bude tiež súhlasíť s osobou tohto pánskeho pytača. Lebo veľká vec to bola v tých časoch, že župný úradník sa rácil snažiť k dcere jednoduchého remeselníka.

*

V tom čase, čo maika s dcérou s úzkostou očakávaly návštevu Manického, sedel, o ničom netušiac pán Kulifaj v Mestskom hostinci, pil pivo a fajčil viržínu.

O chvíľu došiel Jožko Hrčko a už zdáleka bol vidieť, že je akosi v slávnej forme. Bol v čiernom.

- A ty ideš vari na pohreb? - oslovil ho starý Kulifaj.

Jožko sa rozpačite usmieval:

- Na pohreb sa nechodí s kvetom v gombíkovej dierke. Mám s vami, pán majster, trochu reči.

Odsadili sa do kúta a tam Jožko celý červený a zase bledý predniesol tú veľkú svoju vec, že veru on už veľmi dlho miluje Marienku, a že tak a tak, že tiež nie je ten posledný, má majetok a údenárstvo, hladom neumrú... nuž teda, že by veľmi pekne žiadal o Marienku ruku.

- Alfréd - zavolal na čašníka starý pán Kulifaj - prines dve slivovice! - Potom vytiahol veľkú

strakatú vreckovku, aby si utrel súzy. A tak mohol nepozorované sotrieť i tú potvorskú slzu, ktorá sa mu v tejto chvíli vytisla z oka. Asi mu padlo niečo do oka...

- Braček môj - povedal a trochu zakašfal, - to je taká vec, že o tom si musíme pohovoriť doma s mojou, no a s Marienkou. Podme!

O niekoľko minút boli u Kulifajovcov. Otvorila im stará pani. Bola akási bledá.

- Máme návštevu. - Pán Manický je tu.

- Kto? - vytrešil starý oči a šiel rovno do izby pozdraviť vzácného hosta. Za ním akosi nesmelo vstupoval Hrčko.

Veľká kytká červených ruží, pán Manický v čiernom, Marienka bledá ako stena, čo sa tu robí!

- Vítajte v mojom skromnom dome, vážený pán doktor! Čomu môžeme toto poctenie dakovat?

- Rád by si s varni, vážený pán Kulifaj a s vašou manželkou medzi šiestimi očami prehovoriť - povedal a pozrel na Jožku.

Nože Jožko a Marienka chodle trochu do susednej izby.

Jožko rád odišiel, že si aspoň predtým s Marienkou osamote prehovorí.

- Moja návšteva a moja žiadosť, ktorú vám prednášam, možno že vás prekvapí. Ale ja som človek, ktorý neokolkuje. Milostivá pani a slečna Marienka už vedia, prečo som k vám došiel...

Starý pán Kulifaj počúval, počúval a čím ďalej Manický hovoril, tým viac si myslie, že sa mu sníva.

- A preto - dokončil Manický - žiadam o ruku vašej dcéry! Milostivá pani a Marienka už suhlasí, čakám len na vaše rozhodnutie, ako hlavy rodiny.

Kulifaj sa pozrel na svoju manželku a videl na nej zaslzený úsmev nekonečného šťastia. Nabral dychu a ťažko povedal.

- Práve pred krátkou chvíľou požiadal o Marienku ruku v druhej izbe prítomný pán Jozef Hrčko, ktorého si tiež veľmi vážim a ktorý je synom nebohého môjho dobrého priateľa. Čo teraz, pán Manický?

- Súhlasite, aby rozhodla Marienka?

- Ináč to ani nemôže byť. Starká, zavolaj Marienku! A pánu Hrčkovi musíme oznámiť, čo sa vlastne stalo. Bože môj, Bože môj!

Ale pánu Hrčkovi už nič nemuseli oznamovať, ani vysvetlovať. Jožko len toľko povedal:

- Ďakujem za priateľstvo, ktoré som v tomto dome vždy cítil a keď teraz od vás odchádzam, srdce ma veľmi bolí, ale ostávam i nadáľ vaším priateľom: Pán Manický, vy ste veľký pán a ja som obyčajný remeselník, ale i ja mám srdce. Nechcem vám, pán Manický, pokaziť radosť tejto peknej chvíle, ale ja to akosi cítim, že Marienka vás predsa nemá úprimne rada. Tak to cítim. Keby som sa myšlil, budle teda obidvaja šťastní. Len jednu žiadosť mám, a to, Marienka, môžeš mi splniť. Aby svadba nebola do polroka. To preto prosím, lebo ešte vždy mám nádej, že si to rozmyslísť.

Sľubujem ti, Jožko, že svadba bude v zime.

Ale svadba s pánom Manickým nebola ani v zime, ani nikdy potom, lebo...

*

Pánu Manickému celý stoličný úrad gratuloval a sám vicišpán nerobil nijaké ťažkosti, aby si Mikuláš vzal za ženu remeselníkovu dcérku.

Mladý koncipista videl sa už pánom veľkého Kulifajovho majetku a preto začal veselie žiť. Nepozeral na zadné kolesá. A čo bolo horšie, začal i karty hrávať s pánmami v župnom kasíne.

Jednu noc prehral štyritisíc zlatých, ktoré nemal. Do dvadsaťtyroch hodín ich musel zaplatiť, ináč sa musel zastreliť ako to bolo zvykom v džentíckej spoločnosti.

Odkiaľ vziať za taký krátky čas toľko peňazí. Bol to vtedy závratne veľký peniaz.

Celý deň behal po známych, ale nikto nepomohol.

Konečne si spomenul na svojho budúceho svokra. Však ten má peňazí dosť.

Ale mladý pán zle poznal starých ľudí, ktorí celoživotnou ťažkou robotou nadobudnú si svoj majetok. Pán Kulifaj nedal ani groša.

Tak potom pán Manický odišiel do krčmy a z krčmy nad ránom domov a napísal niekoľko listov na rozlúčku. Napísal i Marienke a napísal všetko úprimne, i to, že peniaze žiadal od jej otca a ten mu ich nedal. Tento list ráno, keď začalo svítať, odnesol sám a uložil ho medzi muškát do obloka, za ktorým spávala Marienka. Bolo to obvyklé miesto, cez ktoré si posielali zamilované listy.

Potom šiel domov a zastrelil sa.

*

Marienkin prvý pohľad každé ráno, keď otvorila oči patril muškátom v obloku, či nie je medzi nimi list. Tohto rána ho tam videla. Vyskočila z posteľe a roztrhla obálku.

Vykrikla, ako smrteľne ranená.

Vzbudila matku, otca a kľakla pred nimi na kolená. Mikuláš piše, keď do rána nesoženie peniaze, tak sa zastrelí.

Ale starý Kulifaj bol neoblomný.

V tom zúťalstve si spomenula na niekoho. Na Joža Hrčku.

Nahádzala na seba šaty a utekala k Hrčkovi. Ten ju spokojne vypočul a potom povedal:

- Dám mu tie peniaze, Marienka.

Manického byt bol nedaleko. Dobehol ta za niekoľko minút. Ale mladý pán Manický už peniaze ani nič na svete nepotreboval. Ležal na svojej posteli a na košeli, tam nad srdcom červenela sa veľká škvra.

*

Uplynulo potom niekoľko mesiacov, myslím, že rovno šest a Marienka sa vydala za Joža Hrčku, mäsiara a údenára a dobrého človeka.

Dnes je už Marienka babičkou a Joža Hrčka šedivým otcom. Ťažko sa im už chodí, ale na dušičky vždy odcestujú, aby položili veniec a zapálili sviečky na jednom opustenom hrobe.

(Z knihy *Zaprášené histórie*, Obzor, Bratislava 1948)

CESTA S ODHYZNUTÝM KONCOM

Horúci asfalt naboso

Spišské cesty zohrávali významnú úlohu. Spájali so svetom, umožňovali komunikáciu s okolím, prepravoval sa po nich tovar, viedli pútnikov a ochraňovali pocestných pred hustými lesmi, zbojníkmi a divou zverou. Pri týchto tepnách rušného života Spišiaci s vdačnosťou stavali hojné kaplnky. Výstavba cesty pozostala dodnes rituálom, pred ktorým majú domáci rešpekt.

Ked' sa v roku 1979 asfaltovala prvá cesta na Repiskách-Brijevom Potoku, pojašené deti si vyzuli topánky a naboso skúšali teplotu príjemnej lepkavej hmoty, ktorá pripomínala zamiešané cesto. Pôvodne mali cestári vytiahnuť koberec smoly až na Pavličky, ale z prvotného zámeru vzišlo kvôli nedostatku peňazí.

- Výstavba asfalky na Repiská-Pavličky už bola nevyhnutná, - tvrdí dnes vojt gminy Bukowina Tatrala, Franciszek Jezierczak. - Pôvodný plán však predpokladal, že cesta sa napojí na dolný koniec osady.

Húževnatý výbor

Pavličania horúcu záležitosť nenechali vychladnúť. Zorganizovali pružný Výbor pre výstavbu cesty, ktorý začal vyjednavať s obyvateľmi o výške finančného príspevku. Tento druh práce bol vždy v Repiskách veľmi nevďačný.

- Ked' sme v 60-ych rokoch nahovárali s Jánom Jurgovianom ľudí na elektrifikáciu obce, jedna tretina nepodpísala zoznam, - spomína si predseda miestnej skupiny našej Spoločnosti, Ján Repiščák. - Čo sme mali robiť? Podpisali sme ho sami!

Podobné pochybnosti a nerozhodné stanovisko sprevádzali aj výstavbu cesty na Pavličkoch. - Nahovorila ma žena, - vysvetluje krajan Ján Vojtíčka. - Chceli, aby som dal na cestný zárez káos svojej záhrady. Nevedel som sa s tým zmieriť, ale žena si presadila svoje. A mala pravdu! Teraz si neviem predstaviť život bez cesty. Boli sme takí zaostali, odtrhnutí od sveta!

Práve Ján Vojtíčka patril neskôr medzi najaktívnejších členov výboru. Vďaka nemu a iniciatívnemu varšavskému architektovi Piotrovi

Prvé metre novej cesty na Pavličkoch

Matuszewskému vojt o niekoľko desiatok metrov cestu predĺžil.

- Neschceli sme zasahovať do samostatných rozhodnutí občanov osady Pavličky, - hovorí Franciszek Jezierczak. - Našou podmienkou bol finančný vklad 15 miliónov a ten Pavličania bez problémov vyzbierali.

Krakovské cestné stavby, firma KPRD, začali koncom júna minulého roku stavať cestné základy. Samotné asfaltovanie prebehlo bleskúrychlo - v dňoch 24.-27. apríla tr.

- V tóto noc nikto nespal, - hovorí s úsmevom Helena Kaňová, - deti sa naháňali na bicykloch až do polnoci. Tak sa im to páčilo!

Spor o zakončenie cesty

1200 m na novučkej, ešte nevyjazdenej vozovky končí približne 70 m pred hrábkou gazdovstiev, kde bývajú Kurčákovci, Tropovci, Goldeňákovci a Kalafutovci.

- Neviem, prečo sa tak stalo, - stážuje sa Vojtech Trop. - Po moju dcéru dnes napríklad prišla sanitka. Čo ak bude musieť zasiahnuť na jeseň, alebo v zime, keď tu bude samé blato a mokrý sneh?

- Peniaze sme predsa zbierali tak ako ostatní, - dodáva Andrej Felong. - Záleží nám na tom, aby vozovka končila priamo pred našimi gazdovstvami!

- Horný koniec Pavličkov sice prispel na výstavbu cesty časťou 5 miliónov zlých, - vysvetluje vojt, - ale náš plán jasne určoval, že primárny záujmom je vybudovanie hlavnej asfalky. Všetky dojazdové cesty, ktoré pripájajú jednotlivé hospodárstva k hlavným komunikačným ťahom, budú musieť na asfaltovanie počkať ešte niekoľko rokov. Robíme to, čo nám dovoľuje rozpočet.

Skúsime to súkromne!

Spomínaní gazdovia však nemali zostať odkázaní na zablatenú hradskú. Vojt gminy prisľubil, že 70 m nedokončenej cesty vysype aspoň štrk. Podmienkou bol cestný zárez, ktorý gazdovia mali urobiť samostatne. Toto

Ján Repiščák pri kaplnke, ktorá stráži starú cestu z Repíška do Čiernej Hory

opatrenie požadovala firma KPRD. Nechcela totiž zodpovedať za eróziu spôsobenú nesprávou výstavbou cesty, čo by ohrozilo dobré meno pomerne známeho podniku. Medzi gazdami sa našiel taký, ktorý odmietol poskytnúť časť svojho pozemku na vykopanie zárezu.

- Nemohol som urobiť nič viac, - hovorí F. Jezierczak. - Poprosil som pokladníka, aby vrátil občanom z horného konca 5 miliónov zlých.

Gazdovia sa nevzdali svojho pôvodného zámeru a rozhodli sa, že si cestu postavia súkromne.

- Peniaze zbierame pomaly, - hovorí Andrej Felong. - Zatiaľ sme dali dokopy len 17 miliónov zlých a potrebujeme až 30.

Podmienka rozvoja

Pavličkovská cesta má dve rovnako staré sestry. Gmina totiž vyasfaltovala 300 m vozovky na dolnom konci Repíška, kde bývajú "Dolania" a v Repiskách-Vojtíčkovom Potoku vybudovala konečnú zastávku autobusu, všetko približne v tom istom čase.

- Spolu to bolo 1600 m ciest, za ktoré gmina zaplatila 648 miliónov zlých, - tvrdí vojt F. Jezierczak. - Z toho obyvatelia dali 25 miliónov zlých. Dúfame, že teraz, keď prispeli na cesty z vlastného vrecka, budú si ich viac vziať.

DOKONČENIE NA STR.23

Andrej Felong a Vojtech Trop nechápu, prečo cesta končí pred ich gazdovstvami

PODSRNIE

So záujmom som si prečítač článok Rovnakého v Živote č. 5/94, v ktorom sa hovorí o problémoch našej obce a Harkabuza, patriacich ku gmine Raby Wyżna. Máme však jednu námitku k výpovedi vojta S. Kaleciaka v súvislosti so zrušením slobodnej a nedeľnej rannej autobusovej linky do našich dedín.

Nesúhlasím s tým, že ráno bolo autobusové spojenie na trati Rabka - Bukowina-sídliško nerentabilné, že vtedy skoro nikto necestoval. Ja si myslím, že je to obyčajná zlomyseľnosť voči Oravčanom. Rád by som vedel, ako je to možné, že napr. predpoludňajšie spojenie (o 11. hod.) do Raby je pre podnik PKS rentabilné, aj keď vtedy cestujú spravidla 3-4 osoby, kym ranný autobus, na ktorom nám najviac záleží, je nerentabilný? Ráno predsa cestujú deti do školy a dospelí do práce, na nákup, resp. v nedelu do kostola a pod. Zrušenie ranných autobusov spôsobilo, že množstvo obyvateľov Harkabuza a Bukowiny musí každé ráno zdolávať pešo viackilometrový úsek do Raby Wyżnej, kym Podšmania zase do Podvlnky.

Zišlo by sa stiahnuť k nám riaditeľa autobusového podniku PKS z Nového Targu, aby sám prešiel pešo niekoľkokrát cestu do Podvlnky alebo Raby Wyżnej. Potom by snáď pochopil, že jeho rozhodnutie o zrušení ranného spojenia bolo chybne.

JÁN ZONZEL

SPIŠSKÍ ZLATÍ JUBILANTI

Ako nám povedal vedúci Matričného úradu v Nižných Lapšoch Krzysztof Stanek, tento rok niekoľko manželských párov oslávilo bud' oslávilo významné životné jubileum - zlatú svadbu. V závitkach uvádzame presný dátum slobáša. Sú to:

Mária a Anton BUTASOVCI z Nižných Lapšov, ul. J. Pavla II 32, (5. júna 1944),

Júlia a Ján KRAVONTKOVCI z Nižných Lapšov, ul. Dluga 32, (31. januára 1944),

Katarína a Jozef NEUPAUEROVCI z Nedeče č. 53, (26. novembra 1944),

Helena a Jakub KASZYCKOVCI z Nedeče č. 77, (15. október 1944),

Anna a Andrej HORNIČÁKOVCI z Falštúna č. 14, (20. mája 1944),

Mária a Štefan FINDUROVCI z Falštúna č. 40, (19. januára 1944),

Emilia a Michal PISARČÍKOVCI z Fridmana, ul. J. III. Sobieského 36, (6. júna 1944),

Mária a Jozef KAWOVCI z Fridmana, ul. Jána III. Sobieského 37, (19. novembra 1944),

Agneša a Valent LEJAWOVCI z Fridmana, ul. J. Pavla II 36, (16. februára 1944).

Počas slávnosti na Matričnom úrade v Nižných Lapšoch oslavenci dostanú vyznamenania za dlhorocné manželské spolužitie. K srdcenným a úprimným blahoželaniam sa prispája aj naša redakcia a do ďalších rokov želá jubilantom veľa zdravia, pohody a šťastných a pokojných chvíľ.

OPRAVA KOSTOLA

Spišiaci sa v poslednom období akosi horúčkou pustili do opráv sakrálnych objektov. Takmer v každej obci sa niečo rekonštruuje, alebo dokonca buduje. V oblasti náboženstva a starostlivosti o božie príbytky boli krajania vždy verní a neoblomní. Je to viditeľné i na spišských a oravských kostoloch, ktoré pútajú pozornosť turistov a návštěvníkov, nielen svojou krásou a originalitou, ale aj tým, že sú udržiavané v dobrém stave. Veď aj je prečo, sú predsa svedectvom našej minulosťi.

Prednedávnom k oprave kostola pristúpili aj Vyšnolapšania. Ako povedal našej redakcii predsedu farského výboru Ján Grigľák, o oprave uvažovali už oddávna, najmä o výmene strechy, aby nedošlo k poškodeniu interiérov a cenných malieb v kostole. Preto nečudo, že sedemčlenný farský výbor hned po získaní finančných prostriedkov pristúpil k rekonštrukcii kostolnej veže. S opravou začali krátko po zavŕšení jarnej práce. Za niekoľko dní Lapšania postavili lešenie pri 35 m vysokej veži. Drevo potrebné na stavbu lešenia poskytol mestny kňaz Stanislaw Świetlik. Práce na kostolnej veži znamenajú len začiatok rekonštrukcie celého lapšanského kostola sv. Petra a Pavla. Farníci chcú v tomto roku vymeniť celú plechovú krytinu a kostol zvonka aj omietnuť. Potom by sa snáď pustili aj do interiéru. Samozrejme je to spojené s peniazmi. Ako sme sa dozvedeli, Lapšania už zozbierali, bud' ziskali formou darov, 380 miliónov zlôtých, z čoho len na nákup plechu vydali 110 miliónov. Zvlášť s veľkou pomocou im prišli rodáci zo zámoria, hlavne Ján Grigľák, ktorý rozpropagoval akciu medzi tamojšími krajanmi.

Poznamenajme, že v súčasnosti sa práve končí oprava kostola v susedných Nižných Lapšoch a pokračuje výstavba kostola v Repiskách.

Text a snímka: J. PIVOVARČÍK

PREHLIADKA
ORAVSKÝCH DYCHOVIEK

Prehliadka dychovek sa už natrvalo udomácnila v programe kultúrnych podujatí na

Koncertuje Nižnianka z Nižnej

Lapšanský kostol počas opravy

Orave. 3. mája t.r. už po štvrtý raz zorganizovalo Gminné kultúrne stredisko v Jablonke tento nevelký festival oravských dychových hudieb, ktorého sa zúčastnila aj dychovka zo Slovenska.

Slávlosť začala spoločným pochodom hrajúcich dychoviek z námestia do jablonského amfiteátra, ktorý bol hlavným dejiskom prehliadky. Bolo pekné, slnečné počasie a tak nečudo, že do amfiteátra prišlo veľa ludí vypočuť si a popozerať koncertujúce dychové hudby.

Najprv niekoľko skladieb zahrala mestna dychovka z Jablonky pod vedením Mariána Omyliaka. Potom svoje hudobné schopnosti predviedli orchestre z Hornej Zubričky s kapelníkom Janom Świetlakom, z Malej Lipnice pod vedením slovenského kapelníka Dušana Rybára, z Podvlnky s kapelníkom Janom Paleníkom a Veľkej Lipnice, ktorú viedol Jan Sawina. Počas prehliadky zazneli v jablonskom amfiteátri rôznorodé melódie: valčíky, pochody, polky, ľudové a cirkevné piesne a nezriedka aj veľmi náročné skladby.

Záver podujatia patril taktiež oravskej dychovej hudbe, lenže zo Slovenska - Nižnianke z Nižnej. Táto dychovka založená v roku 1948 pôsobí pri Kultúrnom dome v Nižnej a finančne ju podporuje Oravská televízna fabrika. Bol to už ich druhý koncert pred jablonským publikom. Kapelníkom Nižnianky je Ján Žilinec, rodák z

Hruština. V hudobnom bloku Nižnianky prevládali slovenské skladby, zväčša ľudové melodie prispôsobené pre dychovku, ktoré navyše pekne zaspieval pár vokalistov - Silvia Sestrenková a Anton Tuka.

Za účasť na IV. prehliadke jednotlivé dychovky dostali od vojta Jablonskej gminy peňažné odmeny. Podujatie uzavrela tanecná zábava, na ktorej vyhrala skupina modernej hudby, taktiež pod vedením Mariána Omyliaka.

EUGEN MIŠINEC

SLOVENSKO

U SV. NORBERTA

V podzemných priestoroch krakovského kostola Saletínov na Wiślanej ulici, v Piwnici sv. Norberta, sa nachádzala malá kresťanská kaviarnička, ktorú vedú Jadwiga Marchajová a Mária Mierzwová. V tomto útulnom mieste, vybavenom klavírom, sa stretávajú mnohí krakovskí umelci - básnici, hudobníci skladatelia a predstavujú tu svoju tvorbu.

1. júna tr. sa tu konalo stretnutie venované Slovensku, jeho kultúre, histórii, ale predovšetkým otázkam cirkvi. Po príhovore Andrzeja Sianka, zakladateľa Školy evanjelizácie a kresťanského života, sa slova ujal Janusz Kwaśny, predstaviteľ rímsk-katolickej evanjelizačnej skupiny, ktorý viedol celé stretnutie. Treba spomenúť, že práve táto evanjelizačná skupina sa pred svojou cestou na Slovensko rozhodla hľať Slovo Božie.

Na stretnutí sa hovorilo o rokoch násilného zatvárania kláštorov, o utláčaní cirkvi a jej príslušníkov, o ľúžkom živote kňazov a reholníkov, ktorí sa museli schovávať a utajovať svoj duchovný stav. Minulosť sa porovnávala s dneškom, so slobodom vyznania a hľásania Evanjelia.

O cirkevných otázkach slovenskej národnostnej menšiny na Spiši a Orave hovoril tajomník KSSČaS L. Molitoris. Milým prekvapením pre účastníkov stretnutia bola návšteva velvyslancu SR Mariána Serváčku, ktorý bol v Krakove pri príležitosti pobytu kardinála J.Ch. Korca.

Tento sympatický večer veľmi vhodne doplnil umelecký program, zložený zo slovenských náboženských a ľudových piesní v podaní

Skupina mládeže pred Školou evanjelizácie v Krakove

huslistky Moniky Žółkosiovej, Jerzyho M. Božky, hudobného skladateľa. Aj napriek jazykovej bariere spievala spievala celá sála.

J.M.B.

DO FRANCÚZSKA ČORAZ BLIŽŠIE

Spolupráca vynikajúceho súboru našej Spoločnosti Veselica z Nedece, nadviazaná pred niekoľkými rokmi s folklórny súborom Guingoi z južného Francúzska, sa nadálej úspešne rozvíja a utužuje. Osvedčená forma recipročnej výmeny - bývania a stravovania členov súboru v rodinách hostiteľov - zblížila veľa francúzskych a nedeckých rodín. Nehovoriac o tom, že tento spôsob značne znižuje výdavky na hotely a reštaurácie. Pripomeňme, že výsledkom tejto spolupráce bol o.i. týždňový pobyt Veselice vo Francúzsku v roku 1992.

Amatérsky súbor Guingoi z Bedarieux predstavuje rekonštruovaný folklór veľmi zaujímavého regiónu Languedocia (južné Francúzsko), ktorý má svoju bohatú história a jazyk značne odlišný od francúzštiny. Názov súboru Guingoi v preklade znamená veselú, bláznovskú zábavu, akúsi pouličnú fiestu, počas ktorej sa spieva, tančuje a popija dobré francúzské víno. Súbor precestoval mnoho krajín a zúčastnil sa viacerých festivalov a súťaží. Jeho šéfom je Remi Galtier, ozajstný milovník a znalec folklóru. Členmi súboru sú obyvatelia nevelkého mestečka Bedarieux a okolia, ľudia rôznych profesii, od kominára po inžiniera.

Opäť v Nedeči

Dňa 26. apríla tr. francúzsky súbor Guingoi precestoval do Nedece. Pekný, poschodový autobus prišiel s niekoľkohodinovým oneskorením, lebo nevedno prečo, ich cesta z Českej republiky do Nedece viedla cez Rabku a Nowy Sącz. Bola to už druhá návšteva Francúzov u členov Veselice a tak nečudo, že sa starí známi pred

nedeckou klubovňou veľmi srdečne zvitali. Krajanka Ž. Bogačíková, vedúca Veselice, neskryvala svoje vzrušenie. Nielen ona. Na stretnutie s Nedečanmi vybeholo aj 37 usmiatych hostí. Miláčika Veselice Valka Strončeka vybozkávali všetky francúzske dievčatá. Potom sa hostia a členovia nedeckého súboru pobrali do klubovne MS KSSČaS, kde bolo oficiálne privítanie a rozdelenie hostí. Večer pozvali Nedečania svojich francúzskych priateľov k vatre. Bola pečená klobása, spev a prijemná zábava.

Využiť jediný deň

Súbor Guingoi pricestoval do Nedece v rámci svojho turné po Európe iba na jeden deň. Od 22. apríla do 8. mája precestoval 6.000 km a na-

členovia francúzskeho súboru s Nedečanmi v Krynici

vstúvil Rakúsko, Českú republiku, Poľsko, Litvu, Slovensko a Taliansko. Jeden deň v Poľsku je príliš málo, a preto boli Nedečania v rozpakoch, čo za taký krátky čas hostom ukázať. Spiš spoznali už pri svojej prevej návšteve, preto hostitelia navrhli exkurziu do vzdialenejších oblastí. Ukázali im Szczawnicu, kde ich vyviezli sedačkovou lanovkou na vrch Palenica a tam si spoločne posedeli pri vatre. Známe kúpeľné mesto Krynici navštívili na želanie hostí. 28. apríla zavčas ráno súbor Guingoi odcestoval na Litvu. V Nedeči sa zastavil ešte raz na spriatočnej ceste, ktorá viedla na Slovensko, do Talianska a domov.

Súbor Guingoi pozval Nedeckú Veselicu opäť do Francúzska. Počas pobytu im zabezpečí nocľah, stravu a celkovú opatru. Samozrejme mohli by vystúpiť pred tamojším obecenstvom a prezentovať tak naš folklór. Aj Nedečania by radi vycestovali, ak sa im podarí zozbierať potrebné finančné prostriedky. Želáme im veľa úspechov.

Text a foto: EUGEN MIŠINEC

KACVÍN

V jednom z predošlých čísel Života sme písali o novootvorenom výčape piva a súčasne biliardovom klube v Nedeci. Výčapy existujú aj v iných spišských či oravských obciach a v niektorých - ako napr. v Kacvíne - sú dokonca dva: jeden v strede obce a druhý, novootvorený na hornom konci. Kacvínski chlapí sa teda majú kde stretávať, občerstviť sa a pobesedovať. My však chceme upozorniť na ďalší podobný objekt, ktorý už dva roky stojí nevyužitý a čoraz viac pustne. Ide o bývalý výčap v strede obce. Je to väčší drevený stánok a jeho majiteľom je gminné družstvo, ktoré doposiaľ nič nepodniklo.

Bolo by škoda, keby sa stánok zničil. Máme práve horúce letné dni, kedy je väčší dopyt po občerstvujúcich nápojoch. Stánok by teda mohol slúžiť ako malá kaviarnička, alebo bufet pre mládež a dospelých. Mohlo by sa v ňom prípadne zriaďiť železiarsky obchod, aký v obci chýba a je vždy potrebný, alebo - keby nevyšlo ani to - nejakú opravársku dielňu napr. pre domáce zariadenia, aby ľudia s každou maličkostou nemuseli behať až do Nového Targu. Možnosti je veľa, len ich treba využiť.

Už dlhší čas pozorujeme, že na Spiši a Orave pribúda takýchto nevyužitých objektov. Budujú sa nové strediská, školy či obchody, a na staré, často ešte v dobrom stave, sa akosi zabúda. Navrhujeme, aby sa samospráva, skôr než bude rozhodovať o realizácii nových objektov, zamyslela nad využitím starých.

Text a snímka: J. PIVOVARČÍK

MOYZESOVOKVARTETO V KRAKOVE

V rámci 6. dní hudby krakovských skladateľov (22.-26. mája tr.) vystupovala v Krakove znamenitá komorná skupina Slovenskej filharmónie - Moyzesovo kvarteto z Bratislav. Založili ho študenti zanietení väčnej hudby ešte počas štúdia na bratislavskom konzervatóriu: Stanislav Mucha - 1. husle, František Tórok - 2. husle, Alexander Lakatoš - viola a Ján Slávik - violončelo. Absolvovali viac tuzemských a zahraničných koncertných turné, o.i. v Nemecku, Francúzsku, Švédsku, Taliansku, Portugalsku, Španielsku, Turecku, Indii, Maroku, v bývalom Sovietskom zväze a ďalších krajinách. Moyzesovo

Kto sa postará o tento stánok?

Bratislavskí umelci počas koncertu

kvarteto (pripomeňme, že Alexander Moyzes bol významným slovenským skladateľom a pedagógom, zomrel v roku 1984) charakterizuje vysoká interpretačná úroveň, temperamentnosť a dynamizmus a predovšetkým technická precízlosť a štýlová vernosť. Je držiteľom viacerých ocenení a diplomov doma a v cudzine.

V Krakove kvarteto vystúpilo po prvý raz v Sále pruského holdu v známych krakovských Sukienniciach. Poľskému publiku sa predstavilo tvorbou slovenských skladateľov - Jozefa Sixtu, Vladimíra Godára a Ilju Zelenku. Niektoré skladby predvedlo v sprievode klavíra, na ktorom zahrala Daniela Rusová. Kvarteto má bohatý repertoár, avšak k jeho "špecialitám" patria kvarteta D. Šostakoviča a Beethovena.

Počas päťdňového hudobného podujatia sa krakovskému publiku predstavili aj ďalšie vynikajúce komorné telesá, medzi ďalším známenitá Capella Cracoviensis, Sliezské kvarteto a Wilanowské kvarteto z Varšavy, čo už samo o sebe zaručovalo vysokú umeleckú úroveň tohto svojradného festivalu. (jp)

KONCERT KRAKOVSKÝCH DETÍ V BRNE

Brnenský skladateľ Lubomír Veteška a krakovský básnik Piotr Krzysztof Preiss spolupracujú nielen v oblasti umeleckej tvorivosti, ale aj vzájomne prehľbjujú poľské a moravské kulturné styky. Príkladom je intenzívna spolupráca

hudobného vydavateľstva PRONTO a krakovskej Nadácie najdených detí, ktorých predsedami sú obaja umelci. Vydavateľstvo poslalo do Krakova pred veľkonočnými sviatkovami zásielku potravín a Nadácia zasa vyslala do Brna dve nadané dievčatá Zuzannu Dziewonskú a Agnieszku Tarnowskú. Zúčastnili sa slávnostného koncertu spojeného s promociou kazety Práta, ktorú vydala firma Pronto. Kazeta obsahuje české a moravské ľudové piesne v podaní detského súboru, ktorý doprevádzza rytmická skupina Miroslava Hanáka ml.

Dievčatá vystupovali za klavírneho doprovodu J.M. Božky, autora dvoch skladieb z ich repertoáru, ku ktorým text napísal P.K. Preiss. Vystúpenie Krakovčaniek sa u brnenského obecenstva strelo s veľkým nadšením. Aj pre Zužannu a Agnieszkú to bol krásny zážitok a ak k tomu pridáme ešte jazdu s automobilovým pretekárom J. Woźniakom, určite na tento výlet tak fahko nezabudnú.

JANUSZ KWAŚNY JERZY M. BOŻYK

ODIŠLA OD NÁS

Dňa 26. marca 1994 zomrela v Novej Belej vo veku 55 rokov krajanka

MÁRIA ANTOLÁKOVÁ

Zosnulá bola dlhoročnou členkou našej Spoločnosti, neúnavnou čitateľkou krajanského časopisu Život. Odišla od nás vzorná krajanka, dobrá manželka, matka a babička. Česť jej pamiatke!

MS KSSČaS
v Novej Belej

CESTA S ODHRYZNUTÝM KONCOM

DOKONČENIE ZO STR.20

Franciszek Jezierszak neukrýva, že cesty sú hlavným pilierom jeho gminnej politiky. Minulý rok sa mu podarilo uskutočniť priam husársky kúsok - z Repíšk-Grochošovho Potoku dotiahol asfaltku až do Lapšanky, a to za 400 miliónov zlôtých z gminného a 700 miliónov zlôtých z vojvodského rozpočtu!

Pri cestách sa v minulých storočiach rozstali obce a mestá, dnes sú podmienkou výmeny tovarov, informácií, neustáleho kontaktu so svetom, jednoducho pohybu, ktorý určuje rozvoj každého regiónu.

Text a foto: B. KLIMKIEWICZOVÁ

AKO SA ZVIERATKÁ POHNEVALI

Kedysi dávno-pradávno žili vlk, pes, mačka a myš ako dobrí priatelia. No raz pribehol vlk ku kráľovi zvierat a začal sa žalovať:

- Zle sa mi vodí, kráľ môj. Neviem, čo mám jest. Stáva sa, že niekedy aj celý týždeň nemám čo do úst položiť. Porad mi, kráľ môj, čo ďalej. Ako mám žiť.

Kráľ zvierat podal vlkovi akúsi listinu - Tu, na tejto listine, máš všetko napísané. Aj ako máš žiť, aj čo máš jest. Dobre si ju opatruj, lebo sýty budeš len vtedy, ak budeš konať podľa mojich rád.

Beží vlk, beží a takto rozmýšľa: "To je dobre, že mi kráľ zvierat dal túto listinu, ale kde si ju ukryjem? Ved ja ani len svoj vlastný kútik nemám. Dám ju psovi, ten mi ju dobre opatrí. Žije predsa vo vlastnej búde."

Pribehol vlk ku psovi a takto mu hovorí:

- Kráľ zvierat mi dal túto vzácnú listinu. Bojím sa, že ju stratím. Rád by som si ju u teba ukryl. Opatruj mi ju prosím ta.

- Listinu? No dobre, - povedal pes, - ukryjem ti ju.

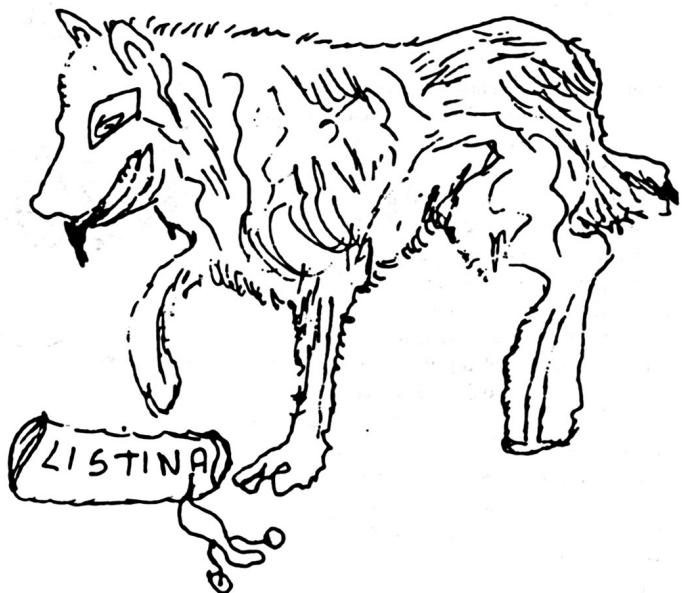
Keď vlk odbehol, pes sa zamyslel: "Ach, čo som to ja len vyviedol! Ved celý deň behám po dvore a po okoli! Nemôžem predsa sedieť v búde a strážiť vlkovu listinu! Bude lepšie, keď ju dám mačke. Aj tak nič nerobí, iba celé dni vylihuje. Nech ju opatruje ona a hotovo."

Ešte v ten istý deň ju navštívil a odovzdal jej listinu:

- Dnes ráno ku mne pribehol vlk a dal mi akýsi papier, aby som mu ho strážil a opatroval. Lenže vieš, že ja vo svojej búde nebývam celé dni. Bojím sa, že mu ho neustrážim. U teba mu bude lepšie.

- Dobre, - súhlasila mačka. Vzala listinu, vložila ju do rúry a povedala si: "Nech je tam!" Ale potom jej prišlo na um: "Nie je to najvhodnejšie miesto. Domáci by ju mohli spáliť alebo dakde zapatioši... Gazdiná tam sušieva huby a všelijaké ovocie. Potom aby som hľadala výhovorky. Nie, v rúre zostať nemôže!"

Schytila listinu a bežala k myške: - Vlk si túto listinu odložil u psa, no pes sa bojí ukrývať ju vo svojej búde. Dal ju mne, lenže ani

u mňa by nemohla byť na bezpečnom mieste. Ty máš toľko tichých, spoľahlivých skryš... U teba jej bude najlepšie!

- Myslíš? No dobre. Prečo by som ju neukryla? - odpovedala po chvíli myška. Len sa o ňu neboj.

A odnesla listinu do svojej diery. Ako áno ako nie, onedlho pribehol vlk ku psovi:

- Rýchlo mi vráť moju listinu! Som hladný, chcem si prečítať, čo mám robiť.

- Ach, aká neprijemnosť! Dal som ju mačke, je u nej, - povedal pes a rozbehol sa hľadať mačku.

- Nemohla som predsa držať listinu v kuchyni, - povedala mačka psovi, nuž som ju dala myške. Zaraz ju prinesiem!

A rozbehla sa za myškou:

- Prišiel za mnou pes, - povedala udychčane, - páta sa listinu! Kde ju máš? Rýchlo mi ju daj!

Myška vbehla do diery, pozera, hľadá, ale listinu nájst nemôže. Prizrie sa lepšie a vidí, že v kúte sú roztrúsené kúsky papiera. Ajajaj! To myšatka sa hrali, rozhrýzli ju a rozvláčili po celej diere.

Od tých čias sa vraj vlk hnevá na psa, pes na mačku a mačka na myš.

(Zornička, marec 1988)

Nedaleko od Ďanovej?

MARIE HEMZÁČKOVÁ

Pomaly

Ne - da - le - ko od ďa - no - vej Kar - lo - vá,
od - pad - la mi ko - nič - ko - vi pod - ko - va,
od - pad - la mi ko - nič - ko - vi pod - ko - va!

Lenže ma ty, koník zlatý, dobre nes,
dám ti pribiť podkovienku zo zlata,

Dám ti pribiť podkovienku zo zlata,
aby si ma nezahdzoval do blata!

LÍPA

Za chalupou lípa stojí,
v koruně se včely rojí.

Hned po nožkách, hned po bříšku
zalézájí do kalíšků.

Zlatý prášek vzduchem vříší.
Lípa kolem věnu šíří.

Dnes dá včelám každý květ -
vždyť chystají v úlech med.

CO NÁM POVÍDÁ ČERNÁ NOC

Černá noc nás příliš často neosloví. V noci obvykle spíme, jako když nás do vody hodí. A když se probudíme, je už zase den. Někdy se nám však přece jen pošestí potkat se s černou nocí. Třeba na táboře, když na nás vyjde noční hlídka. Nebo když smíme posedět u táboráku a zůstaneme tu zničeho nic sami až do chvíle, kdy vyhasne poslední žhavý uhlík. Je ticho. Není slyšet lidi ani automobily. Jen sem tam zdáli zahouká vlak, sova, nebo se ozve letadlo. A tehdy nám černá noc povídá: "Lidičky, vím, jak vám je. Jste takhle malinkatí v husté černé tmě. Když je světlo, to je vám hej. Připadáte si jako páni světa. Všecko vám na něm patří. Všecko o

něm víte. Ale teď je to trochu jinačí. Svět vás obklopil sametovou tmou. Nemáte pocit, že se choulíte v jeho dlani jako vrabci? Možná, že se i trochu bojíte. A jak by ne. Prožíváte totiž velkou, opravdě slavnostní chvíli. Všude kolem vás se rozprostírá obrovský černý oceán vesmíru. A vy po něm plujete na malé loďce jménem Země.

Je to velká objevná cesta tajuplným černým mořem, které má konec v nedohlednu. Jste mořeplavci. Plujete do neznámých končin. Můžete objevit pevninu, kterou dosud nikdo nepojmenoval. Můžete však také ztruskotat na mělčině. Na takové cestě se přihodí opravdu všelicos. Važte si však toho, že se jí můžete zúčastnit. Je to úžasná plavba, jedinečná výprava, která se podruhé neopakuje."

Něco takového nám povídá černá noc, když jsme s ní sami. A pak zmlkne, a není slyšet ani hlásek.

JOSEF BRUKNER

MARIÁN KVASNIČKA
RYBAČKA

Išiel dedko na ryby.
Nebrali, no mali by...
kapry, šfuky, jalce.
Držíme mu palce.
Berú, dedko, berú?
Neberú! Nuž veru,
(tak si dedko vzdychol),
asi sa už poberiem
ku starkej.
A ticho
budeme mať miesto večere.

ŠTEFAN ŽÁRY

ORAVSKÁ

Plávajú si húsky v Oravienke, Orave,
a ja mám srdiečko zarmútené, boľavé.

Dobre vám je, húsky, po vodičke šantovať,
však môj milý musí do sveta sa poberať.

Dobre vám je húsky, plahočiť sa pod haľou
a ja sa tu trápiam s košielenkou zrebnatou.

Vela vody ujde, sedem ráz aj spadne list,
kým sa milý vráti, kým bude môcť spiatky prísť!

ČO JE TO?

Pán v červenom klobúku
vyšiel si dnes na lúku,
pred slnkom ho nestrheň,
kvôli vetru, kvôli vetru
aj rukáv si natrhne.
(kam fčIV)

Slnko v tráve celé dni
naťahuje hodiny,
crr - crr - crr,
v noci mesiac, lotor zbojníčky,
zase naťahuje budíčky
crr-crr-crr.
Čo je to?
(kečrvS)

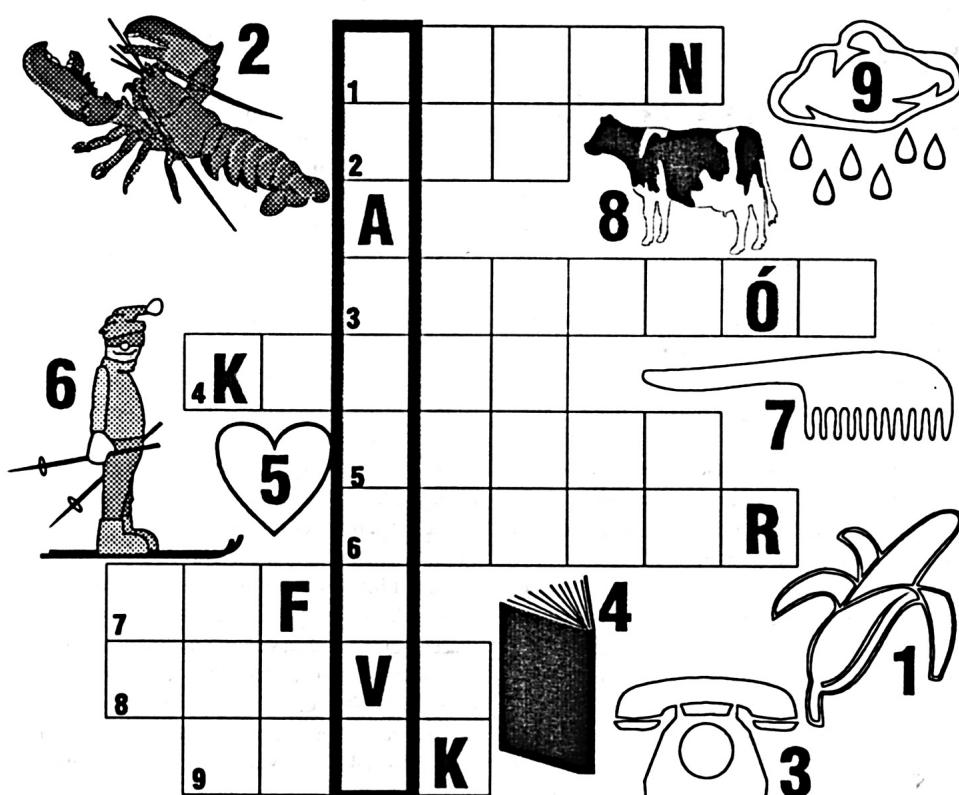
Cez deň malá ako myš,
v noci všetko prerastám,
ked' ma vidíš,
nevidíš.
(amT)

Do šiat si ma naberať,
potom na mňa zazeráš,
v teple pre mňa slzia oči,
vše sa so mnou všetko točí,
beriem z hlavy klobúky,
nepúšťaj ma do mýky.
(roteiV)

NAŠA KRÍŽOVKA

Každý štát má hlavné mesto. V Poľsku je to Varšava, v Česku Praha a na Slovensku... Odpoveď nájdete v našej dnešnej tajničke. Odpovede zasielajte na adresu našej redakcie v Krakove. Pre autorov správnych odpovedí vyžreboujeme slovenské knihy.

Zo správnych odpovedí májového čísla sme vyžrebovali troch výhercov: Kamila Talandu zo Sosnowca, Katarínu Gogošovú z Vyšných Lapšov a Antona Vrbiaka z Malej Lipnice.

GIANNI BUGNO

O talianskych cyklistoch sme už neraz mali možnosť počuť. Vždy patrili k svetovej špičke, tak v dráhovej, ako aj cestnej cyklistike. Mená takých pretekárov ako S.Gaiardoni, E.Sacchi, G.Pettenella, E.Baldini, P.Vianelli, F.Moser, C.Chiappucci, F.Gimondi, M.Argentín a ďalších sa navždy zapísali v dejinách tohto športu. Dnes v našej rubrike chceme predstaviť jedného z najväčších talianskych cyklistov posledných rokov Gianniego Bugna.

Prednedávnom ukončil 30 rokov. Narodil sa sice vo švajčiarskom mestečku Brugg, ale prvé cyklistické skúsenosti získaval už v Taliansku, kam sa jeho rodičia prestáhovali, keď mal sotva niekoľko rokov. Na bicykli začal jazdiť vlastne ako malý chlapec. Bol zrejme veľmi nadaný, lebo už ako pätnásťročný vyhral prvé preteky, samozrejme v kategórii juniorov. Nehád sa práce, usilovne trénoval a tak nečudo, že v nasledujúcich rokoch väčšina jeho štartov bola veľmi úspešná. Preto nikoho neprekvapí, že sa v roku 1985, keď ešte neprekročil 21 rokov, stal profesionálom.

Mohlo by sa zdáť, že odteraz sa jeho talent bude rýchlo rozvíjať. Ovšem, rozbíjal sa, no nie tak rýchlo. Bugno bol viditeľný v profesionálnom peletóne, ale nejaké oslnivé úspechy nedosahoval. Tie sa dostavili až na začiatku deväťdesiatych rokov. Tak teda v r. 1990 vyhral o.i. niekoľko klasických pretekov v rámci Svetového pohára (Miláno-San Remo a Vincanton Classic), potom triumfoval na Giro d'Italia, jednom z najväčších cyklistických pretekov na svete, a napokon na svetovom šampionáte vybojoval bronzovú medailu. Rok 1991 bol

rovako úspešný: vo Svetovom pohári vyhral o.i. Classica San Sebastian, bol druhý na slávnom Tour de France a konečne sihol po najcennejšiu trofej - stal sa majstrom sveta. O rok neskôr zopakoval ešte úspech na svetovom šampionáte - stal sa druhýkrát majstrom sveta, ba vyhral aj niekoľko jednoetapových pretekov, ale bolo vidno, že s "veľkým" Giannim Bugnom sa deje čosi zlé-nedobré, že jeho úspechy sú skôr dielom náhody a šťastia ako dobrej formy.

Všeobecnú krízu G. Bugna potvrdil jednoznačne celý rok 1993, v ktorom nevyhral prakticky ani jedny významnejšie preteky. Začal sice dosť dobre - na Amstel Gold Race až tesne pred cieľom musel prenechať prvenstvo Švajčiarovi Rolfovovi Jaermannovi, ale potom prišla čierna séria neúspechov, ktorá vyvrcholila veľkým debaklom na majstrovstvách sveta v Oslo, kde do cieľa prišiel ďaleko za peletónom. Je zaujímavé, že bol pritom v dobrej forme: "Len čo cesta začala stípať do kopca - hovoril jeden z jeho súperov - dokázal sa okamžite premiestniť do čela skupiny." Potom opäť zaostal a preteky končil ako jeden z posledných.

Nikto si nevedel vysvetliť príčinu tak náhlej zmeny. Sám Bugno sa osprevádzal akýmis problémami so štúhou žlazou, ale zdá sa, že slo skôr o psychologickú záležitosť. Fyzicky bol predsa dobre pripravený. Nič nepomáhal, ani lieky, ani vysokohorské tréningy a štarty v Mexiku. Nevzdal sa však a po viacerých stretnutiach s psychológmi sa rozhadol zmeniť systém prípravy na tohoročnú sezónu. Odmiesto štartoval na niekoľkých zaoceánskych pretekoch, zreorganizoval si cyklus príprav a sústredil sa na tréningy doma, ale v dobrých podmienkach. Prestúpil tiež zo skupiny Gatorade do Polti a súčasne zmenil aj bicykel - zvolil si model Fausto Coppi. A výšlo to. Mohli sme sa o tom

presvedčiť počas tohoročných pretekov Okolo Flámska, ktoré vyhral - tak ako to robil pred pár rokmi - nádherným sprintom na posledných metroch pred cieľom. Gianni Bugno je totiž veľmi všeestranný cyklista: známy v horách, ale aj na rovnnej ceste, skvele jazdí časovky a je vynikajúci sprintér. Práve vďaka tejto všeestrannosti vyhral všetky veľké i malé preteky, ktorých bolo oveľa viac, než sme spomenuli.

Po víťazstve vo Flámsku sa hovorí o znovuzrodení Bugna, ba dokonca o príchode nového Bugna. Je to však ten istý cyklista, s tou istou elegantnou siluetou, ktorý opäť vedie peletón rovný, silným rytmom. Takýmto rytmom začal aj tohoročné Giro d'Italia... J.S.

Hviezdy svetovej estrády

SINEAD O'CONNOROVÁ

Írska speváčka a súčasne skladateľka, patrí k najzaujímavejším objavom európskej mládežníckej hudby. Pochádza z Dublina, má 27 rokov a vyrastala v priemernej rodine, kde hudbu nemali príliš v láske. Malú Sinead však zaujíma skoro od detstva. Sústavne počítala rozhlasové hudobné relácie a veľmi často si spievala najobľúbenejšie melódie, tým viac, že mala pekný, melodický hlas a ohromný zmysel pre rytmus.

Keď Sinead mala štrnásť rokov, sama začala písť pesničky - samozrejme najprv pre seba. O dva roky ju však už o pieseň požiadala skupina In Tua Nua, ktorá v tom čase vyhrala v nedalekom susedstve. Neprešlo veľa času a jej skladby sa stali známe v širokom okolí. Preto neprekvapuje, že ju zakrátko požiadala o spoluprácu známa skupina U2, s ktorou často vystupovala a pre ktorú napísala niekoľko pesničiek. Odvtedy začala dostávať ponuku za ponukou a mohla v nich preberať ako v koši s orechmi. Najväčší odborníci rockového sveta si

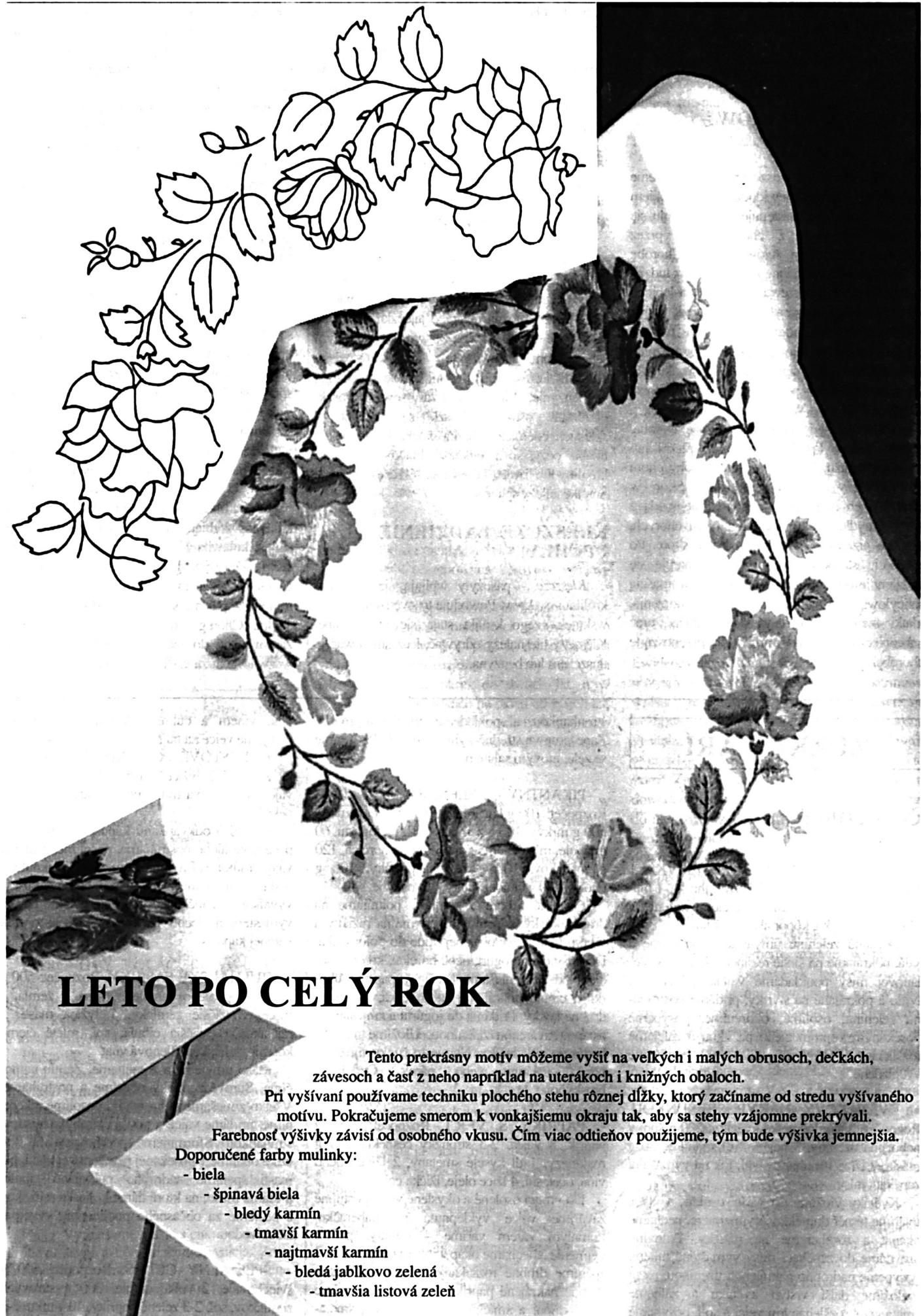
všimli jej talent - spevácky a skladateľský. Napokon sa rozhodla pre firmu Chrysalis - gramofónovú spoločnosť Jethro Tull, ktorá jej koncom roku 1987 vydala debutový album nazvaný *The Lion And the Cobra* (Lev a kobra). Sama bola producentkou platne a navrhla aj jej obal. Dokonca sprievodní hudobníci a technici, ktorí sa zúčastnili na príprave nahrávky, sa museli pridržiavať jej pokynov.

Samozrejme celý album tvoria jej vlastné skladby. Lev a kobra - ako zdôrazňuje autorka - symbolizuje tie prekážky a nebezpečenstvá, ktoré hrozia životu. Piesne hovoria o jej živote a niet v nich ani trochu romantiky. Tak či onak nahrávka bola dopracovaná do najmenších detailov a tak nečudo, že album sa zakrátko stal vyhľadávanou platňou a aj napriek vysokému nákladu bol rýchlo vypredaný. Po úspechu platne prišli rovnako úspešné koncerty. Najprv v Londýne, kde vystupovala s austrálskou skupinou Inxs, potom dlhé turné po Európe, kde si získala veľkú popularitu. Následajúce roky písala a viaceré jej skladby sa stali populárnymi hitmi.

Niekto kritici zaradili jej hudbu do kategórie folk-rocku, iní do novej vlny, ba niektorí našli v nej aj prvky undergroundu. Nie je to však také jednoduché. Zdá sa, že Sinead prijala všetky vzrušujúce prvky novej doby, jej

melódie a rytmus sú plné vnútornej sily a čo je najhlavnnejšie - páčia sa. (jš). Foto: archív redakcie.

Tento prekrásny motív môžeme vyšiť na veľkých i malých obrusoch, dečkách, závesoch a časť z neho napríklad na uterákoch i knižných obaloch.

Pri vyšívaní používame techniku plochého stehu rôznej dĺžky, ktorý začíname od stredu vyšívaného motívhu. Pokračujeme smerom k vonkajšiemu okraju tak, aby sa stehy vzájomne prekrývali.

Farebnosť výšivky závisí od osobného vkusu. Čím viac odtieňov použijeme, tým bude výšivka jemnejšia.

Doporučené farby mulinky:

- biela
- špinavá biela
- bledý karmín
- tmavší karmín
- najtmavší karmín
- bledá jablkovo zelená
- tmavšia listová zeleň

WETERYNARZ

PARCHY KRÓLIKÓW

Parchy (strupień, woszczyna) to schorzenie wywoływanie przez niewidoczne goleniem okiem pasozyty. Zarażenie następuje przy stykaniu się zwierząt zdrowych z chorym oraz przez zakażone przedmioty, ściółkę, paszę. Chorobę mogą przenieść także inne zwierzęta oraz ludzie. Na parchy chorują przeważnie młode, osłabione królikie. Parchy są zaraźliwe dla ludzi, psów, kotów i drobiu. W chorobie - na głowie, uszach, nogach, czasem na tułowiu - powstają szarożółte, wilgotne strupki z zagłębiением w środku. Po ich odpadnięciu pozostają zaczernienione, wilgotne plany. Wlosy w tych miejscach wypadają. Niekiedy strupy zlewają się ze sobą. Skóra chorego królikiego ma zapach pleśni lub mysiego moczu. Po zauważeniu choroby chore królikie należy natychmiast oddzielić. Skórę w zmienionych miejscach przemywa się wodą z szarym mydlem, dotykając tylko miejsc chorych, aby nie przenieść parcha na zdrową skórę. Po usunięciu strupów chore miejsca smaruje się codziennie jodyną lub 10-procentową masią salicylową. Aby uchronić się od tego schorzenia, klatki trzeba często czyścić i odkażyć oraz zabezpieczać przed myszami, które przenoszą tę chorobę.

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

STUDENÁ ZELENINOVÁ POLIEVKA. 1 menší karfiol, 2 mrkvky, 1 šalátová uhorka, 1 hľavkový šalát, 4 vajcia, soľ, mleté čierne koreniny, 5 dl kyslého mlieka, kôpor alebo pažítku.

Očistenú zeleninu umyjeme, postrúhamo a šalát pokrajame na širšie rezance. Na dno porcelánovej misy poukladáme vajcia uvarené na tvrdzo a pokrajane na štvrtky, pridáme postrúhanú zeleninu, osolíme, okoreníme, posypeme posekaným kôrom alebo pažítkou a zalejeme rozšľahaným kyslým mliekom. Podávame vychladené.

KVETÁKOVÝ NÁKYP SE ŠUNKOU. Rozpočet: 2 stredne velké kvetálky, 200 g šunky alebo iné uzeniny, 3 vejce, 2 dl sметany, 30 g másla, 2 lžice struhanku, sůl, tuk na vymaštění a zapečení misy.

Kvetálky vložíme do vařicí osolené vody a uvaříme téměř doměkkou. Vyjmeme je, necháme opat a rozebereme na růžičky. Polovinu urovnáme do zapečení misy vymaštěné tukem, posypeme nadrobno nakrájenou uzeninou, na ni rozložíme další vrstvu kvetálku a zalijeme smetanou s rozšlehanými vejci a solí, posypeme

LISZAJ STRZYGĄCY KRÓLIKÓW

Na różnych częściach ciała, najczęściej na głowie, powstają małe, okrągłe lysiny. Skóra w tych miejscach jest zluszczona lub pokryta szarymi strupami, pod którymi zbiera się ropa. Przyczyną choroby jest bardzo drobny pasozyt. Liszaj strzygący przenosi się na ludzi oraz na inne zwierzęta gospodarskie. Zarażenie, leczenie i zapobieganie jest takie samo jak przy parchu.

WSZAWICA KRÓLIKÓW

Królikie opadnięte przez wszy są niespokojne, drapią się, tracą apetyt. Na skórze królików silnie zawsze tworzą się strupy i wypadają włosy. Na włosach można dostrzec jajeczka pasozytu. Zawsze królikie chudną i łatwo ulegają innym schorzeniom. Zawsze osobniki należą oddzielić i czesać ich co 2 dni szczotką moczoną w benzynie. Można też zastosować proszki niszczące pasozyty. Proszki są dostępne w sklepach chemicznych, kioskach. Jednocześnie trzeba oczyścić i odkażyć klatki roztworem kroolini lub lizolu (3 części na 100 części wody). Ściółkę należy spalić.

KLESZCZE, LĄDZIENIE I PCHŁY

Kleszcze - pasozyty wpijają się w skórę królików i ssą krew. Powodują to swędzenie skóry, wskutek czego królikie stają się niespokojne. Kleszczy nie należy odrywać, lecz smarować je tłuszczem lub benzyną.

strouhankou a poklademe vločkami máslo. Zapeceme ve stredne vyhŕiale troubě. Podáváme se zeleninovým salátem.

PIKANTNÝ ZELENINOVÝ ŠALÁT. Rozpočet: 100 g karfiolu, 100 g zelenej fazulky, 100 g mrkvky, 100 g zemiakov, 100 g jogurtu, 60 g cibule, mleté čierne koreniny, ocoť, horčica, 120 g rajčiakov, 100 g zelenej papriky, 100 g uhoriek, 80 g chudej šunky, 2 broskyne, soľ.

Fazulku, mrkvku a zemiaky pokrajame na drobné kúsky, karfiol rozoberieme na ružičky a všetko uvarime v osolenej vode do polomäkkia. Do misy dáme jogurt, ocoť, horčicu, koreniny, soľ a dôkladne premiešame. Rajčiaky, papriku, uhorku a cibuľu pokrajame na kolieska, šunku na drobné kocky. Pridáme do jogurtu a zmiešame s ostatou uvarenou zeleninou. Uložíme na viac hodín do chladničky. Namiesto šunky môžeme použiť salámu alebo párok. Ozdobíme broskyňou.

PAPRIKY S VEJCI. Rozpočet: 500 g paprik, 8 vajec, 2-3 stružky česneku, 200 g majonézy, 1 dl kyselé sметany, 2 lžice bieleho vína, ocet, sůl, 4 lžice oleje, lžička cukru.

Do vroucí osolené a oxyslené vody postupne zavaříme vejce vykleplnutá na naběračku. Pomaly varem vaříme 4 minuty, potom vyjmeme a necháme opat. Na rozebrále oleji zpečíme drobné rozsekany česnek a pridáme drobné nakrájené papriky. Podusíme, necháme vychladnout a smícháme s majonézou, smeta-

Lądzienie - na głowie, piersiach, brzuchu i po wewnętrznej stronie ud powstają drobne swędzące pęcherzyki. Wywołują je pasozyty, które atakują królikie zazwyczaj wczesną jesienią. Zmienione miejsca na skórze smaruje się balsamem peruwiańskim.

Pchły - miejsca, w których pchły usadzają się (około uszu) smarujemy watą namoczoną benzyną, po czym, rozchylając włosy, posypujemy proszkiem jak przy wszawicy. Następnie dnia należy spalić ściółkę a pomieszczenie oczyścić i odkażyć.

ZAPALENIE STAWÓW U KONI

Powstaje najczęściej od uderzenia, kopnięcia czy odgniecenia. Najbardziej narażone na urazy są stawy: nadgarstkowy (przy potknieniach i upadkach konia), skokowy i kolany (miejscie najczęstszych kopnięć). Zapaleniu stawów sprzyjają również zaziębienia. Przez uszkodzoną skórę (otarcie, drobne rany) mogą przedostać się do stawu zarazki i wywołać bardzo trudne do wyleczenia ropne zapalenie stawu. Niekiedy takie zapalenie u młodych koni jest następstwem zołzów. U źrebiąt zapalenie stawów występuje przy chorobie zakaźnej przychówka zwanej kulawką źrebiąt. Przy zapaleniu stawu obok silnej kulawizny występuje znaczny obrzęk stawu, który jest gorący, ciastowy i bolesny. Cieplota ciała jest zazwyczaj podwyższona, przy ropnym zapaleniu stawu może dochodzić do 40 stopni. Chorego konia należy jak najprędzej zaprowadzić do lecznicy a jeśli silnie kuleje, wezwać lekarza na miejsce. Zapaleniu stawów

nou, vínom a cukrem. Vzniklou marinádou přelijeme vejce na talířích. Podáváme s pečivem.

KAPUSTOVÉ POSÚCHY. Rozpočet: 1/2 kg kapusty, 3 lyžice masti alebo oškvarkov, 1 vejce, soľ, hladká múka podľa potreby, mast na pekák.

Umytí a odkvapkanú kapustu veľmi jemne posekáme alebo postrúhamo, posolíme, pridáme vejce, múku, soľ a spracujeme. Zo vzniknutého cesta nakrájame rovnako veľké kúsky, vyvalkáme tenučké posušky a pečieme ich na vymostenom plechu. Môžeme použiť aj zvyšok varennej kapusty.

BULHARSKÉ FAŠÍRKY. Rozpočet: 500 g bravčového alebo baranieho mäsa, 1 žemľa, 1 vejce, 2 väčšie zemiaky, 1 lyžica masti, 5 rajčiakov, 1 väčšia cibaľa, soľ, mleté čierne koreniny, zelená petržlenová vňať.

Mäso umyjeme a zomelieme. Žemľu namočíme. Surové zemiaky očistíme a postrúhamo. Všetko zmiešame dohomady, posolíme, okoreníme, pridáme vejce a podľa potreby zahustíme strúhankou. Sformujeme podlhovasté fašírky, ktoré obalíme v posekanej petržlenovej vňati. Na masti speníme nadrobno pokrájanú cibaľu, pridáme mäso, na ktoré dáme kolieska rajčiakov a pečieme za občasného podlievania vývarom alebo vodou.

SPECIÁLNY GULÁŠ. Rozpočet: 600 g šviečkovice, 2 veľké cibule, 300 g surových zemiakov, soľ, 2-3 zelené papriky, 40 g tuku, 2-3

PRAWNIK

zapobiega się - podobnie jak zwycznięciom - przez dobre pielęgnowanie i prawidłowe użytkowanie konia a zwłaszcza przez ostrożne jeźdzenie po złych drogach. W porę i starannie należy leczyć konie chore na choroby zakaźne, jak żoły oraz kulawka źrebiąt.

GRUDA ZIEMNIACZANA U BYDŁA

Schorzenie to występuje u bydła wskutek zatrucia spowodowanego skarmianiem zbyt dużej ilości wyłoków ziemniaczanych. Przyczyną zatrucia jest zawarta w ziemniakach - solanina - której dużo zawierają wyłoki wyośnietych ziemniaków. Wyłoki są dobrą karmą dla bydła, ale niektóre sztuki są na nie wrażliwe i takim zwierzętom ogranicza się podawanie wyłoków. Pierwszym objawem jest silna biegunka. Skóra tylnych nóg jest stale mokra od kalu i po kilku dniach pojawia się na niej wysypka, tworzą się pęcherzyki i obrzęki. Po upływie jeszcze kilku dni pęcherzyki pękaną i tworzą się strupy. Wysypka z czasem rozprzestrzenia się na całe nogi a niekiedy i na całe ciało. Przy dalszym podawaniu wyłoków biegunka staje się coraz silniejsza. Wraz z kalem do popękanej skóry dostają się zarazki i wtedy tworzą się ropnie. Skóra może wówczas miejscami obumierać i odpadać. Należy jak najszybciej odstawić podawanie wyłoków, zastępując je słoną i sianem. Aby przecząć przewód pokarmowy i usunąć z niego zatruwające organizm substancje, podaje się 0,5 kg soli glauberskiej rozpuszczonej w 10 litrach wody.

HENRYK MĄCZKA

rajčiaky, 1 strúčik cesnaku, 1/2 lyžičky sladkej červenej papriky, trocha rasce.

Na tuku speníme nadrobno pokrájanú cibuľu, pridáme mäso pokrájané na malé kocky, posolíme a dusíme vo vlastnej šťave asi pol hodiny. Potom prilejeme trochu vody a pridáme na kocky nakrájané zemiaky, rozotretý cesnak, rascu a mletú červenú papriku, pridáme na rezance pokrájanú papriku a olípané, na kolieska pokrájané rajčiaky. Prilejeme trochu vody a dusíme, kým zemiaky nezmäknú.

MÚČNIKY

CITRÓNOVÝ KOLÁČ. Rozpočet: 30 g masla, 80 g cukru, 1 vajce, šťava z 1 citróna, trochu postrúhané kôry, 120 g múky, plochá lyžička kypriaceho prášku, tuk na vymästenie tortovej formy, hrubá múka na vysypanie.

Plnká: 80 g masla, 80 g cukru, šťava z 2 a kôra z 1 citróna, 2 vajcia.

Maslo vymiešame s cukrom, pridáme vajce a trieme ďalej. Napokon pridáme citrónovú šťavu i kôru a preosiata múku s kypriacim práškom. Cesto vlejeme do vymästenej a vysypanej formy a pečieme v mierné vyhriatej rúre 20 minút. Upečený koláč vyklopíme. Vychladnutý rozkrojíme, natrieme plnkou, zlepíme, krémom potrieme aj povrch a strany.

Plnká: Vymiešame maslo s cukrom, pridáme citrónovú šťavu a kôru, na koniec vajcia. Zmes šlaháme na miernom ohni, kým nezhustne. Odstavíme a necháme vychladnúť, pričom občas dobre zamiešame.

UMORZENIA, RATY, ODROCZENIA

7 maja b.r. zmieniły się częściowo przepisy rozporządzenia ministra sprawiedliwości z 18 lutego 1991 r. w sprawie umarzania, rozkładania na raty i odraczania terminu splaty należności sądowych.

Na podstawie art. 47 ust. 2 ustawy z 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. nr 24, poz. 110, z 1982 r. nr 31, poz. 215 i z 1991 r. nr 22, poz. 93) oraz art. 175 §2 i art. 212 §1 kodeksu karnego wykonawczego zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie dotyczy następujących należności Skarbu Państwa:

1) nie uiszczonych kosztów sądowych orzeczonych w postępowaniu cywilnym i karnym oraz nie uiszczonych grzywien orzeczonych w postępowaniu cywilnym - w zakresie umarzania, rozkładania na raty i odraczania terminu splaty;

2) nie uiszczonych grzywien w wysokości do 2.500.000 zł i pieniężnych kar porządkowych orzeczonych w postępowaniu karnym - w zakresie ich umarzania,

- zwanych dalej "należnością sądowymi".

§ 2.1. Zapłata należnością sądowych, o których mowa w § 1 pkt. 1, może być na wniosek dłużnika rozłożona na raty lub splata ich odroczona na okres do dwóch lat, a w wyjątkowych wypadkach na okres do trzech lat, jeżeli natychmiastowe ściągnięcie tych należności byłoby połączone z niewspółmiernymi trudnościami lub groziłoby dłużnikowi zbyt ciężkimi skutkami.

2. Niezapłaceniu którejkolwiek raty w terminie powoduje natychmiastową wymagalność pozostałą części należności.

3. Rozłożenie na raty lub odróczanie terminu splaty może być cofnięte w razie stwierdzenia, że uiszczanie należnością sądowej może nastąpić we wcześniejszym terminie.

4. Zapłata sumy niższej niż 200.000 zł nie może być rozłożona na raty.

§ 3. Należnością sądowej mogą być umorzone na wniosek dłużnika w części lub w całości, jeżeli wykaże należycie, że ze względu na swoją sytuację rodzinną majątkową i wysokość dochodów nie jest w stanie ich uiszczyć, a ściągnięcie należnością pociągałoby dla dłużnika lub jego rodziny zbyt ciężkie skutki.

§ 4. Należnością sądowej mogą być umorzone z urzędu w części lub w całości, jeżeli:

1) egzekucja ich była bezskuteczna i ponowne jej wszczęcie w czasie późniejszym byłoby bezcelowe,

2) wszczęcie egzekucji okazało się niemożliwe albo byłoby bezcelowe wobec stwierdzenia, że suma uzyskana z egzekucji nie pokryłaby kosztów egzekucyjnych.

§ 5.1. O rozłożeniu na raty, odróczniu terminu splaty lub umorzeniu należnością sądo-

wych orzeczonych w postępowaniu przed sądami powszechnymi, sądami wojskowymi oraz przed Sądem Najwyższym rozstrzyga ostatecznie prezes sądu właściwego do ściągnięcia należności.

2. Przewidziane w ust. 1 uprawnienia przysługują również kierownikowi ośrodka zamiejscowego sądu lub przewodniczącemu wydziału zamiejscowego sądu.

FIRMA MUSI ZAPŁACIĆ ZA PRACE

Pewien dziennikarz od pewnego czasu bezskutecznie usiłuje wyegzekwować swoje honorarium. Firma odmawia wyplaty, ponieważ nie podał swego numeru ewidencyjnego PESEL, który wymagany jest na wszelkich drukach i deklaracjach podatkowych. Tymczasem obowiązek taki nie wynika bezpośrednio z żadnych przepisów. Pracownicy firmy działają niezgodnie z prawem, chcąc ułatwić sobie pracę.

Prof. Ludwik Florek, specjalista w dziedzinie prawa pracy, uważa, że nieznajomość numeru ewidencyjnego nie może być podstawą do odmowy wyplaty wynagrodzenia. I nie ma znaczenia, czy wynika ono z umowy o pracę czy z umowy zlecenia czy jakiejkolwiek innej. PESEL jest jedną z form identyfikacji podatnika, w dokumentach podaje się przecież wiele innych danych umożliwiających potwierdzenie tożsamości.

Numer ewidencyjny ustala rządowe Centrum Informatyczne Powszechnego Systemu Ewidencyjnego Ludności/PESEL i mają je wszyscy obywatele. Nie wszystkim natomiast wpisano je do dowodów osobistych. Zawierają je nowo wydawane dokumenty tożsamości. Posiadacze starych mogą od ręki uzyskać wpis w urzędzie gminy. Ale wcale nie muszą się o to starać. Zgodnie z ustawą o ewidencji ludności i o dowodach osobistych z 1974 r. oraz wydanym do niej rozporządzeniem Rady Ministrów wpis numeru ewidencyjnego może figurować w dowodzie. Jednak nie musi. Z jego brakiem przepisy nie łączą żadnych sankcji. Wynika z tego jasno, że obywatele nie musi znać swojego PESEL. Inna sprawa, że posiadanie go ułatwia życie. Nie może być jednak tak, że ktoś, kto nie ma wpisanego numeru, zostaje pozbawiony wynagrodzenia. Obowiązek legitymowania i posługiwania się nim bynajmniej nie wynika expressis verbis z przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. Przewidują go formularze podatkowe, ale bez podstawy prawnnej. Odrębne numery identyfikacyjne przyznaje się tylko podatnikom VAT. Z informacji zebrań w urzędach skarbowych wynika, iż nie egzekwuje się tam wymogu podania numeru. Być może stanie się tak w momencie, gdy obsługa PIT zostanie skomputeryzowana. Ale, dodajmy, musi to znaleźć odzwierciedlenie w przepisach. Obowiązujące przewidują tylko, że numery PESEL mogą być udostępniane organom i instytucjom państwowym (np. urzędowi skarbowemu) na potrzeby ewidencji osobowych przeprowadzonych w ramach ich obowiązków statutowych.

HVĚZDY O NÁS

LEV (23.7.-23.8.)

V práci může dojít k určitým dost neočekávaným změnám, které se nebudou týkat tebe bezprostředně, ale mohou mít vliv na tvoje finance. Budeš muset žít s tužkou v ruce a plánovat výdaje opatrně. Na štěstí to nebude trvat dlouho a všechno se vrátí do normálních kolejí, včetně peněžních otázek.

PANNA (24.8.-23.9.)

Práce ti půjde od ruky. Využij příliv životní energie a chuti do dřla! Vyřešíš úspěšně každý problém, i ty, které už od podzima čekají, až budeš mít chvíli volného času. Takový "úklid" zanedbaných věcí bude mít příznivý vliv na tvoje nervy a zdraví. Přidáš-li k tomu ještě krátkou dovolenou, vrátíš se do práce jako nový.

VÁHY (24.9.-23.10.)

Můžeš narazit na neočekávané překážky ve věci, kterou jsi už pokládal za vyřízenou. Neztrácej hlavu a pomysli, kde jsi udělal chybu a jak ji napravit. Možná že to zavinil někdo z tvého blízkého okolí, komu nebylo po chuti, že ti všechno vychází, a svými pletkami věc zkomplikoval.

ŠTÍR (24.10.-23.11.)

Tvoji spolupracovníci tě mohou zklamat ve věci, kterou pokládáš za velmi důležitou pro svou profesionální kariéru. Ztratíš na tom peníze a rovněž trochu času, než se ti podaří celou věc urovnat. Nedej se však odvést od svých plánů - dříve nebo později je uskuteční i navzdory těm, kteří by ti rádi zaškodili.

STŘELEC (24.11.-21.12.)

Tvoje sebejistota může projít těžkou zkouškou - ukáže se, že nemusíš mít vždycky pravdu a všechno nemusí být po tvém. Snaž se pochopit jiné - oni mají také svoje důvody, a kdo ví, nejsou-li vážnější než tvoje. Kompromis ještě nikomu neuškodil, a zdá se, že tobě by mohl pomoci.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Nebude to příliš dobré období, ale nedělej si předem starosti. Snaž se trochu uvolnit, věnuj větší pozornost rodině a přátelům, v dobré společnosti snadněji odreagujesz svoje problémy. Pomyсли, jak strávíš letní odpočinek. Dobrě by ti udělalo setkání s novými lidmi a pobyt v neznámém okolí.

BARAN (21.3.-20.4.)

Zdá se, že to bude dobrý měsíc, především v rodinných vztazích. Srdečnost a pochopení nejbližších ti pomůže zbavit se napětí a nervozity a to ti usnadní překonání překážek na pracovišti. Velkou radost ti udělá návštěva osoby, kterou jsi dál v neviděl, ale k níž cítíš hlubokou vzájemnou sympatií.

BÝK (21.4.-20.5.)

Tvoje plány mají šanci na realizaci. Setkáš se s lidmi, kteří budou mít pochopení pro tvé pracovní ambice a pomohou ti uskutečnit tvoje náročné plány a předsevzetí. Pamatuj však na to, abys dodržoval domluvené termíny, zejména v úředních záležitostech. Každé zpoždění by ti mohlo přinést značné škody.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

V práci půjde všechno hladce, bez potíží a konfliktů. Doma může dojít k drobnému nedorozumění. Snaž se ho hned vyřešit, každé odkládání způsobí jen to, že konflikt začne narůstat a jeho vyřešení bude čím dál tím těžší. Dobré slovo může udělat záchrany, tím spíše, že v tom sporu nejsi bez viny.

VODNÁŘ (21.1.-18.2.)

Zdálo by se, že jsi dosáhl životní stabilizace, v práci i v rodině všechno jde v pevných kolejích a nic neočekávaného se nemůže stát, ale dej si pozor! Osud ti může provést nejeden zlomyslný kousek. Přijmej to s rozvahou a nedej se vyvěst z rovnováhy. To všechno chce klid a neuděláš-li nic ukvapeného, problémy se vyřeší.

RYBY (19.2.-20.3.)

Určitě se nebudeš nudit. Práce budeš mít nad hlavu, ale ani úspěchy na sebe nedají dlouho čekat. Jen si dej pozor, aby se ti z nich nezamotala hlava, někteří závisníci na to čekají. Nechlub se svými úspěchy a zachovej skromnost a rozvahu, to je ten nejlepší způsob, aby tvoje práce přinesla bohaté ovoce.

RAK (22.6.-22.7.)

Měsíc ti přinese vážné zdravotní potíže. Může to být delší nemoc, operace, vážnější úraz. Neber na lehkou váhu to, co se děje ve tvém organismu, může to být vážné varování, i když tobě se zdá, že jsi v pořádku. Dopřej si trochu luxusu - necítíš-li se dobře, můžeš si zalenout, dovolit rodině, aby o tebe pečovala. Starostlivost nejbližších udělá tvému zdraví určitě dobře.

NÁŠ TEST

Je so mnou šťastný?

Čím vyššie sa zamilovaný človek vznáša v nadoblačných výšinách, tým tvrdší býva niekedy pád. Ako je to s vami? Na túto otázkou vám pomôže odpovedať nasledujúci test.

1. Máte na sebe nové šaty. Vzdá vám váš partner poklonu?
ÁNO NIE
2. Myslíte si, že človek môže celý život stráviť s jediným partnerom a byť pritom šťastný?
ÁNO, NIE
3. Váš priateľ flirtuje v bazéne s dievčatami. Ponechá vás to chladnou?
ÁNO NIE
4. Váš milovaný sa pohádal so svojím šéfom. Zaujíma vás kvôli čomu?
ÁNO NIE
5. Hovoríte so svojim partnerom o jeho problémoch?
ÁNO NIE
6. Tešíli ste sa na večer v kine. Váš priateľ sa však vrátil z práce veľmi unavený. Vzdáte sa kultúrneho zážitku, aby si mohol oddýchnuť?
ÁNO NIE
7. Keď sa pohádate, zmierite sa rýchlo?
ÁNO NIE
8. Váš partner je náruživý futbalový fanúšik. Chodíte s ním na futbalové zápas, hoci vás tento šport veľmi nudí?
ÁNO NIE
9. Váš milovaný sa pohádal so svojím šéfom. Zaujíma vás kvôli čomu?
ÁNO NIE
10. Poznáte priateľov svojho partnera?
ÁNO NIE

- Kto.**
- Kto si vyberá ľudí podľa chuti?
 - Ľudožrút.

- Za pitie a sajčenie platíte vlastným zdravím.
- Keby len to, pán doktor! Ale koľko treba ešte doložiť v hoto-vosti?!

- Masztalski telefonguje na psychiatru:
- Neušiel vám náhodou nejaký pacient?
 - Nie, prečo?
 - Dnes v noci mi niekto uniesol manželku.

- Otec, čo je výhodnejšie, kupovať noviny alebo kúpiť televízor.
- Rozhodne noviny. Tam sa dočítasť rôzne novinky a ešte aj slaniny môžesť do nich zabaliť.

- ***
- Proč si vlastně nenecháte opravit zuby?
 - Proč? Dvacet let jsem ženatý, nikam nechodím, doma se dívám na televizi, tak kdy se vlastně zasměju?
- ***

- Pred svadbou si mi zlaté hory sluboval a teraz mlčíš, - hovorí mladomanželka mužovi.
- Draha moja, vari nevieš, že mlčiať je zlato?

Skot vběhne do lékárny a zoufalým hlasem žádá:

- Dejte mi rychle jed za pět peněz!
 - Za pět nemáme, je za deset.
 - Tak to ne. Já se chci otrávit a ne přivézt na mizinu.
- ***
- Páchne z vás alkohol.
 - To ma neprekvapuje. Prikladám si na zub lieh.
 - A dlho vás bolí?
 - Už pát rokov, pán riaditeľ.

Do sňatkovej kanceláre v Paríži priejde zákaznice:

- Hledám muže, ktorý umí zpívať, hráť, milovať o politice, literatúre, umení a mládet, zatoužím-li po tichu...
- Draha paní, vy nepotrebujejete muže, ale televízor!

„Jestli jsem ženatý? Ne, myslíš, že bych chtěl mít okovy celý život?“

Teraz si spočítajte, koľkokrát ste odpovedali ÁNO. Keď ste to urobili maximálne trikrát, položte si ruku na srdce a priznajte si, že ste o svojom partnerovi ešte poriadne nepremýšlali. Pozor! Váš vzťah môže stroskotať na prvej banálnej prekážke!

Keď ste odpovedali ÁNO štyrikrát až sedemkrát, máte šancu, že vaša láska vydrží o niečo dlhšie, ale nemáte to ani zdaleka vyhrané. Snažte sa prejavovať záujem a viac chápať nielen svojho partnera, ale aj ľudí okolo seba!

V prípade, že ste ÁNO odpovedali viac ako sedemkrát, môžeme vášmu priateľovi gratulovať. Vaša citlivosť a tolerancia ho urobia šťastným, avšak za predpokladu, že aj on prejaví podobnú ohľaduplnosť voči vám!

MENO VEŠTÍ

KRISTÍNA. Kedysi to bolo (napr. na Spiši či Orave) dosť zriedkavé meno, preto ženy, čo ho nosia, patria k veľkým individualitám a majú výnimočné a originálne povahové črty. Dá sa povedať, že Kristína býva často tmavšia blondínka, niekedy aj hnedovláška so sklonom k obezite. Nevelmi vysoká, má okrúhlú tvár, sivé, zelenkasté, hnedé a občas aj tmavé oči. Pochádza často z rodiny, v ktorej je viac detí. Je pokojná, pracovitá, tichá, šikovná a má rada poriadok. Už od skorej mladosťi ju považujú za srdečnú a dobroprajnú osobu, akou naozaj aj je. Má v sebe zakódovaný zmysel pre opatruvanie iných. Každému by chcela pomôcť. Pozná svoju hodnotu a vysoko si cení svoju dôstojnosť. Je mimoriadne zodpovedná, systematická a dôkladná vo všetkom, čo robí, pravdovravná a dôsledná. Vždy splní, čo slubuje.

Kristína je spravidla dobrú manželkou, matkou, kolegyniou, priateľkou, no a pracovníčkou. Obyčajne je k ľuďom priateľská a každému dôveruje, hoci niekedy sa sklame. Nie je pomstychtivá a dokáže odpúštať. V mladých rokoch prežíva niekoľko veľkých a búrlivých lások, nakoniec sa vydáva, v čom sa riadi spolovice láskou a spolovice rozumom. V manželstve sa nemôže sťažovať na nudu, spolunažívanie s manželom je vcelku zaujímavé. Kristína máva často dve až tri deti, pričom prvým dieťaťom je najčastejšie syn, potom dcéra. Treba poznamenať, že osud nie je ku Kristíne vždy láskavý. Keď sa vydáva druhýkrát, stáva sa, že sa často stretáva s pokorením; udržiavaním domácnosti a výchovou detí sa spravidla musí zaoberať sama. Životné a pracovné úspechy a všeobecné uznanie získava len vďaka svojim schopnostiam, ako aj rozhodnému, cieľavedomému a premyslenému konaniu. Jej dom a majetok nikdy nepresahuje priemer. Aj keď má málo, vždy to dokáže rozdeliť medzi svojich priateľov a tých, ktorí jej pomoc najviac potrebujú. (js)

SNÁŘ

Věříte snům? Ani my nevěříme, ale co to škodí podívat se občas do snáře. Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo se vám o:

Kapesním noži - strádání.

Kapesních hodinkách - spořádané poměry; najít je - musíš být přesný; ztratit - nebudeš moci volně disponovat svým časem; stojících - promarníš čas.

Kapele - dobré zdraví.

Kapradí - nestoudnost, neřest.

Kaplanovi - čest.

Kapucínovi - úskok tvých přátel.

Kaprovi - vzdor své lehkomyslnosti máš štěstí.

Kaviáru - nemoc.

Kartáč - nevole; vykládání karet - uslyšíš novinky; hráti - nemáš šťastnou ruku v obchodě; prováděti s nimi různé kousky - uděláš jiný radost; hru viděti - podvodem utrpíš ztrátu na majetku.

Kartáči - očekávej nepřijerné; kartáčování obleku - hrubé zacházení; kartáčování hlavy - budeš mít hosty.

Karavaně - všechny překázky šťastně překonáš.

Kardinálovi - brzy uzavřeš sňatek.

Kárání někoho - překonáš své nepřátele.

Karafátech - získáš nového přítele; trhati je - radost, rozkoš.

Kasárnach - dobrý průběh v záležitosti sňatkovej.

Kaštanech (plodech) - radost; jisti je - štěstí; stromech - pospěš vyplnit své předsevzetí.

Katovi - bída a trampoty.

Kávě - jsi pomlouván; píti ji - navštívíš společnost; pražiti ji - obdržíš návštěvu; vařiti ji - spokojená domácnost; mlíti ji - nevole.

Kávové společnosti - obětuješ svůj čas neužitečným věcem.

Kavárně - máš sklon marmotratnické a k zahálce.

STÁVA SA - STALO SE...

JE TO NAŠA DOBRÁ ZNÁMA - stretávali sme sa s ňou každý týždeň na obrazovkách v seriáli Dynastia. Pekná, hoci nie najmudrejšia Sammy Jo si získala divákov temer na celom svete.

Dynastia sa však skončila a s ňou sa stratila aj Heather Locklearová. A ako sa jej vodí? Profesionálne veľmi dobre. Patrí k populárnym herečkám a o nové roly nemá nádzru. Hoci sa narodila v roku 1955 - teda nie je už najmladšia, vyzera nadalej vynikajúco. Zarába veľmi veľa. Za svoje úspechy vďačí Dynastii. Predtým bola malou, neznámu herečkou, čakajúcou na svoju veľkú šancu v Hollywoode.

Ale sláva a peniaze, to nie je všetko. Jej súkromný život neboli doteraz najšťastnejší. V roku 1986 sa vydala za Tommyho Leea - člena rockovej skupiny REO Speedwagon. Bola slepo zaľúbená a nevšímala si výstrahy priateľov, ktorí vedeli o Tommymho sklonoch k alkoholu a narkotikám. Tie ho dokázali zmeniť z očarujúceho muža na netvora. Mnohí im neveštili ani 7 spoločných mesiacov.

Napriek tomu spolu vydržali až 7 rokov, vďaka trpezlivosti Heather, ktorá vždy nanovo verila manželovi, že sa podrobí liečeniu. Trpezlosť má však svoje hranice a tak sa rozvedli. V poslednom čase vída Heather v spoločnosti jej nového partnera zo seriálu Melrose Place. Bude mať tentoraz viac šťastia?

* * *

TRAGÉDIE DVOJNÍKA. Byla to obyčajná dívka, žila s rodiči v malém americkom mestečku. Chcela skončiť strednú školu a jít do práce. Nepovažovala sa za krásku a už vúbec jí nenapadlo, že by mohla býť podobná Marylin Monroeové.

Ann Nicole Smithová bola však opravdu krásná a podobná slavné Marylin. Práteli priali Ann, aby sa zúčastnila soutěže. Byli si jisti, že vyhraje, a opravdu se to stalo.

Na začiatku se bála reflektorov, interview, kamier a filmového sveta, ktorý jí bol cizí. Nakoniec však uväřila, že je dokonalým dvojníkom Marylin a že ako ona udělá velkou kariéru. Ucházela se o roli ve filmu o životě filmové hvězdy, která by ji otevřela cestu ke slávě. Po určité době se to stalo obsesí. Ann se snažila každým gestem, oblečením, nalíčením podobat Marylin. Přiznala se přítelkyni, že jestli tu roli nedostane, nemá proč žít.

Roli dostala půvabná Sharon Stoneová, ktorá má prosté větší herecké nadání. Ann se zhroutila. Prohru ve filmu přijala jako prohru celého života.

Jednoho dne ji našli v hotelu v Beverly Hills v bezvedomí, medzi rozsypanými léky a lahvičkami po alkoholu. Chtěla umírit tak jako Marylin. Podařilo se ji zachránit. Vrátila se domu a novinářům řekla, že to byla prostě migréna. Oni tomu ovšem neuvěřili... Na snímku: Ann Nicole Smithová ve dnech svých snu v Los Angeles

* * *

LUCIANO PAVAROTTI nedávno navštívil mesto Folkestone v Anglicku, kde svojim menom pokrstil lokomotívu, ktorá bude faháť vlakové súpravy cez tunel, vybudovaný pod kanálom La Manche. Otvorenie tunelu bude veľkou historickou udalosťou.

Slávny taliansky tenorista sa vo Folkestone objavil zababušený do veľkého farebného šálu, ktorý mal chrániť jeho vzácné hrdlo. Na hlave mal mäkkú baretku v originálnom perúanskom štýle. Vyzeral veľmi dobre, pretože sa mu v poslednom čase podarilo schudnúť až 30 kg. Je už známe, že Pavarotti neustále bojuje so svojimi prebytočnými kilami, a keď sa mu podarí trochu schudnúť - už aj pribiera.

Pavarotti poctil svojou účasťou aj Svetový festival speváckych zborov v Londýne, kde zaspieval Verdiho Requiem. Aj keď boli vstupenky na jeho koncert veľmi drahé, rozišli sa okamžite.

* * *

SEAN PENN, bývalý muž Madonny, měl už dost toho, že se mu říkalo "monsieur Madonna" a že byl hračkou v rukou své ženy. Jak to bylo doopravdy, nikdo neví. Jedni tvrdí, že Penn útočil na fotografy, kteří fotografovali Madonnou, jiní, že manželé se bili navzájem, a ještě jiní, že Penn bil Madonna, která je masochistka...

Penn, ktorý bol na začiatku absolutne zamilovaný, začal sníti o tichém rodinném životě. Odešiel od Madonny a jeho partnerkou sa stala půvabná Robin Wrightová, známa ze seriálu Santa Barbara. Mají už dvě děti - tříletou Dylan a několikaměsíčního

Hoopera Jacka. Stále ještě nejsou oficiálne manželi, ale v hereckém svetle jsou považováni za jednu z nejshodnejších a nejsolidnejších dvojic. Na snímku: Sean Penn

* * *

DEBORAH KONTRA KINÁ. Je veľmi tučná a vôbec to nepopiera. Deborah Birdwellová z Cookewille (štát Tennessee) väži až 163 kg. Tvrď však, že to nie je dôvod k tomu, aby ju urážali. Urobil to vedúci mestského kina, ktorý jej nedovolil vojsť do hľadiska, vraj z protipožiarnej bezpečnostnej dôvodov.

Deborah si chcela pozrieť film Jurský park. Ešte pred predstavením sa pýtala, či si môže priniesť vlastnú skladacie stoličku, lebo sa nezmestí do kresiel. Keď si však chcela kúpiť lístok, vedúci kina na ňu nakričal a vyhodil ju z kina. Ako dôvod uviedol, že Deborah sediaca na svojej veľkej stoličke, by v prípade požiaru stažila evakuáciu kina.

"Keď ten človek nerozumie, čo je to ľudská dôstojnosť, pochopí to v súde!" - povedala Deborah Birdwellová a podala do súdu celú sieť kín, do ktorej patrí aj to v Cookewille. Žaluje ich o diskrimináciu a porušenie zákona o telesne postihnutých. V minulom roku tento zákon novelizovali, čím sa obézni ľudia (100 % nad svoju normálnu váhu) zaradili k telesne postihnutým. "Plnoštíhlá" obyvatelka Cookewille si žiada za svoju krivdu milión dolárov. Masmédia sa záujmom sledujú celú záležitosť.

* * *

LISTY NA LICITÁCII. Až na 150 tisíc dolárov vycenili dediči pani Prudence Wiseovej listy od Grace Kellyovej, budúcej princezny Monaco. V listoch, ktoré Grace písala svojej priateľke zo školských lavíc počas 20 rokov, sa zverovala so svojimi najintímnejšími zážitkami. Písala samozrejme aj o ľubostných pletkách. Zaľúbená bola do Clarka Gableho, Davida Nivena, Caryho Granta a Garyho Coopera. Za dve posledné sa chcela dokonca aj výdať, ale zasiahli rodičia. Uznali sice, že obaja herci sú sympatickí, ale rozhodne pre dcérku pristari.

Keď sa Grace usídlila v Monaci, prestala písť o intímnostiach, ale jej listy boli plné faktov. Boli to hlavne informácie o živote v paláci, o deťoch, pôrodoch, atď.

Princezná bola vernou a šťastnou manželkou princa Rainiera, ktorý rezolútne odmietol kúpiť listy adresované pani Wiseovej. Preto sa ocitli na licitácii v Hollywoode. Na fotografii: Grace Kellyová

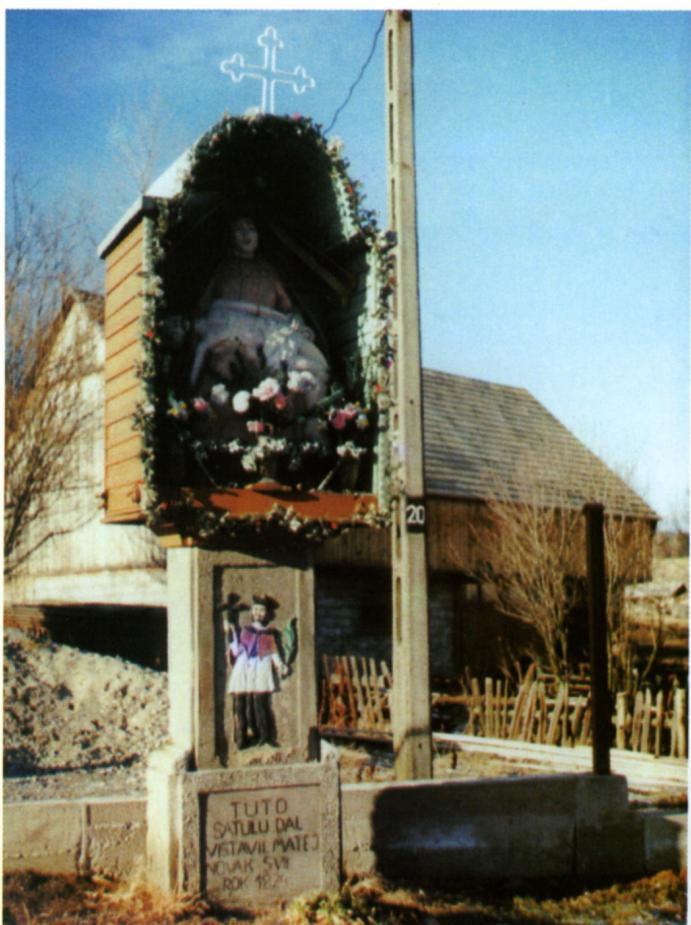
Sv. Ján Nepomucký v Jablonke

Ježiš Kristus - Dolná Zubrica
Ježiš Kristus - Horná Zubrica

Foto: E. Mišinec

Pieta - Pekelník

TUTO
SATUĽU DAL
VÍTAVIL MATEJ
NOVÁK SVI
ROK 1824

Barokní zámek ve Vranově nad Dyjí v Jihomoravském kraji

DRUKARNIA

WYKONUJE WYSOKIEJ JAKOŚCI, SZYBKO
I PO UMIARKOWANYCH CENACH m.in.:

FOLDERY, KATALOGI, PROSPEKTY, SKRYPTY,
ETYKIETY, BIULETYNY, AKCYDENSY, ULOTKI

PONADTO PROPONUJEMY USŁUGI W PEŁNYM ZAKRESIE:

PRZYGOTOWALNI OFFSETOWEJ
INTROLIGATORNI - ZSZYWANIA BROSZUROWEGO
KOMPUTEROWEGO SKŁADU TEKSTÓW I GRAFIK
SITODRUKU

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSKCiS 31-150 Kraków, ul. św.Filipa 7/4 tel./fax 34-11-27